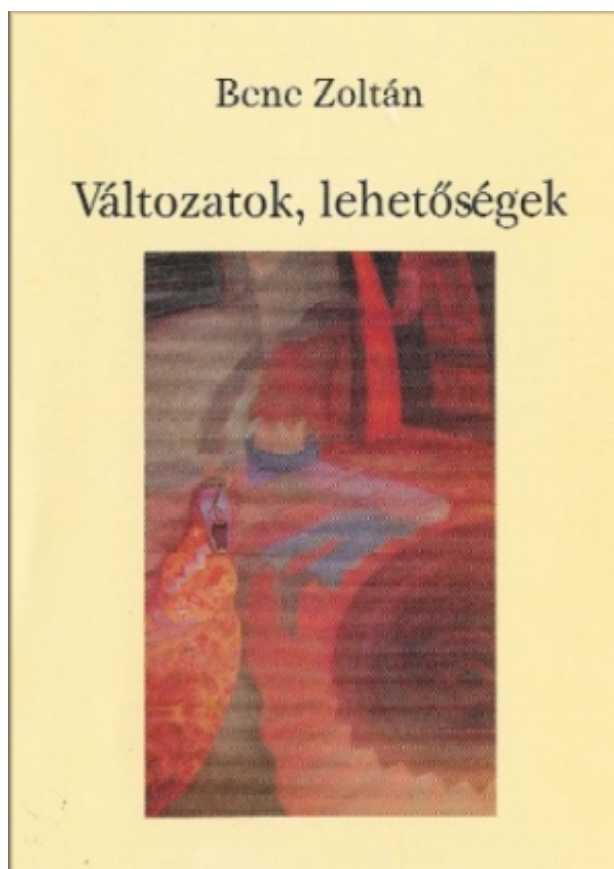

Bene Zoltán
Változatok, lehetőségek

Szeged
Bába Kiadó
2002.

Illusztrálta: Fábíán Attila
A borító Ilyés Márta: A tékozló fiú hazatérése
című képének felhasználásával készült.

© Bene Zoltán
ISBN 963 9347 96 5

Tartalom

I. Változatok, lehetőségek egy emberre

Kín
Csáktornya
A sün (Ami megmarad I.)

II. Asztalos Péter változatai és lehetőségei

Éjjeli fürdőzés
Nem hosszú történet hidegről és melegegről
Harci tűz
Elvarratlan történet egy Radvánszky ürügyén, aki megháborodott
Látogatás Északon
Circulus vitiosus
Az esély
Ami megmarad II.

III. Változatok, lehetőségek elmúlt emberekre

A rabszolga és a koldus
Boszorkányok pörölye
A harmadik napon
Halott ember feje
A tűz jegyesei

IV. Egy változat és egy lehetőség

Phémé tollai
Egyetlen nap

I.

Változatok, lehetőségek egy emberre

Kín

Megint csak egy papírlap. Ez is csak egy papírlap, még ha dokumentumnak (esetleg fájl) hívják is, gondolta, miközben kereste az „ú” betűt a billentyűzeten (klaviatúrán?), nem mintha égető szüksége lett volna rá, csak hogy tudja, hogy tisztában legyen azzal, merre leli, ha majd kell; ha majd leírja, például, hogy „úr”, akkor nehogy „úr” legyen belőle, mert az elég kellemetlen és fölöttébb zavaró. De alapvetően azért ez is csak egy papírlap, gondolta megint, amire írni kellene valamit, de már mindent többszörösen leírtak, ezerszer megírtak, milliószor elmeséltek, aztán milliárdnál is többször bölcselkedtek felette, és így tovább. Úgy kellene hát írni valami már sokszor megírtat, ahogy még nem írta meg senki, ötlött fel benne, de aztán csak legyintett. Tegyük fel, hogy elkezdi a közepén - in medias res -, abban semmi új nincsen, már Homérosz is úgy csinálta. Elkezdi akkor a végén, morfondírozott tovább, de ugyanazzal a lendülettel máris megmosolyogta az elvetélt, hamvába holt ötletet. Több nyelven ír, vetette fel magának rövid mélázás után. Az nagy hülyeség, szögezte le mindjárt profánul és egyértelműen - egyrészt már ilyen is létezik, már ezt is kitalálta valaki, másrészt nem beszél több nyelvet sem ő, sem azok nagy része, akik esetleg olvasnák azt, amit írna. Már ha lennének ilyenek. Túl sokan nincsenek az úgynevezett potenciális olvasók, az bizonyos. Vagyis: vélhetően később sem lennének túl sokan. *Akkor?*, tette fel a kérdést félhangosan, mintegy sürgetve a fejébe, mint vasabroncsba szorított gondolatokat, hogy áradjanak, szakítsanak át gátat, falat, mindent, söpörjék el az akadályokat, ha kell; ömöljenek, zúgjanak, dübörögjenek... De hiába igyekezett, semmi sem jutott az eszébe. *Semmi nem jut az eszembe*, válaszolt hát suttogón az agresszívan tolaikodó kérdésre kisvártatva, csalódottan, szégyenkezve, lehajtott fejjel, lesütött szemmel, egészen megalázva és megnyomorítva. Mondhatni szárnyaszegetten. Újra megkereste az „ú” betűt, mert már elfelejtette, hol van, s a keresgetéssel ráadásul, mintegy jutalomként, eltelt némi kis idő. Miután megtalálta, leírta, hogy „úr”, aztán azt, hogy „tú”, „fű”, „mú”, „múfű”, „szű”, „kű”, „hű!”, „gyűrű”, „gyűszű”, „sűrű”, „derű”, „tetű”, „betű”, „billentyű” - s itt megunt, vagy megakadt. Inkább megakadt. Megakadt mindennel. Érezte, ahogy elfolynak, szétfolynak a kezei alatt a billentyűbetűk, majd szenttelenül figyelte, amint szelíd, csöndes patakba rendeződve csörgedeznek tova az asztal fényesre lakkozott lapján, és nem jelentenek semmit, mert csak a felismerhetetlenségig meztelen betűk folyékony masszája az egész. Se több, se kevesebb. Felemelte a tekintetét, és látta, ahogy lecsorog a képernyőről (monitorról?) a kép, a (voltaképpen-papír) dokumentum (fájl?) megtestesülése, mint egy Dali-képen az órák. Mint egy Dali-képen az idő. Ez olyan, mint a kín, jutott az eszébe. Nem. Nem olyan. Ez kín.

Csáktornya

Ildinek

Egy időben azzal próbálta elütni az éjszakáiba tolokodó ürességet, hogy megkísérelt elképzelni egy alföldi parasztházat. Jómódú, utóbb kulákká kiáltott parasztok házát, de mégiscsak parasztházat, vályogfalút, nádtetejűt, hosszút, alacsony mennyezetűt. Körülötte hatalmas kertet, sokszorosát annak, amit ő, egy eljövendő ház körül, az időben évtizedekkel később, de a teret tekintve ugyanott, meglehetősen sokszor bebarangolt. A házban parasztokat: kun-féle, szikár, ösztövér, büszke embert, asszonyt, akinek arcán még nem láthatóak a ráncok, úgy valahogy, mint azon a sárga fényképen, amit unalmas nyári délutánokon bámult, négy gyereket, két lányt, két fiút, ahogy lennie kell. Próbálta elképzelni a nappalokat és az éjszakákat, a homok megszelídítését, a munkát, a szavak járását, a szobák illatát, a ruhák suhogását, az étkezések hangulatát, a fáradságot, az álmokat - de ez sosem sikerült igazán, valami mindig hibádzott. Leginkább minden hibádzott.

Másodjára megpróbálta hát maga elé idézni a Balaton képét, nem azét, amelyben többször fürdött már, hanem egy másikat, amelyben levesnek kitűnő rákok húzzák maguk után az ollóikat a latyakos iszapban, és mindenféle halak úszkálnak bőséges rajokban; és a partmenti falvakban, legalábbis az egyikben a sok közül, kitűnő ruszlit mér a zsidó szatócs. Erőlködött, hogy elképzeljen ismét egy házat, ezúttal egy Balaton-partit, szegényebbet, kisebbet; az udvarban baromfiakat, disznót, nyulakat, a szobában egy férfit, egy nőt, négy gyereket, négy testvért: három fiút és egy lányt. A férfi fél tüdejét Olaszországban hagyta, hátán gyermekököllyi lyuk, még senki sem sejtí, hogy több mint kilencven évet fog élni. Úgy képzeli, hogy az asszony egy nagy tál lucskos rétest tesz az asztalra éppen, ám ekkor kiderül, hogy a kép hamis, hiszen a kéz, amely elsőként lecsap a süteményre, az ő keze, pedig annak semmi keresnivalója még itt, hiszen egy világháború, egy nyomorúság, egy leverett forradalom és még valamiféle furcsa esztendő hiányoznak ahhoz, hogy egyáltalán körvonalazódjék az a kéz, s a hozzá tartozó ember, aki most üres óráit ilyen képzelgésekkel igyekszik kitölteni.

Harmadjára azzal kísérletezett, hogy összekapcsolván az első és második képet, vagy azoknak egyik-másik részletét legalább, előre lopakodjék az időben, és kiismerje a szobát, ahol albérlő alszik, még nyilván nem horkol, talán még a Balatonról, az anyja réteséről, a rákokról álmodik, talán már a főbérlő lányáról. Még húsz éves sincs, úgy tudja, így látja maga előtt. Az albérlés azonban elképzelhetetlen azokhoz képest, ahol ő lakott. A hatalmas kert, amelynek, maradványát ismerve sem képes átlátni sem arányait, sem jellegét, a bizonytalán föld-illatú szoba, a vetett ág egyáltalán nem vethető össze a megtapasztalt szállásokkal, lakásokkal. Éjjel nyilván repülőgépek zúgnak, háború van, ezerkilencszáznegyvennégy.

Negyedjére próbálkozott csak a lány álmával, a legidősebbével, s az azt követő haraggal, az elszántsággal, a nekiveselkedéssel, az elhatározással, a bátorsággal, a szerelemmel, a szökéssel, az úttal, amely Csáktornyára vezet, a Zrínyiek egykori vára köré épült, régi-új magyar város egyik kőépületébe, ahol valami szalaggal felszentelt hivatalnok bejegyez két nevet egy jókora, bőrkötéses könyvbe, ellátja kézjegyével, majd megfordítja, hogy mások is megtehessék ugyanezt. Itt meg kellett torpannia, a hivatalnok problémát jelent: nem használhatja fel az egyetlen ismert, megjegyzett mintát, a magas, csúnyán kifestett nőt, aki ötvenkét évvel később az ő nevét vési egy másik könyvbe, mert valamiképpen bizonyos abban, hogy egy középkorú férfit kell magában összeraknia, kölcsönöz hát egy arcot a buszról, egy hangot az utcáról, egy testet a boltból, karokat a kocsmaasztal mellől, tollat tartó ujjakat a

könyvtárból, lábakra nincs szükség, takarja az asztal. Elgondolja az aláírásokat: a balatoni, szegény parasztcsalád postamesterré lett fiának szép vonalú betűit és a módos parasztlány dacos, makacsságról árulkodó kézírását. Így képzeleli.

Ötödjére romantikus szárnyalásra ragadtatta magát, kimondta, hogy a házasság megkötött. Valami különös érzés kerítette hatalmába, talán saját létének esetlegessége. Arra gondolt, hogy a véletlenek láncolata talán ott kezdődött (vagy ez már folytatás volt?), hogy egyszer egy postamestert ideiglenesen helyettesíteni kellett egy homokra épült faluban - s végső soron ez az egyszerű, bevált módszer fajult szokássá, ebből bontakozott ki Csáktornya, és voltaképpen ebből lett ő maga is, aki most mindezt összerakosgatja elcsent, ellesett, halódó emléktöredékekből. De el kellett hessegetnie a gondolatot, a hiábavalót, és vissza kellett térnie Csáktornyára.

Hatodjára megpróbálta felépíteni magát Csáktornyát. Esetleg a hangzatos, jól csengő név, netán a városra azidőtájt jellemző felemás politikai helyzet, talán csak a lustaság miatt ragadt le ott. Nem kísérletezett a katonai behívóval, a háború végével, Grazcal, az oroszokkal, nádasokkal, miegymással - ezeket tartalékba tette, jó lesz későbbre. Csáktornya felépítésébe fogott. Úgy vélte, két épület feltétlenül szükséges: egy torony, hiszen nomen est omen, és egy kőépület, amiben egy szalaggal átkötött, asztal mögé bújó férfi tevékenykedik, s ahol őriznek egy jókora, bőrkötéses könyvet. Ahogy mélyebbre ásott, be kellett látnia, hogy kell vasútállomás és valami fogadó, vagy szálloda, vagy efféle intézmény is. Nem elengedhetetlenül fontosak, de jó, ha vannak. Másra nincs is szükség. Az utcák azért legyenek macskakövesek, az hangulatos, ódivatú és emberi. Úgy érezte, sikerült összeillesztenie a puzzle-t. Többé-kevésbé egymás mellé került a két parasztház, a homok és a Balaton, az albérlet és Csáktornya. Csaknem elégedett volt.

Hetedjére azt gondolta ki, hogy leírja, amit elkészített fáradtságos agymunkával, s ha leírja, kétség kívül ilyenformán írja le. Erőfeszítéseket tesz, leküzdö kishitűségét, leküzdö tohonyaságát, leküzdö az egyéb tornyosuló akadályokat, összekapja magát és egy kicsit összpontosít. Aztán minden másképp sikerül, mint ahogy eltervezi, de ez olykor már nem is zavarja annyira. Elkezdö, írja, és végül befejezi.

A sün

(Ami megmarad I.)

Régebben Búza volt a neve, de mire a lánnyal odaértél, már Charlienak hívták. Már nem volt rejtői a hangulat, mint egykor, a Búza-érában, s a falakon itt-ott egy csámpás, bajszos-keménykalapos-sétabotos figura virított, a sör hideg volt, a kevert forró, a tenyered izzadt. Nem volt jó a kedved, de hol volt ez a rosszkedv a későbbi Nagy Rosszkedvhez képest! Ültél, ültetek, egymással szemben, egymás mellett, négyen. Ruhátokba, bőrötökbe percről percre mélyebbre rágta magát a nehéz szag, és nőttön nőtt a halál. Gyültek a felhevült poharak a hideg tapintású asztalon. Beszélgettetek is, persze, mindig beszélgettetek. Lehet, hogy fontos dolgokról, lehet, hogy jelentéktelenekről, de már fogalmad sincs, vajon mik lehettek azok, akármilyenek is voltak. Leginkább azonban ittatok. A kis társaság egyik fele derekasan, a másik módjával. És úgy rémlik, volt pénzed. De az is lehet, hogy akkor mégsem, inkább egy korábbi alkalommal. Talán éppen azon az éjszakán, amikor éppen ezen a helyen, a falra pingált komikus tétova tekintete előtt a növekedő halált egyetlen jól irányzott ütéssel arcul csapva a lány a válladra hajtotta a fejét, s te sunyi módon kihasználva az adódó lehetőséget, addig mesterkedtél, míg meg nem csókoltad. De a képek már összefolynak.

Megöregedtél.

Arra viszont esküdni mernél, hogy valamelyik éjjelen, ugyanebben a bizonyos Charlieban, ti négyen voltatok az utolsó vendégek. Az éjszaka jócskán pangott már, amikor felkerekedtetek, és kiléptetek az utcára. Esett az eső, ebben is biztos vagy, és tavasz-illata volt mindennek. A közlekedési lámpák sárgán villogtak, a zebra csúszott. Vizes hajad a szemedbe lógott, ezen nevettek, te is neveltél, pedig még mindig pocsek volt a kedved. Bizonyos, hogy így történt. Tudod, hogy így volt.

És hajlasz arra, hogy megtörténtnek, a valóság részének fogd fel a tarka nadrágos férfi felbukkanását is. Hajléktalannak tűnt. Pénzt kért, és ti talán adtatok is neki. Mindenesetre...

Megmutatta a koszos, kopott farmerdzsekijében lakó sünt.

A legjobb barátja, mondta, társa jóban-rosszban. A sün nem félt, nem gömbölyödött össze, mikor feléje nyúltál, és megérintetted apró, nedves orrát, megsimogattad barátságosan meredező tüskéit, amelyek egyáltalán nem szúrtak. Ezen megint nevettek. Ezúttal te is könnyedebben, igazabban. Aztán mentetek tovább az ázott utcákon. Így emlékszel. Biztosan a sünről beszéltetek még egy ideig, miután továbbindultatok, hogy belevesszetek az éjszakába. A memóriád nem képes követni benneteket ezen az úton. Csak valamikor az elkövetkező napok valamelyikének kietlen reggelén bukkan rád újra:

Mész keresztül egy téren. Egyedül vagy. A jobb oldaladon a szökőkút már működik (bár ez bizonytalan pont az emlékeidben). Bal oldalt az egyetemi könyvtár épülete, az előtte emelkedő rámpán mentőautó, mögötte rendőrség. Egészen bizonyosan reggel van, kevesen járnak az utcán. Egy síró, csonttrészeg férfit támogatnak a mentőautóba. Gyanúsan tarka nadrág feszül rajta. Olyannyira, hogy a beléd hasító felismerés hatására lelassítod a lépteidet, majdnem megállsz, aztán mégis továbbindulsz. De azért éppen elég ez a megtorpanás ahhoz, hogy végleg megbizonyosodj a mentőautóba tuszkolt férfi kilétéről, s eljusson hozzád néhány szava is. Pont azok, amelyekkel legjobb barátját siratja. Akit úgy szeretett. S akit most elveszített.

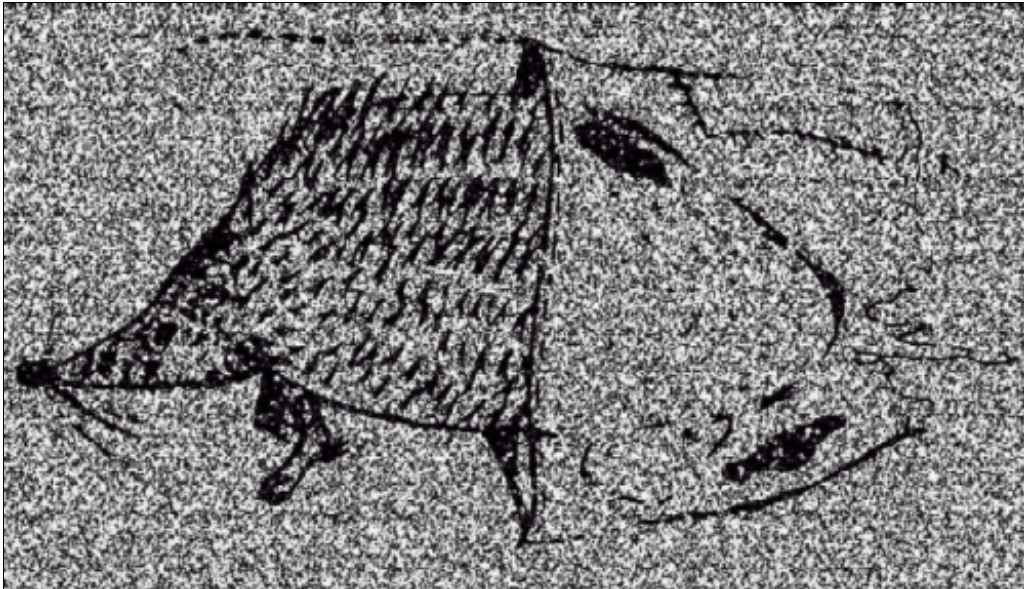
Most már tudod: a sün halott.

Tehetetlen, otromba évek elteltével úgy emlékszel vissza rá, hogy valaha nagyon-nagyon közel állt hozzád, igen-igen közeli ismerősöd volt: megérintetted apró, nedves orrát, a tüskéi egyáltalán nem szúrtak, és haláláról olyan módon szerezted tudomást, amiként most sután, de a legjobb szándéktól vezetve elmeséltem. De nem vagy biztos semmiben. Nem vagy biztos abban, hogy tényleg láttad a mentőket, a rendőrséget és a síró embert az egyetemi könyvtár előtt, miközben lépteidet lelassítva valahová mentél. Az sem biztos, hogy szó esett ott egy sünről, s ha mégis, nem lehetsz biztos abban, miféleéről. A nedves orr, az ázott aszfalt, a tavasz illata azonban megfellebbezhetetlenül valóságosnak hat. Kijelentheted: kétség sem fér emlékeid ezen részének igaz voltához. Vagy legalábbis bizonygathatod magadnak. Elvégre...

A lány keze is a tenyeredbe simult.

Így volt, valóban.

Jól tudod, milyen hihetetlen mégis.

II.

Asztalos Péter változatai és lehetőségei

Éjjeli fürdőzés

(Ahogyan azt Asztalos Péter - miután a neveket gondosan és nagy körültekintésről téve tanúbizonyságot megváltoztatta, ám a tények komorságához „a lehető leghívebben” ragaszkodva - papírra vetette egy hosszú és kinkeserves éjjelen...)

1.

Miután az öreg Gallai tisztázatlan körülmények között kiszállt a versenyből örökre, még három hétig jártunk a négy autóval Jugóba, a négy bazi nagy, kibélelt Mercivel. Négy-öt fuvar is megcsináltunk naponta, a Gallai, a Lótos, a Stein meg én. Kerestünk egy rakás pénzt, aztán elpasszoltuk a kocsikat, mert nem mertük tovább csinálni a businessst, be voltunk tojva, hogy mi lesz, ha egyszer lebukunk, ami bármikor megeshetett volna, mert a Gallai mindig kevés pénzt adott a vámosnak, nekünk meg egy vasunk se volt akkor még, csak a harmadik hét végén fizetett ki minket, igaz akkor a Mercik árából is kaptunk. Meg azért is abba kellett hagynunk az egészet, mert a Gallai, a Lótos meg a Stein akkor érettségiztek. Én meg közben csak tengtem-lengtem, biliárdozni jártam egy kocsmába, de mindig tönkrevettem a helyi alkoholistákat, ezért ott kellett hagynom a helyet, mert meg akartak agyalni. Egyszer bementem a Munkaügyibe is, de hogy mi a fenének, azt ma se tudom.

Aztán végre leérettségiztek azok hárman, utána meg a Forrásba mentek bankettni, én meg a bárban vártam rájuk, de olyan későn jöttek át, hogy csontrészegre ittam magam addigra Unicummal és Gösserrel. De mikor végre nagy nehezen átjöttek, a látványuktól kijózanodtam rögtön, mert ők is be voltak rúgva igen alaposan, igen módszeresen, meg a két csaj is, aki velük volt. Iszogattunk még, meg hülyeségeket beszéltünk, aztán lementünk a Tiszára. Akkor már másodszor mentünk le éjjel a Tiszára, a régi híd lábához, fürödni meztelenül. A víz még kicsit hideg volt, de kit érdekelt. A csajok is jöttek velünk. Volt lenn valami béna társaság is, rendesen részegek, mint mi, a híd lábánál főztek disznópörköltet bográcsban, krumplival, hajnal kettőkor, vagy mikor. Miután megfürödtünk, kimásztunk a partra, odamentünk a tűzhöz, száradni. A két csaj már ott ücsörgött és Debrőit ittak palackból, mivelhogy ők nem jöttek be a vízbe. Mi meg odaálltunk a tűz köré, és az egyik szakács-gyerek odaszólt a Lótosnak, hogy „Megkavarod, komám?”, mivel a Lótosnak akkora pöcse van, hogy ahhoz képest egy marha nagy fakanál fogpiszkálónak se jó. Ezen röhögött mindenki, a Lótos meg vigyorgott, mint a hülyegyerek az Osztrovszki utcában, a gyógyos iskolában, aztán meg fölöltöztünk. Ittunk mi is Debrőit, beszélgettünk is a szakácsokkal, voltak köztük jó nők, legalábbis nekem tetszettek. A Lótos el is tűnt az egyikkel fél négy felé, nyilván meghúzta a bokorban. Mikor visszajöttek, ettünk, aztán elmentünk haza.

Két nap múlva mentünk le megint fürödni éjszaka, vasárnap. Velünk volt három nő, a Csilla, a Vanda meg a Tündike. (A Tündikénél kisebb nőt én még nem láttam, viszont meg volt annak mindene.) Megint lehánytuk magunkról a ruhákat, de most a nők is, begázoltunk a vízbe, fáztunk rendesen, de mikor megmerültünk, rendbe jött a dolog. Mindenki a csajok körül tolongott, megpróbálta fogdosni őket, ahol érte, azok meg nem nagyon ellenkeztek, illetve a Csilla meg a Vanda nem, vagy legalábbis nem mindenkinek. Fel is kaptuk őket, és elhajítottuk, be, illetve beljebb a vízbe, ezt a Tündike is élvezte, de inkább a másik kettő körül tüsténkedtünk, érthető okokból. Viszont a víz azért csak hideg volt, túl sokáig nem maradtunk benne, kimásztunk a partra, és a pólóinkba kezdtünk törölközni, mivel tűz most nem volt. Úgyahogy megszárátkoztunk, felöltöztünk és nekivágtunk az éjszakának, még csak egy óra körül volt, nem akart senki hazamenni, bulizni akartunk még. Beültünk egy kricsmibe, a Gallai rendelt egy kört. Akkor derült ki, hogy a Tündike lelécelt, biztos megunta, gondoltuk, hogy

mindenki rá akar mászni. Ittunk még néhány kört, aztán a Gallai lelépett a Csillával, a Lótos meg a Vandával, csak ketten maradtunk, a Stein meg én. Megittunk még valamiket, aztán mentünk mi is. Lenéztünk még a partra, mert a Stein észrevette, hogy nincs meg az órája, és hívott, keressük meg a homokban. De ott órát nem találtunk, csak a Tündike ruháit.

2.

Abban az évben érettségiztünk, Gallai Pista és én felvételire is készültünk, Lótos Peti pedig ki akart menni egy luxushajóra, pincérnek. Gallai Pista édesapja nem sokkal korábban halt meg, senki sem tudja, hogyan, de annyi biztos, hogy benzincsempészéssel foglalkozott. A halála után mi hárman és egy általános iskolából maradt barátunk, Maklári Tibi három hétig folytattuk a csempészt, de tovább nem mertük. Így is rengeteget kerestünk rajta, főként, hogy Gallai Pista eladta a csempészethez átalakított Mercedeseket, s azok árából is adott nekünk.

Az érettségi szünetben a tanulás helyett gyakran összejöttünk így négyen szórakozni, mászkálni a városban, beszélgetni sörök mellett. A pénz nem jelentett problémát, a csempészés kitömte a pénztárcáinkat. Egyik éjjel, csak úgy, hirtelen felindulásból, ahogy mondani szokták, lementünk a Tiszára, meztelenül fürödtünk a hideg vízben. Ez nagyon tetszett mindannyiunknak, olyan férfias, merész, modern dolognak láttuk. Másodsor az érettségi bankettünk után fürödtünk, hajnalban, egy nagyobb társaság szeme láttára, ruha nélkül - ez nem csak merész és modern, de igazán gátlástalan, felkavaró, nagyszabású cselekedet volt, formabontó és szabad.

Harmadjára viszont nem kellett volna lemennünk a Tiszára.

Ez is a bankett után történt, ám két egész nappal utána, egy vasárnapi napon, soha nem fogom elfelejteni. Azon az éjszakán nem csak négyen voltunk, velünk tartott három lány is. Berúgtunk nagyon - nem mentségeként mondom, csak úgy. Valaki, nem tudom, kicsoda, felvetette, hogy menjünk le megint fürdeni, és persze mindenki helyeselt, már csak azért is, mert reméltük, hogy a lányok is velünk tartanak. Reményünk nem bizonyult hiú ábrándnak: mind a három lány levetkőzött, és bejött a meglehetősen hűvös, de azért nem túlságosan, nem elviselhetetlenül hideg vízbe. Minket, persze, finoman szólva is felajzott a meztelenségük. Az egész helyzetből áradt, dőlt, ömlött a csupasznemiség, és mi ennek hatására gusztustalanul kezdtünk viselkedni: fogdostuk, martuk, csipkedtük őket a víz alatt, tülekedtünk körülöttük. Undorító hímekké váltunk. Az egyik lányt, Tündét ez nagyon zavarta, folyvást félrehúzódott, ránk mordult, de kimenni, talán a barátnői miatt, nem mert - végül is őt békén hagytuk, és a másik kettőt, Csillát és Vandát ostromoltuk. Kinn, a parton a mindent a szemnek-elv uralkodott rajtunk, de itt, a sötét vízben kiadtuk a mindent a kéznek-jelszót. Nyomorult egy dolog volt.

Nem tudom, kik ragadták meg először a lányokat a lábuknál és a karjuknál fogva, hogy elhajítsák őket, de ez történt, és ebbe a játékba Tündét is bele tudtuk vonni, bár, én úgy emlékszem, nem volt elragadtatva az ötlettől. Sokáig dobálgattuk őket, de ehhez sekélyebb vízbe kellett mennünk, ott lassan elkezdtünk fázni, úgyhogy hamarosan elégünk lett az egészből, befejeztük a fürdözést, a partra mentünk, és nagy nehezen megszárogattuk nedves bőrünket és csuromvizet hajunkat, hogy felöltözhessünk.

Miután felöltöztünk, elsétáltunk egy nem túl közeli bárba, nagy nevetések közepette. Ez úgy egy óra tájban lehetett. Mikor a bárban a rendelésre került a sor, akkor vettük észre, hogy Tünde hiányzik. Nem gondoltunk semmi rosszra, nekem például akkor - talán a mélyemre merült józanság pillanatnyi felbukkanásában - teljesen természetesnek tűnt, hogy ez a rendes lány nem akar ilyen vadállatok körében maradni.

A bár Maklári Tibi és én hagytuk ott legkésőbb, azután, hogy a többiek, két párba rendeződve, elmentek, s azután, hogy észrevettem, elhagytam az órát. A szüleimtől kaptam ballagásra, tudtam, hogy nagyon rosszul esne nekik, ha máris elveszíteném. Amúgy sem volt túl jó a viszonyunk abban az időben, mert kiderült, hogy a csempészes miatt kerültük az iskolát - rosszul fogalmaztam meg: a csempészes nem derült ki, hála a Magasságosnak, csak az, hogy nem jártunk suliba három egész héten keresztül. De ez most nem fontos, csak húzom az időt. A lényeg, hogy megkértem Maklári Tibit, tartson velem, és visszamentünk az óráért a Tisza-partra.

Ahogy odaértünk a régi híd lábához, vagyis oda, ahol fürödtünk, rögtön megláttuk a ruhakupacot. Először azt hittem, valaki ugyanazt teszi, amit mi tettünk pár órával azelőtt, de Maklári Tibi rögtön észrevette, hogy ezek Tünde ruhái. Én abban a pillanatban kijózanodtam, kiabálni kezdtem a lány nevét, de senki nem válaszolt. Tudtuk, hogy nem lehetséges az, hogy visszajött volna fürdeni, vagy meztelenül ment el; csakis az lehet az egyetlen magyarázat a ruhakupacra, hogy *ki se jött a vízből!*

Az volt a legszörnyűbb pillanat az életemben.

3.

Az érettségink környékén elég jól el voltunk eszterve pénzzel, azazhogy: jól álltunk anyagilag. Ezért két osztálytársammal, Stein Dáviddal és Lótos Petivel, valamint egy régi cimboránkkal, Maklári Tibivel gyakorta járkáltunk mindenfelé az éjszakában. Egyszer, az egyik éjjel, nem tudom már, miért, vagy kinek jutott az eszébe, lementünk a Tisza-partra, hogy csupaszon megfürdjünk. Mindannyiunknak tetszett az ötlet, így hát nem sokat totóztunk, belevágtunk. Május volt, a víz nem valami meleg, de mi megcsináltuk, és élveztük is. Nagyon is élveztük. Talán túlságosan is.

Olyannyira élveztük, hogy nemsokára, a bankettünk után megismételtük, majd két nap múlva, azon a bizonyos vasárnapon megint. Azon a vasárnapi napon azonban nem négyen voltunk, hanem heten: négy fiú, három lány. És a lányok is ledobták a ruháikat, benne voltak az éjjeli fürdőzésben ők is. Erre, el lehet képzelni, beindult a fantáziánk. Ittunk is eleget, gátlásainkat mind egy szálig levetkőztük, nyomultunk a nőkre, simogattuk, markolásztuk őket a vízben. Ketten, Csilla és Vanda nagyokat sikoltoztak és nevettek igyekezetünkön, a harmadik lány, Tünde viszont utálta az egészet, engem még pofon is vágott. Azóta sokszor eszembe jutott, hogy vajon miért nem ment ki akkor a vízből, miért nem hagyott ott bennünket, de nem tudok másra gondolni, mint hogy a barátnői előtt szégyellte volna, ha megfutamodik: fiatal lányok voltak, tizenhat évesek, nagylányoknak kellett látszaniuk egymás és önmagunk előtt, mindenki előtt, ez volt a helyzetük, létezésük alapja, ez volt a szerepük, amit ők maguk választottak, vagy legalábbis elfogadták azt, amit felkínáltak nekik - többek között mi is.

Elég az hozzá, hogy egy idő múlva dobálni kezdtük őket, messzire hajítottuk be a sötétlő vízbe a fehérén világító testeket, és ez ellen Tündének sem volt különösebb kifogása - mindenesetre nem volt olyan harcias, mint korábban. Aztán meguntuk ezt a játékot, meg fáztunk is már erősen, úgyhogy befejeztük az egészet, felöltöztünk és elmentünk egy bárba, mivel hazamenni még nem akart senki.

A bárban én nemigen figyeltem a többiekre, az az igazság. Csillával voltam elfoglalva, fűztem a csajt, hogy ezt az ellenszenves kifejezést használjam, és úgy két-három óra felé ott is hagytam a társaságot - Csillával az oldalamon. Lótos Peti és Vanda is velünk tartottak.

Az apám nem sokkal érettségi előtt halt meg, az anyám meg Kanadában él, úgyhogy akkoriban az egyetemista nővéremmel laktam egy lakásban, aki azonban nem itthon járt egyetemre, hanem Debrecenben, úgyhogy tulajdonképpen egyedül éltem. Nem volt tehát gond felvinni Csillát, hogy megint egy ilyen hülye szófordulatot alkalmazzak. Mindegy, Csilla velem jött (állítólag otthon úgy tudták, Vandánál alszik), velem is aludt, már *előtte* nemigen aludt, de *utána* annál inkább. Lótosék is hozzám kéredeztek fel (Vanda amúgy, a hivatalos verzió szerint Csillánál töltötte az éjszakát), és berendezkedtek a nagyszobában, mert a nővéremébe csak nem akartam őket beszabadítani. Ők se sokat alhattak *először*, aztán pedig jó mélyen *utóbb*.

Engem is mély álomból riasztott a telefoncsörgés. Dávid hangján szólalt meg a kagyló, egy kétségbeesett Dávid sípoló, sipító hangján. Így tudtam meg, ettől a fülsértő, félig gyerek-, félig nőiesen hisztis hangtól, hogy Tünde nem jött ki a partra, s a ruhái még mindig ott hevernek, ahol levetette őket. Peti mellettem állt, ő is mindent hallott, nem kellett elismételnem egy szót se. Fogalmunk sem volt, mit tegyünk, mit feleljünk Dávidnak, mivel nyugtassuk meg, szóljunk-e valamit egyáltalán. Nem szóltunk. Lecsaptam a kagylót. Aztán hosszú ideig csak álltunk belemerevedve a pillanatba, kerültük egymás tekintetét és ziháltunk.

Kegyetlen egy ébredés volt, kibaszott egy hajnal!

4.

A Karib-tengerbe soha nem fogok belemenni, pedig évek óta előttem a lehetőség. Meg más tengerekbe, tavakba, folyókba, patakokba, sós- és édes vizekbe se, pedig az emberek általában élvezik ezt a fajta kikapcsolódást. Azóta nem fürödtem, hogy egy Tünde nevű lány belefulladt a Tiszába. Kádban se. Zuhanyozni is utálok, csak a kényszer visz rá. És ha zuhanyozom is, úgy igyekszem, úgy rohanok, mintha kergetnének, mintha menekülnöm kellene.

Elmondom, miért.

Évekkel ezelőtt három barátom meg én tanúi és okai voltunk annak, hogy egy Tünde nevű tizenhat éves lány belefulladt a Tiszába egy immár távoli, gyönyörűsége városban, egy híd lábánál. Éjszakánként meztelenül fürdőztünk a folyóban, ez szinte szokásunkká vált, illetve vált volna, ha nem jön közbe a tragédia.

Egy éjjel három lánnyal együtt gázoltunk a vízbe. Játszadoztunk: dobáltuk őket, és közben egyikük eltűnt. Ő volt Tünde. A legrohadtabb az a dologban, hogy mivel épp az a lány tűnt el, aki nem engedte, hogy meztelen testének ama bizonyos kényes pontjaihoz hozzáérjünk, észre sem vettük, hogy nincs meg, csak egy kocsmában, vagy fél óra-háromnegyed óra elteltével, és akkor is azt hittük, elege lett belőlünk, hazament, faképnél hagyott bennünket. Két barátom talált rá a ruháira hajnal felé, mert visszamentek a partra keresni valamit, miközben a harmadik barátom és én a másik két lánnyal hancúroztunk. Csúnya történet. Ha nem lépnek közbe befolyásos emberek, börtönbe is kerülhattunk volna. Így baleset lett a dologból. Én azonban jól tudom, hogy nem az volt. Hanem aljas gyilkosság. Aljas gyilkosság volt. Ezért nem tudok fürdeni többé semmiben. - - -

Mindeddig ezt hittem, így hittem. Évekig kínlódtam, küszködtem azzal a szörnyeteggel, amit nevezhetnék Az Én Lelkiismeretemnek is, ha rendelkeznék olyannal, és nem volna maga a feltételezés is abszurdum.

Ám tegnapelőtt óta nem tudom, mit higgyek.

Tegnapelőtt Barbados szigetén Tündét láttam egy üzletben: valóságosan, élön.

Olyan biztos, hogy ő volt az, amilyen bizonyos, hogy a teste soha nem került elő a folyóból, amely elragadta. Sem a magyar, sem a jugoszláv partszakaszon nem vetődött partra sehol. Előfordult ilyen máskor is, szó se róla, és igaz az is, hogy ott, lenn akkoriban háború dúlt, egy holttesttel többre fel se figyeltek volna - gondoltuk mi, és mindenki más. De mi van, ha mégsem?

Mi van, ha mégsem?

Ha mégsem, megmondom, mi van: Tünde legyőzött bennünket. Maklári Tibit, aki úgy tett, mintha nem érdekelné a dolog, de azóta ötször volt kábítószer-elvonón; Stein Dávidot, aki azon az éjszakán a telefonban fűlsértően sipító hangon mesélte el Gallai Pistának és nekem, hogy Tünde eltűnt, s a mai napig ilyen hangon beszél; Gallai Pistát, aki történelemtanárból avanszált félig-meddig alvilági kocsmárosná; és engem, aki azóta utálok hazajárni abba a csodálatos városba, irtózom a strandoktól, és itt bohóckodom a dúsgazdag vendégeknek ezen a kísértethajón.

Viszont Maklári Tibi, minden valószínűség szerint Tünde eltűnése nélkül is drogfüggő lenne; Dávid hangja igazából csak akkor sípol bántóan, amikor ideges; Gallai Pistában pedig mindig is erős volt a kufárság és a könnyű pénzszerzés iránti hajlam, erősebb, mint a legtöbb emberben. Én pedig mindig is hajóra vágytam. És azt hiszem, mindig is én élveztem a legkevésbé az éjjeli fürdözést négyünk közül.

Így aztán tényleg nem tudom, mit higgyek. Lehet, kipróbálom újra, milyen is éjjel meztelenül úszni egyet. Akkor majd meglátjuk, mi lesz.

Most mindenesetre befejezem a szószaporítást.

Nem hosszú történet hidegről és melegről

* Asztalos Péter úgy emlékezett, hogy azokban a napokban túl sok hó esett. A hideg nem bírta szuflával, és hamarosan minden gusztustalan lett, latyakos, mocskos, undorító. A buszok, a trolis, a teherautók, de még a személyautók kerekei is széles sávban szórták maguk köré ezt a förtelmes matériát, ami aztán hányás gyanánt csúfította el a járókelők nadrágját, kabátját, néha még a sapkáját és az arcát is. Estére aztán magához tért a hideg, utánpótlást kapott valahonnan, vagy csak kipihente magát, mindenesetre bekeményített, a hőmérőkben nyújtózkodó higanyoszlopokra ráijesztett alaposan, mire azok menten kisebbre húzták magukat, úgyhogy megfagyott az egész, minden négyzetméter betakaró undormány, ami nem is olyan régen még vakítóan fehér hótakaró volt - most aztán lehetett esni-kelni, botorkálni. *

* Asztalos Péter fogai jól hallhatóan vacogtak, miközben egy magába roskadt hóember mellett kifordult a sugárútra, és nekifeszült a heves rohammal rárontó, arcába-fülébe vérfagyasztó csatakiáltást süvöltő szélnek. Mivel a kesztyűjét nemrég elhagyta valahol, kabátja ujjába húzta a kezét, fejét meg a vállai közé, minthogy sálja sem volt akkoriban. Később, még hosszú évek elteltével is úgy vélekedett, hogy soha életében nem fázott annyira, mint akkor. *

* Betért egy helyre, megivott három deci forralt bort. Élvezte, ahogy a fűszeres ital csiklandozza a nyelöcsövét. A kezét is megmelengette a bögrét szorongatva, s mire elfogyott a bor, visszatért belé az élet melege. *Újra harminchat fokos lázban égek*, állapította meg csaknem elégedetten, s ennek tudatában nekiveselkedett, morgott valami köszönés-félét, behúzta a nyakát-kezét, azzal kifordult az ajtón. *

* Már sokszor elgondolta magában, hogy leírja az olyan estéket, mint például ez. De mikor hazatérve a szobájában felkapcsolta a villanyt, leült a székére, és farkasszemet nézett az íróasztalra mint halotti ágyra kiterített komoran, barátságatlanul tiszta, mondhatni szűzies papírral, akkor csak görcsösen szorította a tollat, s nemhogy írni, de moccanni se bírt. Így nem megy semmi, gondolta, de nem tudta igazán, mi nem megy és hogyan. *

* A járda csúszott. Asztalos Péter cipője pedig, azon kívül, hogy beázott és három zoknival sem melegített semmit, ráadásul még a talpával sem dicsekedhetett, mert az olyan simára kopott, hogy még a nyári ragacsos aszfalton is csúszkált. Asztalos Péter egyszerre nem volt ura a lábainak, a házfalak meginogtak, a villanyoszlop eldőlt, és egy perc is eltelt, mire felfogta, hogy hanyatt fekszik az utca jégpáncélján, a háta sajog, és alighanem azért zsibbadt el teljesen a jobb karja, mert könyökének azt a bizonyos mindenki által jól ismert érzékeny pontját ütötte meg, amikor földet ért. Nagy nehezen feltápáskodott. A házfalak újra biztosan, stabilan szegélyezték az utcát, a villanyoszlop is függőlegesen állt megint. *Csak odajutok*, morogta Asztalos Péter. *

* A lépcsőházban bűdös volt, de meleg. A csengő hangját nem hallotta, hát kopogtatott is. *Aki kopogtat, annak megnyitattik*, dörmögte, vagy *valami ilyesmi*. Valóban megnyitattott, s Asztalos Péter megérkezett. Ott állt a panellakás fellengzősen előszobának nevezett helyiségében, amit betöltött a lány illata. Miközben lehámozta magáról a kabátot, újra eszébe jutott, hogy milyen hülyén hangzik az a név: Altbächer Emőke. *Ha már Altbächer, miért nem Krisztina, vagy Henrietta*, gondolta Asztalos Péter. Meg is mondta ezt a lánynak, Emőkének. De az csak mosolygott. Gyakran mosolygott, pedig szép, szomorú-barna szemei voltak. Meg olyan pici kezei-lábai, mint egy óvodás gyereknek, és szőke haja. *

* Letelepdedtek a padlószőnyegre. Meleg volt. Beszélgettek, vagy inkább felváltva beszéltek. Hol az egyik, hol a másik nyitotta ki a száját, hogy az évezredek során erre a célra kialakult

biológiai berendezésének segítségével hangokkal töltsse meg a levegőt, amiből aztán mindenféle szavak, mondatok állnak össze, ha minden jól sikerül. Először az egyetemről beszéltek, közös ismerőseikről a bétékán, ahová jártak, aztán mindketten régi dolgokról kezdtek mesélni, olyanokról, amelyek megestek velük. Mindkettejüket érdekelték a régi dolgok, legalábbis az olyanok feltétlenül, amelyek megestek velük. Asztalos Péter jóval később, amikor egy alkalommal az az este eszébe jutott, nem tartotta valószínűnek, hogy a másik története is érdekelték őket, inkább úgy vélte, csak a saját sztorik elmondásában lelték örömüket. Ő mindenesetre Emőke egyetlen történetét sem tudta felidézni. Persze, lehetséges, hogy Emőke figyelt rá. Emőke nyilván emlékezik arra, amit ő, Asztalos Péter mesélt. *

* Ezt azért feltételezte, mert vagy két-három-négy évvel azután az este után, amikor Emőke és ő régi dolgokat idézgettek egymásnak, összefutott a lány öccsével, akit szintén ismert, vagy mindenesetre találkoztak néhányszor, és minden alkalommal váltottak pár szót. Emőke akkor már férjhez ment Glasgowban, valami skóthoz, talán gyereke is született már, ezzel Asztalos Péter tisztában volt, hallotta valakitől. Azt viszont nem is sejtette, amit Bulcsú (*Neki is ilyen lehetetlen neve van: Altbächer Bulcsú, kész röhej. Miért nem Brúnó? Vagy Ottó?*, gondolta) mondott neki: *Emőke nagyon szerelmes volt beléd. Tulajdonképpen miattad hagyta ott az egyetemet és miattad ment ki Skóciába, babysitternek.* *

* Asztalos Péter azon az először hideg, aztán meleg estén, amikor előbb fagyoskodott és elesett, utána pedig órákig ücsörgött a meleg padlószőnyegen, még sok mindenről beszélt Emőkének. Beszélt az íróasztalra terített szüzi jellegű, de voltaképpen kihívóan viselkedő papírlapról is - nem is értette igazán, miért. Hajnal felé eszébe jutott, hogy fogalma sincs, mit keres a lánynál. Ezért megcsókolta. Onnantól már nem kellett beszélni. *

* Amikor Asztalos Péter sok-sok év múltán felidézte azt az estét, nyugtalanság fogta el. *Miért ugyanolyan erős a hideg emléke, mint a melegé? Miért ilyenek a hangsúlyok? Egyáltalán, hol vannak a hangsúlyok?*, morfondírozott magában. Egyszerre alig leküzdhető vágy fogta el, hogy leüljön az asztalhoz, nézzen farkasszemet a papírral, és futamodjon meg meghunyászkodva, mint mindig. De leküzdötte a vágyat. Nem is volt igazán erős vágy, az az igazság. Már nem voltak erős vágyai. Vagy nem tudott róluk, mindenesetre. *Fordított történet, gondolta, pont fordított. Nem Zéta szerelmes reménytelenül Emőkébe, hanem Emőke Zétába.* De a hasonlat, érezte, erősen sántít. *

Harci tűz

Hajnal volt még. Az éjszaka rossz íze a szájban, keserűség a szívben, és csak órák múlva indul a vonat.

A resti ajtaja nyitva állt, bűzös pára gomolygott kifelé rajta, hívogatóan, barátságosan. Asztalos Péter bement, rendelt egy felest, két fröccsöt, leült az egyik asztalhoz. Előző este még nem hitte volna, hogy ma reggel egyedül kell innia, talán azt sem, hogy egyáltalán innia kell. Vigasztalan volt. Fáradt, csüggedt, reményvesztett, de leginkább vigasztalan. Vett egy Nemzeti Sportot, figyelemelterelőnek, de mit sem ért, csak az éjszaka, a veszekedés, a kiabálás, a lány részvétlen hangja zakatolt továbbra is a fejében.

A második kört is kikérte már magának, mikor három fiatalember érkezett, nagy hangúak, vidámak. Mivel máshol nem találtak helyet, mellé ültek le. Derekasan inni kezdtek, s lassan kibontakozott beszélgetésükből, hogy pékek, akik most hajnalban, a műszak végzetével kaptak fizetést, s egyikük várja a vonatát, a másik kettő meg segít elütni ennek az egynek az üres pályaudvari órákat, s nem utolsó sorban elverni a fizetés egy jelentékeny hányadát. A pékségről beszélgettek, így csakhamar arra is fény derült, hogy valójában egyikük sem igazi, valódi pék, hanem ketten betanítottak, a harmadik meg raktáros. Éppen ezen utóbbi kérte el a Nemzeti Sportot Asztalos Pétertől, hogy elolvassa benne a focieredményeket. Asztalos Péter odaadta szívesen, és reagált valamit egy kósza Fradi-kijelentésre, ily módon kapcsolódva be a társalgásba, amely néhány újabb fröccs után egészen más irányt vett.

Az egyik gyors ütemben péklegénnyé képzett asztaltársa ugyanis elmesélte, hogy a Délvidékről költözött át Magyarországra, egy hobbikerten álló apró házat vásárolt meg, s most ott él a nejevel és a lányával. A Délvidéken éppen évek óta háború dúlt, ezért érdekessé és izgalmassá vált ez a bejelentés. A pékség jelen lévő többi dolgozója ugyan nem sok ügyet vetettek rá, nyilván ismerték töviről-hegyire a történetet, Asztalos Péter azonban kérdezősködni kezdett. Laikus, ostoba kérdéseket tett fel, amelyet háborút-sose-látott ember csak feltehet háborút-járt társának. Ám a másik szívesen, határozottan, szemmel látható örömmel válaszolgatott a buta kérdésekre, nyilvánvalóan kedvenc témájához érkezett. Elmesélte, hogy másfél évig szolgált egy harcokszó egységnél, többször járt a tűzvonalban, és valahogy úgy tűnt, erre felettébb büszke. Hevenyészett visszaemlékezésén keresztül érezhetővé, kézzelfoghatóvá vált a fronton uralkodó harci tűz, a férfias elszántság, a keménység, a halált megvető bátorság - mindez ott lebegett közöttük, mintegy tizenöt-húsz centivel az asztal lapja felett, miközben részletesen beszámolt a robbanások erejéről, a tankok páncéljáról, a délvidéki háború fortélyairól, a nőkről és a férfiakról, a városokról és a falvokról, a leomló falakról, hidakról, a megroggyanó városokról. Kétségkívül élvezte, amiről mesél, ezért Asztalos Péter nem is szakította félbe mindenféle illúzióromboló kérdésekkel, annak ellenére, hogy igen-igen kíváncsi lett volna, honnan e tűz, honnan ezen elkötelezettség ebben az emberben? Aztán az emlékek lázában égő hadfi egyszerre abba hagyta az emlékezést, bevégezte meséjét annál a mozzanatnál, hogy másfél év elteltével hosszabb jutalomszabadságra mehetett haza, és ahhoz már semmiféle magyarázatot nem fűzött, hogy ennek ideje alatt mégis miért, mi okból szökött át Magyarországra. Illetve, pontosabban, homályos célzásokat azért tett (családra, gyerekre), hanem aztán, hirtelen inkább a jugoszláv oktatási rendszert kezdte összehasonlítani a magyarral. Mindenben az előzőt találta jobbnak (amiként néhány perccel korábban úgy tűnt, a háborút jobbnak véli a békénél), s ebben jelölte meg annak az okát, amiért a délszláv állam erősebb, kiválóbb állam a magyarnál, az ott élő emberek pedig sokkal eredetibbek, életrevalóbbak, teherbíróbbak, összességében értékesebbek és okosabbak az ittenieknél. Asztalos

Péter mindezt ugyan nem vitathatta, elvégre vajmi keveset tudott a jugoszláv állampolgárok szellemi és egyéb kondícióiról, azért, immáron nem bírván tovább a hallgatást, afelől érdeklődött beszélgetőpartnerétől, hogy, ha így áll a dolog, akkor vajon mi a fészkes fenéért jött át Magyarországra?

Ez a kérdés már egyáltalán nem nyerte el a háborús veteránból péklegénnyé vedlett férfi tetszését, és kijelentette, hogy Asztalos Péter kóstolgatja őt, de ennek nem lesz jó vége. Majd hosszasan fejtegette, néhol durva szavakkal fűszerezve eszmefuttatását, hogy Asztalos Péter lenézi mindhármukat, mert egyetemista (hogy ez miként derült ki, arra Asztalos Péter úgyszólván egyáltalán nem emlékezett), ők viszont csak egyszerű munkás emberek, ami ugyan nem zárja ki, hogy okosak és értelmesek legyenek, de erről Asztalos Péternek fogalma sincs, mert egy bunkó. S szavainak nyomatékot adva Asztalos Péter fejére borította poharának vörösbortartalmát, miközben megjegyezte, hogy, lám, itt etették-itatták ezt a hülye egyetemistát (ámbar a mellérendelő szóösszetételnek legfeljebb a második tagja, azaz az „itatták” állta volna meg a helyét a szavak igazságtartalmának vizsgálata során), az viszont meg se hívta őket egy nyomorult körre sem (ami újfent nem volt egészen igaz, noha tény, hogy Asztalos Péter körhátrányban volt).

Asztalos Péter arcán csorgott a vörösbort, s erről egyből az jutott eszébe, hogy a haja össze fog ragadni zsíros hatást keltő tincsekbe, és kocsmaszagot áraszt majd. Aztán az is eszébe ötlött, hogy őt most itt erősen el fogják verni, s ez egyáltalán nem volt ínyére, és a térdei furcsán bizsereggni kezdtek.

De nem történt semmi. A délvidéki háborús hősből betanított pékké lefokozott bevándorló haragjában ugyanis két munkatársa nem osztozott, vagy mert szelídebb természetűek voltak, vagy mert az ital már túlságosan elbágyasztotta és apátiába süllyesztette őket. A harcokocsi lelkes kezelője, a harcmezők örökérdemű lovagja pedig, úgy tűnik, nem érezte megfelelőnek a pozícióját, vagy egész egyszerűen nem lángolt lelkében oly hevesen a harc tüze, ha egyedül kell felvennie a küzdelmet az ellenséggel, ezért úgy tett, mintha mi se történt volna, morgott még valamit a fogai közt, végül lezártnak tekintette a témát, és megoldottnak a frissen kialakult konfliktust, bár azt még nem felejtette el megjegyezni, hogy bár az óvodai nevelés talán jobb Magyarországon, az iskola mindenképpen szar.

Asztalos Péter nem válaszolt. Legyen, gondolta, és kikért egy újabb kört az egész kompániának. A térde még mindig bizsergett, de lehetőség szerint úgy tett, mintha kedélyes asztaltársaság tagja volna, ahol semmi nem zavarja a kellemes hangulatot. Ezért később erősen szégyellte magát.

Órák múlva, a vonaton ülve azon tűnődött, valójában mi is volt ez az egész a restiben, de elhessegette magától a gondolatot. Inkább azon szomorkodott, ami az azt megelőző éjszaka történt, s ami önmagában is egy ideig feltétlenül magányossá és örömtelenné tette az életét.

Elvarratlan történet egy Radvánszky ürügén, aki megháborodott

Asztalos Péter végigment a főutcán, ami immár sokkal kevésbé tűnt hosszúnak. A temetőhöz vezető kaptató is enyhébbnek tetszett, nem fulladt ki annyira, mint egykor. A kriptát viszont sokáig nem találta. Hosszas keresgélés után fedezte csak fel elvadult, agresszív, durva bokrok takarta bejáratát. A rozsdás sarokvasakon már azok a vascafatok sem csüngtek, amelyekbe tizenévekkel azelőtt könnyedén beleakadt és felszakadt a ruha vagy a bőr, de a vad, tüskés bozót miatt így is nehéz volt a bejutás. És nagy a csalódás, miután bejutott. Már semmi vadregényesség nem maradt. Elpárolgott, megszűnt; a füledt romantika nehéz, dohos szaggá alakult, pedig egykor vastag patakokban csorgott alá a barázdált, ráncos, össze-vissza gyúrt sziklafalakon. Meghalt a kaland. Asztalos Péter elkeseredett. Így járt mindennel az utóbbi időben. Sorra fel- és átkutatta életének megőrzött színtereit, de sehol nem találta meg azt, ami érdekelt, amire emlékezett, még csak foszlányait is alig. Közhely, gondolta magában, miközben a kripta szájába telepedett sűrű növesű, rosszindulatú csalittal küzdött, közhely az egész, ami történik velem, elvégre ugyanez történik mindenkivel, és ugyanezt gondolja róla, és ugyanígy veszi észre, és ugyanígy búsul fölötte. Aztán azt gondolta, hogy ha így, hát így. Nekikeseredés helyett eljátszadózott az egyetlen lehetőséggel, amivel érdemes lehet játszadózni: mi történik, ha a kriptában (miként alapjában véve áhította, remélte, kívánta) megint csontvázakat talál. A Radvánszky bárók csontvázait. S most, nem úgy, mint régen, már többé-kevésbé tisztában van ezekkel a szavakkal, kifejezésekkel, ismeretekkel: Radvánszky és báró. Sőt, többek között még azt is tudja, hogy ezen család egyik sarja adta ki Madách Gáspár XVI. századi verseit a XX. század elején, talán 1909-ben (vagy valahogy akörül) - bár nem valószínű, hogy éppen ennek a Radvánszkyknak a csontváza is itt heverne, a lába előtt. Igaz, legalább annyira valószínű, mint az, hogy éppen ennek nem. Viszont ha itt vannak éppen azok a maradványok, ha nincsenek, most biztosan nem venné kézbe a halálfejeket, a lábszár-csontokat, gerincoszlopokat, kezeket, medencéket. Már nem úgy kíváncsi, mint valaha. Sokkal valószínűbb, hogy leülne a kripta valamelyik sarkába, és elmélázna, mint Hamlet a szegény Yorick koponyája fölött, noha ő nem ismerte ezeket a csontokat abban az időben, mikor még élő hús tapadt hozzájuk, izmok és akarat parancsára mozogtak, s nem csak heverték tehetetlenül, kiszolgáltatottan és némán. Megfékezte magát, túlságosan patetikus és erőltetett ez így. Remélte, hogy nem ilyen gondolatokkal töltené az időt, ha ideérkezvén csontvázakra bukkan és valóban leül a sarokba, közéjük. Inkább azt a történetet idézné föl, amiről úgy véli, itt, lenn, a faluban hallotta valamikor. A Radvánszkyról, aki megtalált valamiféle furcsa könyvet, és néhány hét alatt megőrült. A közeli vár romjainál akadt kezébe a könyv, penészes volt és súlyos. A várból nem sok maradt, csak mohalepte romok, gigászi sziklatömbök és törmelék, pedig egykor rettegett huszita fészek volt, Mátyás fekete seregével is évekig dacolt. A Radvánszky, aki utóbb megőrült, az alagutat kereste, amelyről úgy tudta, réges-régen kivezette a várból a menekülni kényszerülöket (valahová, sehová, akárhová), de alagút helyett egy könyvet lelt, s a könyvben titkokat. Ám soha nem derült fény arra, miféle titkokat jegyeztek le azokra a lapokra, a könyvet sem nyitotta ki más, csak a báró, aki megháborodott. Lehet, hogy ma annak is itt hevernének a csontjai, gondolta Asztalos Péter, ha hevernének itt még csontok egyáltalán, én pedig a sarokban ülnék és merengnék. A Radvánszky, aki nemsokára megtévelyodott, bezárkózott a talált könyvvel a kastélyba, olvasott egyre, egyre csak olvasott, falta a betűket, alig evett, alig ivott, ki se dugta az orrát szobájából - egészen addig, míg bele nem zavarodott a szavakba, a mondatokba, a ki tudja, mibe, ami feltárult előtte. A világ minden tudománya benne lehetett abban a könyvben, vélte Asztalos Péter, mindent, ami volt és mindent, ami lesz, leírtak benne - olyan lehetett, mint a szibillák könyve Rómában, olyan, mint Nostradamus jóslatai, de ködösítés és tévedések nélkül. Nem

elképzелhetetlen azonban, hogy az alkímisták receptjeit tartalmazta, esetleg a templomosok titkáról számolt be, netán Agrippa von Nettesheim Kabbala-magyarázatai álltak benne, s nem kizárt, hogy a Gólem emlékiratai voltak, és még több ezer lehetőség fennállhat, hiszen amikor a Radvánszkyt, aki elvesztette a józan eszét, elvitték, a könyvet nem találták sehol. Még az sem kizárt, hogy itt porosodna-rohadna az is, jutott Asztalos Péter eszébe, ha porosodna-rohadna itt bármi is, s nem lenne olyan végtelenül üres és gyászosan kifosztott ez az egész, nyomorúságos, csalárd hely. Itt lehetne a könyv, szögezte le magában Asztalos Péter, kétség kívül itt lehetne, ha létezett és az örületbe kergette az egyik Radvánszkyt, akkor itt lehetne, s benne minden, amit megismerni lehet és érdemes az ember számára. Mert Asztalos Péter nagyon is tisztában volt azzal, hogy amennyiben a különleges könyv létezett, nem a templomosok vagy az alkímisták titkait, nem Agrippa von Nettesheim titkos iratait, nem a Gólem naplóját rejtette magában, hanem maga volt a Mindenség, az Egy, az Igazság. Mert megbolondulni, valóban, alaposan megbolondulni, úgy Isten igazából megörülni csakis attól lehetséges. Asztalos Péter végre átverekedte magát a töviseken, ágakon, indákon, kusza növényi szövödékek falán, s mikor hátrafordult, nem látta behatolásának semminémű nyomát. Megtörölte izzadt, összekarmolt arcát, hátat fordított mindennek, és lefelé indult, a falu irányába. Még nem tudta, hová - az állomásra, a kastélyhoz, a kocsmába? Csak ment. Lassan megfeledkezett a Radvánszkyról, aki elmeháborodottként végezte, s fokozatosan, lépésről lépésre elfelejtette a báró balsorsáért felelős könyvet is, meg azt is, hogy egyáltalán hallott ezekről valaha valahol. Ha ennek ellenére mégis hallott, az csak ott történhetett: ott, lenn, a faluban, abban, amelyiknek házai felé éppen ballagott.

Látogatás Északon

Katicának

1. Stralsund

A stralsundi Golden Anker kocsmába valamikor minden bizonnyal valóban a tengeri széltől kicszerzett bőrű, acélizmú, vad, bozontos szakállrengeteggel övezett arcú, mogorva tengeri medvék jártak, de a kilencvenes években már inkább divatosan félvilágias, de alapjában polgári helynek számított. Az aranybarna, erős Störtebekker viszont, különösen a korsóhoz járó söralátétten körvonalazódó, szigorú tekintetű kalóznak köszönhetően - a mennyezetről csüngő halászhálók direktségét is feledtetve - hamisítatlan tengeri romantikát csempészett a dohányfüstös helyiségbe.

A sarokban egy jazzgitáros, egy fekete bőrű dobos és egy herflis játszott, nem is rosszul. Teljesen ismeretlen számokat játszottak, habár a törzsközönség valószínűleg jól ismerte a hangszeres minden rezdülését.

Asztalos Péter hosszúakat kortyolt a gyöngyöző Störtebekkerből, elmélázott a zenén, és nem gondolt a holnapi kompútra. Asztalánál még hárman ültek: Fritz, az ágostai hitvallású evangélikus egyház kiváló teológusa (akinek összes keresztnévét Asztalos Péter soha nem volt képes megjegyezni), a felesége, Anna, és egy bizonytalan tekintetű férfi, aki hol Vikornak, hol Győzőnek szólíttatta magát, amit Asztalos Péter már határozottan unt. Anna ékes, de néhol túlságosan erőteljes, túlságosan pontos magyar nyelven évekkal korábbi emlékeket idézett fel, emlékeket a Duna partjáról, Magyarországról, Verőcemarosról. Ezek az emlékek finom köd gyanánt lebegtek az asztal fölött, áthatolhatatlanságban vetekedve a dohányfüsttel. Fritz olykor belebólintott az emlékek áttetsző hálójába, ilyenkor az megremegett, feldúsult, egyes pontokon megsűrűsödött, más pontokon megritkult, finom szövődéke átrendeződött, mégis ugyanaz maradt.

Viktor-Győző mindezen közben leginkább hallgatott.

- Nem nagyon érdekel most ez az egész - jegyezte meg Anna.

- Valóban nem - bólintott Asztalos Péter. - Elvagyok szép csendesen a zenével meg a sörrel.

- Magyarán ne nagyon fossam a szót - mosolyodott el a nő, s Asztalos Péter szintén mosolyogva bólogatott.

- Was ist „fossa a szót”? - hallotta közben valahonnan Asztalos Péter, amint Fritz lecsap az ismeretlen kifejezésre, visszazökkentve az időt az emlékidézés nyugalmaiból egyenesen magába az emlékekbe, majd intenzíven töpreng egy keveset, miközben a háttér megváltozik, a Golden Anker díszleteinek helyére egy lábakon álló ártéri nyaraló előtere emelkedik fel és válik ki esztendőik homályos tömegéből, nyári délután van, meglehetősen meleg, és Fritz hangja hallatszik:

- Fussa a szót, nem? Futni, szaladni szóból. Nem?

- Nem, Fritzie - feleli Asztalos Péter, vagy valaki más. - Nem a futni, hanem a fosni igéből. Az pedig egészen mást jelent, noha kapcsolatba hozható a futással is, nem vitás. És elkezdődik. Nevetés, röhögés, egymás ugratása, ezerkilencszáznolcvankilenc. Dagad, egyre dagad, nőttön nő, felszabadít - aztán hirtelen véget ér az egész jelenet. Mint egy snitt, annyi volt mindössze, s az ártér és a Duna-part egyszerre visszaváltozik a stralsundi kocsmá dohányfüstös,

halászháló, söralátétes, zenés, emlékektől fülledt belsejévé. Nem esik több szó. A zene és a Störtebekker elegendőnek bizonyul a meghittséghez, az emlékezéshez, a fene tudja, mihez.

Másnap késő délután Asztalos Péter, miután keresztülaútozott a Rügen szigeten, Sassnitzban elbúcsúzott Annától és Fritztől, elmondta, hogy mennyire örül, hogy annyi év után újra találkoztak, megköszönte a vendéglátást (a tengeri akváriumot cápástul, bálnacsontvázastul, NDK-halászflootta-maketttestül, színes halacskástul, mindenestül; a templomokat tornyostul; az elragadó kis udvart, ahol valaha a szegénynegyed volt; a macskaköves kikötőt, ahol hiába keres korlátot a sétáló; a városháza igazi Hansás homlokzatát; a kocsmákat; az éttermeket; mindent), végül a szavukat vette, hogy felhívják, ha majd megint Magyarországon lesznek, és megkérte őket, hogy a szegény, elüldözött, évtizede-emigráns Viktor-Győzöt semmiképpen ne hozzák magukkal. Anna és Fritz szabadkozottak, „jaj, hát ez csak természetes”-eztek, mindent megígértek, felrakták a kompra Asztalos Pétert, hosszan integettek, aztán autóba ültek és visszaindultak Stralsund irányába.

2. A komp

A kompon, ahogyan Asztalos Péter igen hamar megállapította, leginkább svéd alkoholturisták utaztak. Olyan trelleborgi és Trelleborg-környéki svédek, akik pusztán azért szálltak kompra, hogy olcsó német szesszel töltsék fel hűtőszekrényeiket, s bonusz gyanánt az úton is alaposan felöntsenek a garatra. Asztalos Pétert nem zavarta igyekezetük.

A legfelső fedélzeten erős szél fúj. A Rügen különböző partszakaszai egymás után tűntek el, s lassan úgy rémlett, a komp a semmiből jön és a semmi felé halad. Ez akár jelkép is lehetne, gondolta Asztalos Péter, ráhajolt a korlátra és erős kísértést érzett, hogy a tengerbe köpjön. A hajó, gyomrában egy egész megrakott vasúti szerelvényvel, több tucat kamionnal, egy parkolónyi személygépkocsival, emberek százaival, boltokkal, bárokkal, játék- és mozitermekkel mély sebeket hasított a Balti-tenger hátába. Asztalos Péter várta a delfíneket, hogy kiugrálva a hatalmas hegből felvidítsák azt a néhány utast, aki a sör helyett őket választotta. De a delfinek nem mutatkoztak, eszük ágában sem volt mutatkozni, úgyhogy Asztalos Péter hamarosan elunta a várakozást, és lement a hajó valamelyik alsóbb, fedett fedélzetére, lapozgatni kezdte a hajótársaság színes prospektusát, Trelleborg brosúráját, ami éppen a keze ügyébe került. Aztán visszament a szabad ég alá, vizslatta a beláthatatlan, zöldes színű vizet, megörült, ha hajót pillantott meg a távolban. (A távolban egy fehér vitorla, gondolta, lehet, hogy kár volt nem elolvasni). Lassan alkonyodott, egyre több bárka, kisebb tengerjáró teherszállító keresztezte a komp útját, egyik-másik egyenesen a lenyugvó Napba tartott. Asztalos Péter sejtette, hogy hamarosan megérkeznek.

A komp nagyokat szuszogva megfordult, hogy farral álljon a parthoz, s kibocsássa bendőjéből a vonatot, a kamionokat, az autókat, s egy üveg-folyosón keresztül a többségében csörömpölő málhát vontató emberi lényeket.

3. Malmö

A Volvo olyan csöndesen indult, hogy Asztalos Péterben nem is tudatosult, hogy jár a motor. Trelleborg kikötőjét elhagyva ugyanilyen csendesén kanyarodtak rá a tengerparti útra, Vellinge irányába. Asztalos Péter fáradtnak érezte magát, s kicsit csalódottnak, amiért egyetlen picike kis delfint sem látott, de még csak tengeri betegség sem kínoztta. Ezt el is mondta az autót vezető, őszes hajú férfinak, Bognár Imrének, akinek ezt az egész utat köszönhette. Bognár Imre jót nevetett rajta, és felvilágosította, hogy a komp olyan hatalmas, hogy csak a legdühögőbb viharok tudják úgy dobálni, hogy az megviselje az utasokat. Asztalos Péter tudomásul vette, amit mond, hátradőlt a fotel-szerű ülésben, és szótlanul hallgatta Bognár Imre véget nem érő szóáradatát. Egyszer-egyszer el is bóbiskolt.

Vellingét elhagyva rátértek a malmöi útra. Tizenegynéhány perc elteltével pedig Malmöben voltak. Bognár Imre az egyik kertvárosban lakott, egy régi, udvarházra emlékeztető épületben, amiből Asztalos Péter nem túl sokat látott az éjszakai sötétségben.

Másnap reggel viszont alaposan szemügyre vette. Áradt belőle az északiság, s ez ezúttal kedvére való volt. Ahogyan kedvére való volt az egész város. A parkok és a parkokban mindenütt nagy számban sétálgató ludak és kacsák, a tavak és szökőkutak, az épületek, a Malmöhus téglafalai s nem messze tőle az egykori halászok apró, színes kunyhói, a szél-malmok, a vendéglők teraszai, az egész északi hangulat.

- Itt születhetnél volna - mondta neki az egyik nap Bognár Imre, egy kávéház teraszán, ahol dán sört ittak és a téren keresztülvágó nőket nézték. - Ha a nagyapád nem pakoltatja le azt a szekeret, ide kerülnek ők is.

- Relatíve igaz - hagyta rá Asztalos Péter. - Bár az nem én volnék, ami nem feltétlenül baj. Az már sokkal inkább, hogy valami svéd nő lenne az anyám. Ne értsen félre, nem a svéd nők ellen van kifogásom, csak az ellen, hogy valaki más legyen az anyám, mint aki.

- Vannak itt magyar nők is - jegyezte meg Bognár Imre. - És akár még az itt születő apád a Magyarországon született anyáddal is megismerkedhetett volna.

- Kicsi a valószínűsége, de nem kizárt. Viszont a nagyapám lepakoltatta a szekeret.

- És először kis híján halálra ítélték, aztán meg ült három évet.

- Kettőt. Amnesziával szabadult.

- Nagy öröm!

- Gondolom, az volt.

- Mindegy. Azért kijöhetne ő is egyszer hozzám. Élvezné, nem?

- Talán élvezné. Nem tudom. Nehezen mozdul ki otthonról, otthonülő ember.

- Sebaj, majd én látogatom meg őt. Két-három éven belül átadom az üzletet a vejemnek, s akkor még az is lehet, hogy hazaköltözöm. Bár már nagyon megszoktam itt a negyven év alatt. Nincs az a stressz, mint otthon. Van stressz, de másfajta. Otthon meg először a háború, aztán Rákosi, aztán Kádár, most meg a bizonytalanság, a kapaszkodás, kínlódás. Itt nyugi van.

- Ez is egy szempont. De akinek pénze van, annak Magyarországon is nyugis. Persze, csak ha nem túl sok pénze van.

- Még egyet?

- Köszönöm, majd inkább később.

- Akkor menjünk. Elviszlek abba a klubba.

A klub a malmöi magyarok klubja volt, ahová Asztalos Péter egyáltalán nem vágyott. Bognár Imre viszont szerette volna megmutatni, hogy is megy ez itt. Hát, Asztalos Péternek egyáltalán nem tetszett, ahogyan megy, bár leginkább nem is érdekelte. Meghúzódott egy sarokban, elengedte a füle mellett a megjegyzéseket, válaszolgatott a kérdésekre, s kezdett teljes apátiába süllyedni, mikor a tagság végre szétszéledt, s csak néhányan maradtak ott, Bognár Imre közeli barátai, akikkel aztán autóba ültek, és elrobogtak Falsterboba, azon kevés svéd városok egyikébe, amely tagja volt a Hansának, s ott egy exkluzív helyen, a Kaptan's Gårdenban megvacsoráztak: Nils Holgersson hazájában egy ír tulajdonban lévő étterem asztalánál valami furcsa magyar csoport - ez nagyon tetszett Asztalos Péternek.

Az utolsó két napon, amit Svédországban töltött, Asztalos Péter legszívesebben csak mászkált az utcákon, beült ide-oda, megivott egy kávé itt, egy dán sört ott, húzta az időt, és nem csinált semmit.

- Meséltem már a házamról? - kérdezte Bognár Imre, mikor újra Trelleborg felé autóztak.

- Sokat.

- Azt is, hogy milyen régi?

- Gondolom, van vagy száz éves.

- Négyszáz! - vágta rá diadalmasan Bognár Imre. - Ez a terület itt valamikor Dániához tartozott, egészen a XVII. századig. Az én házam pedig egy dán rablóé volt. Amikor öt éve megvettem, feltúrtam az egészet. De nem találtam semmit. Aztán a följúítások, átépítések során mégis előkerült néhány érdekes, régi tárgy. Ezüsből. Szerintem a rablóé lehetett.

- És mi lett velük? - kérdezte izgatottan Asztalos Péter.

- A lányom elvitte a Malmöhusba. Ott megköszönték, de fogalmam sincs, mit csináltak vele. Mikor ott járok, mindig keresem őket, de soha nem látom.

- Lehet, hogy mégsem a rablóé volt - vélte Asztalos Péter.

- Szerintem csak az övé lehetett - jelentette ki ellentmondást nem tűrve Bognár Imre. - Ragaszkodom ehhez a magyarázathoz.

- Igen, azt hiszem, én is ragaszkodnék - mondta Asztalos Péter, és elszomorodott, hogy csak most tudja meg: egy hétig egy rabló házában aludt. Nincs valami nagy drámai érzéke az öregnek, gondolta, aztán meg inkább azt gondolta, hogy nagyon is van. Örök életében vágyakozni fog a rabló háza után. Pedig amikor benne lakott, fogalma sem volt arról, hogy egy rablóé volt.

A komp hosszan dudált, Asztalos Péter hajába belekapott a szél. Még látni vélte a Volvót a parkolóban, de a rabló házát már csak nehezen tudta felidézni. Jobban meg kellett volna néznie. Hiába, nincs más hátra: fel kell építenie magában, olyanná kell alakítania, amilyennek lennie kell egy valódi rabló otthonának. S miközben a svéd partok egyre távolodtak, Asztalos Péter nekilátott, hogy elrendezze gondolatait.

Az esély

„Úgy jár, mint valamennyien járunk az életben,
sakktablánkon lassan kifogyunk a lépésekből,
s aztán mozdulatlanul szomorkodhatunk.”

(Ottlik Géza)

Asztalos Péter, a gimnázium történelem-francia szakos tanára csalódottan bújta a kabátjába. A tanítás végére ért újra, pedig valahogy úgy érezte, el sem kezdte igazán, s persze, mint mindig, most is meggyőződése volt, hogy nem ért el semmit. Nap mint nap ez történt vele, már vagy két-három éve, kivétel nélkül. Kezdetben egyfolytában várta, hogy megváltozik minden, hogy újra élvezni fogja az óráit, újra lelkesedés tölti el, ha kilép a gyerekek elé. Aztán várakozása az évek során megmerevedett, megcsontosodott, lassan már tárgyát és értelmét is kezdte elveszíteni, végül maradt pusztán, meztelen várakozás, meghatározhatatlan, átélhetetlen, terhes, szorongató nyomorúság. És ez a nyomorúság meg is látszott rajta, ahogy cipelte magával mindenhová, s az idő haladtával mind nehezebben vonszolta, hisz mind nagyobb teherré vált. Látszik most is, amint tapossa a havat keresztül az iskolaudvaron, hazafelé, miként görnyesztí háttát ez az életét emésztő rém, hogy talán még a hideget is nagyobbban érzi miatta a valóságosnál. Egészen átfázik, mire hazaér, pedig mindössze öt percre lakik az iskolától. A felesége már várja, a két gyerek sorakozik a pusziért, s ő megcsókolja az elélt arcokat, a kislányét, a fiúét, az asszonyét, szépen, sorban. Érdeklődik a napi eseményekről, majd beszélgetve, nevetgélve ebédelnek. Ebéd után Asztalos Péter szokásához híven átfutja a sajtót, vizsla tekintete elöl nem bújhatnak el a mégoly jelentéktelen hírek sem, mintha bármit is számítanának, mintha nem felejtene el az egészet abban a pillanatban, ahogy leteszi az újságot. Hamarosan azonban újra készülődni kezd, öltözködni megint: vissza kell mennie az iskolába, fogadni a francia vendégeket, a leendő testvériskola küldöttségét. Fontos, jelentős esemény. A franciákkal majd csevegni kell, szórakoztatni őket, kalauzolni, hízelegni, s közben mindvégig szem előtt tartani a kibontakozó kapcsolatokat, az áldozatos munkája nyomán egyre határozottabban körvonalazódó számítógépeket, az eljövendő, tapasztalatokban gazdag diákcsere - hivatalos formába öntendő barátságuk megannyi édes gyümölcsét. Asztalos Péter izgatott egy kicsit, vállait komoly felelősség súlya terheli, hiszen ő az egyetlen ember a tantestületben, aki bírja a francia nyelvet. Gondosan öltözködik, és hálásan hallgatja a felesége buzdító, bátorító szavait. Nóra mindig együtt érez, segít, aggódik. Csak éjjel fog hazajönni, de Nóra ezt is megérti, biztató szándékkal megszorítja a kezét, megcsókolja, a gyerekek is elköszönnek. Indulhat.

{Tulajdonképpen nem könnyű. Inkább nehéznek mondanám. Nem könnyű.}

Nagy megkönnyebbüléssel lép, szinte menekül be a kapun, s gondosan kirekeszti az épület falai közül a gyilkos szelet és a metsző hideget. Lerázza magáról a havat, topog, húzza az időt. A tanári szobában már készen áll a svédasztal, a kolléganők sűrögnek-forognak, Asztalos Péter felakasztja a kabátját, viszonozza a köszönéseket, bekap egy-két sós süteményt, mert azokat különösen szereti. Közben egy ismeretlen arcra lesz figyelmes. Egy fiatal nőre, aki a tanári szoba sarkában beszélget az egyik igazgató-helyettessel. Vajon már egy francia vendég, aki valamilyen oknál fogva beszél magyarul? Elkésrítő kilátás, valljuk be, így egy csapásra fontosságát veszti az egész este, legszívesebben hazamenne rögvést, ha tehetné. Ám azok is észreveszik őt, az igazgató-helyettes nyomban karon ragadja a nőt, és hozzá vezet. Nem, nem lehet francia, morfondírozik Asztalos Péter, ahhoz túlságosan magyarnak hat, illetőleg itt élőknek, magyarországinak. Igen, kiderül, hogy valóban az: Cseh Anna, az új francia szakos

tanárnő, aki előző nap tért haza egy belgiumi ösztöndíjról, emiatt tud csak most kezdeni; a felmentő sereg, ahogy az igazgató-helyettes fogalmaz, mosolyogva, viccesen. Jöhetett volna később is, gondolja Asztalos Péter felindultan, elrontotta az estémet. Azért mégis melegen szorongatják egymás kezét, Cseh Anna tudja, hogy ez az ember az egyetlen, aki segítségére lehet, Asztalos Péter pedig, ha elvonatkoztat a jelen helyzettől, végső soron örül, hogy ezt követően nem kell majd annyit túlóráznia. Lehiggad. Beszélgetnének, de megérkeznek a franciák. Asztalos Péter egy idő után már nem bánja, hogy Cseh Anna ma este érkezett, s nem később, bár észrevehetően jobban beszéli a nyelvet, mint ő, s ezért féltékeny kissé. A franciák azonban kifejezetten bosszantóak; fennhéjzásuk, tájékozatlanságuk, otrombaságuk Asztalos Péter eszébe juttatják egyetemi éveit, a két franciaországi utat, a számos megaláztatást, az idegenséget, a lenézettséget, a kiszolgáltatottságot. Hálás Cseh Annának, egyedül azért nehezebb lenne. Tizenegy felé, amikor a testes magyar boroktól becsípött franciák már kézzel-lábbal kapálózva, jelbeszéddel, végső esetben undorral formált, s valósággal kiöklendezett angol szavakkal megpróbálnak másokkal is kommunikálni, nem csak velük, a két tolmács végre háttérbe húzódhat. Cseh Anna és Asztalos Péter pertut isznak. Így szokás.

{Ilyenek a mai fiatal nők. Önzők. A férfiak meg mindig is azok voltak.}

Asztalos Péter számolta a napokat, a karácsonyi szünetig. Jobban várta, mint bármelyik diák. Az októberi fagyot indián nyár követte, s ez teljesen összezavarta Asztalos Péter amúgy is gyatra időérzékét. A korán jött, telet idéző őszi hidegben abba a tévhitbe ringatta magát, hogy közel a szünidő, aztán, a visszatérő nyár szertefoszlatta téveszméit, s a messzi távolba űzte az ideiglenes szabadulást. Most újra tél volt, de Asztalos Péter már nem mert reménykedni. Hetek teltek el Cseh Anna érkezése óta, és Asztalos Péter nyomorultabbul érezte magát, mint bármikor. Annak ellenére, vagy éppen azért, mert sok közös témát találtak, rengeteget beszélgettek. Mindketten rajongtak a francia kultúráért, de fenntartásaik voltak a francia néppel szemben, mindketten szerettek volna világot látni, de esélyük sem volt arra, hogy egyszer valóban teljesüljön a vágyuk, és mindketten szenvedtek valamitől - a tanítástól, az unalomtól, maguk sem tudták, mitől. Úgy tűnt, remekül megértik egymást, kapcsolatuk bensőségessé vált, és a továbbiakban pontosan úgy alakult, ahogyan az így induló kapcsolatok alakulni szoktak. Egy novemberi délután Asztalos Péter a tanári szoba ablakában állt, figyelte az üveget borító nedves párát, a kinti hideg és a bent uralkodó meleg hőmérsékletkülönbségének eredményét. A párát átláthatatlan térképpé szabdalták a vízcseppek, kanyargós ösvényeket és széles-egyenes országutakat rajzolva az ablaküvegre, amelyek teljesen lekötötték Asztalos Péter figyelmét. Ekkor Cseh Anna lépett a háta mögé, kíméletlenül megzavarta a békés szemlélődésben, s mindössze azért durván szétszaggatta a pillanat meghitt intimitását, hogy hamisan csengő, vagy legalábbis annak tűnő baráti hangon érdeklődjön, mi az, amit Asztalos Péter ilyen kitartóan figyel. Asztalos Péter erre nem tudott mit felelni, de azért nem akart az ilyenkor szokásos „semmi különöse” formulával válaszolni, még akkor sem, ha haragudott egy kicsit a nőre, amiért ilyen gorombán beleavatkozott a legbensőbb magánéletébe; így aztán, ki tudja, miért, ezt felelte: „Párizsra gondoltam.” S ez a két szó egycsapásra elűzte a haragot, s a harag helyébe tüstént visszaáradt az intimitás, a meghittség, valami melegség és némi erotika.

{Ilyen a világ. Így megy ez, ha teszik, ha nem. Nem mi diktálunk. Még saját magunknak se.}

Innentől kezdve Asztalos Péter és Cseh Anna kapcsolata nagyon leegyszerűsödött. A kezdeti baráti viszonyból valódi viszonyná vált, amit immár nem pusztán a lelki-szellemi kontaktus határozott meg, de a test is részt kért és kapott. Nem tudom pontosan, hogyan, milyen körülmények között és mikor követték el az első házasságtörést, de hamarosan rendszeressé tették eme tevékenységet. Ha ez így nyersen és brutálisan hangzik, ám legyen, az események mindenesetre később ezt a megfogalmazást igazolták. Karácsonyra már titok sem övezte őket,

lehullt a lepel, bármilyen óvatosan járt is el Asztalos Péter, valahányszor Cseh Anna lakásába besurrant. Persze, ebből ők mit sem vettek észre, ezért Asztalos Péter volt olyan bátor, és szenteste délutánján, mielőtt Cseh Anna autóbusszal elutazott volna a szüleihez, ajándékvásárlás ürügyén elhagyta otthonát, és felkereste a nő lakását, hogy sebtében átadhassák egymásnak az ajándékaikat. Nem tudom, Asztalos Péter mivel lepte meg Cseh Annát, az viszont bizonyos, hogy ő egy csodálatos, gazdagon illusztrált könyvet kapott Párizsról, amit már az utcán csomagolt ki, hazafelé menet. Először nem is tudott örülni neki, mert akkor hasított belé a felismerés, hogy ugyan mit fog mondani otthon, vajon hogyan számol el a könyvvel? Mire hazaért, megoldotta a kérdést: azt mondta, az osztályától kapta még az utolsó tanítási napon, csak megfélekedezett róla, és most ugrott be érte a gimnáziumba, ha már úgymint arra járt. Hihetőnek bizonyult. Amint hihetőnek bizonyult az egész karácsony. Családias, önfeledt, igazi ünnep keretein belül látogatott el hozzájuk a Jézuska, mindenki elégedett lehetett, a gyerekek és Nóra is. Hanem az ünnepek elmúltával Asztalos Péter komor lett és ideges. Egy rögeszme fészkelte be magát a fejébe, s eltökélt szándéka volt, hogy valóra váltja. Cseh Annával Párizsba akart utazni. Bármilyen áron.

{Az az ember akkoriban eszelős volt. Agyára ment valami. De hát, nem könnyű.}

Már nem sokat tudok mondani. Asztalos Péter döntött. Elhatározta, hogy elutazik Párizsba Cseh Annával. Együttléteiket, pásztoróráikat ezentúl a tervek szövögetése, a közös álmodozás töltötte ki: addig lapozgatták, amíg teljesen elnyűtték a karácsonyi Párizs-könyvet, franciául beszéltek egymás között, és semmi mással nem törődtek. A tanév végéig csak kihúzzuk valahogy, gondolta Asztalos Péter, és a szorongás, a felfokozott várakozás több mázsás terhe még nagyobb kínokat okozott, már-már agyon nyomta. Csak akkor lélegezhetett fel, ha Cseh Anna lakásán Párizs került szóba. Ilyenkor könnyűnek és fiatalnak érezte magát. De ezek ritka pillanatok voltak. Felesége is aggodalmaskodni kezdett. Attól félt, túlhajszolja magát, kérte, hogy vigyázzon az egészségére. Asztalos Péter ilyenkor mindig ezt válaszolta: „Azon vagyok.” Egy napon pedig elment az OTP-be és kivette az összes megtakarított pénzüket. Még aludt egyet a dolgozó, de másnap, közvetlenül a tanítás után teleszívta tüdejét a friss tavaszi levegővel, s talán ettől, talán mástól, de könnyűnek érezte a tagjait, amelyekből egyszerre eltűnt az ólmos fáradtság és a várakozás köszvényként kízó nyűge; sietve felment Cseh Annához, mindenféle elővigyázatosságot mellőzött, benyitott a lakásba, és a zsebéből szó nélkül elővette és lerakta az asztalra a köteg pénzt. Cseh Anna minden valószínűség szerint azon nyomban megértette, mit jelent ez. Felvette az összegumizott bankjegycsomagot, és Asztalos Péter kabátzsebébe gyömöszölte. „Nem”, mondta és elszántan csóválta a fejét. „Nem szeretnéd?”, kérdezte Asztalos Péter. „De. Szeretném.”, válaszolt a nő, de közben folyamatosan ingatta a fejét. „Menj haza, Péter.”, tette még hozzá, és Asztalos Péter nem ellenkezett, sarkon fordult, és örökre elhagyta a lakást. Visszatette a pénzt a számlára, majd hazaballagott. Tagjaiba fokozatosan tért vissza saját súlya, érezte a gravitációt, s hallotta, ahogy tüdejébe felváltva be- és kiárad a levegő.

Circulus vitiosus

A Kolozsvár és Györgyfalva közti úton, mintegy az út felénél megcsillant egy farkas szeme. Vagy mindenesetre Asztalos Péter úgy vélte, farkasszem tükre villan feléje a sötétben. Egyik kátyúból a másikba kecmeggett, a jobb bokája egy korábbi, éhesen tátongó út-lyuknak köszönhetően erősen sajgott, s most ráadásnak itt ez az állat, talán vérszomjas fenevad, talán félénk, eltévedt erdőlakó. Nem kellemes társaság, ha azt vesszük, se így, se úgy. Nyugtalanító kísér(t)et. De tudomásul kell venni. El kell fogadni. Hozzá kell szokni. Asztalos Péter hátratekintett, s látta, hogy a háta mögött Kolozsvár fényeit már elnyelte az éjszaka, mohón bekebelezte mind az utolsó, elhaló sugárnyalábig, s most emészti elégedetten, csendben a felfalt világosságot, alig neszezve. Tudomásul vette ezt is, nem pillantott többet a háta mögé, előre figyelt, maga elé, mindig csak maga elé. Láthatta, ahogy az orra előtt alig kivehetően nyújtózik, kígyózik a köves, kátyús, saras, itt-ott vízmosásra emlékeztető, bokaficamító út, melynek a végén Györgyfalva várja. Ha odajut egyáltalán ebben a feketeségben. Ebben a farkasszem őrizte éjszakában. Talán mégsem farkas lopózik utánam, merült fel benne a lehetőség, lehet, hogy kutya settenkedik körülöttem. Ez rosszabb, szögezte le. Hallotta, hogy Kolozsvár tele van elvadult kutyafalkákkal, Bukarestben meg vadászokat fogadtak fel a kilövésükre. Az elvadult, kóborrá vált és falkába tagozódó kutyák veszedelmesebbek a farkasnál, mert nem félnek az embertől, csodálatra méltóan szervezettek és kíméletlenek. Szép kilátások, gondolta Asztalos Péter, igen szép kilátások. Felpillantott a Holdra: kerek, gúnyosan mosolygó női arc, fátyolfelhők védik, fénye halvány, derengő. Mintha hangok éledtek volna a sötétben, nyöszörgés születtet a fekete különböző árnyalatait magára öltő erdő rejtőzködő ölen; ziháló, nyálcsorgató lélegzetvétel borzolta az idegeket. Asztalos Péter megszaporázta a lépteit. De nem történt semmi. Csak a jobb bokája fáj egyre jobban, lépésről lépésre erősebben. Már bánta, hogy heveskedett. Bánta, hogy gyalog nekivágott az útnak. Bánta, hogy hagyta magát megbántani. Utazott ezer kilométert. Ha kellett stoppolt, ha kellett lyukas aljú, pokoli hangú buszokra szállt, ha kellett, bűdös, koszos vonatokon zötyögött. Utazott ezer kilométert, hogy a második napon hagyja magát megbántani. Ostoba, nevetséges módon. Mint egy hülye, túlérzékeny kamasz. De ha már így esett, legalább ne vágott volna neki ennek az útnak, maradt volna Kolozsvárt! Bevárhatta volna a reggelt valahol a pályaudvar közelében, aztán az első vonattal vissza, ezer kilométer, vagy valahogy úgy. De nem, ő hagyta magát. Nem futott el, nem menekült, nekivágott az útnak, az ismeretlennek, mely Györgyfalvára vezet, a barátjához, ha egyáltalán otthon van, ha egyáltalán megleli. S most még ez a farkas is, vagy kutya, vagy mi a fészkes fene! Asztalos Péter megállt. Levette a hátizsákját, letette az út szélére, ráült. Az éjszaka csápjai nyújtózkodtak körülötte, megvillant egy szempár. Kár volt, látta be Asztalos Péter, kár volt mindenért. Kár volt kijönni is, a bizonytalanság semmit nem változott, hiába erőlködött. Kár volt. A Hold arca különös, gunyoros vigyorra torzult, a felhők ellibbentek előle, s Asztalos Péter tisztán látta a gúny ráncait összefutni azon a kerek kalácsképen. A háta mögött mozgolódott a bokor. Asztalos Péter nem mozdult. Hát akkor, gondolta, vessünk számot. Idejöttem, kezdte, idejöttem, hogy majd itt tisztázódnak a dolgok: a szerelem szerelemmé válik. Tévedtem. Nem vált semmivé. Maradt, ami volt, csak azt nem tudom, mi is az pontosan. Hagytam magam, folytatta, bedőltem, könnyen bedőltem. Jó, a veszekedés döntött. De akkor sem kellett volna nekivágnom ennek az útnak. Azt hiszem, félek. Ismét megmoccan valami a bokorban. Asztalos Péter lassan odafordította fejét. Látta az izzó szempárt, hallotta a halk, visszafojtott lélegzést. Félt. S félt az a másik is, ott, a bokor oltalmában. Figyelték egymást. A sötétség kezdett alakot ölteni, s az alak mind közelebb kúszott Asztalos Péterhez. Asztalos Péter szoborrá merevedett. Az alak mozgott, változott. A hengeres testből végtagok bújtak elő, a szemek köré fej rajzolódott. A távolból meghatároz-

hatatlan hangokat hozott a szél. Asztalos Péter figyelme lankadt, a szíve is nyugodtabb tempóra váltott, szinte megfeledkezett néhány pillanatra az alakról, mely feléje kúszott. Elmélázott. A Hold vigyora jutott az eszébe, az útja, Kolozsvár, egy szerelem(?), egy lány, Györgyfalva - s csak arra tért ismét magához, hogy egy nedves és élő valaminek az érintését érzi a keze fején. Odapillantott: egy csatakos, lucskos bundájú kutya lapult előtte. A kezét szaglászta. Asztalos Péter elmosolyodott, megsimogatta a fejét. Akkor hasított belé az éles fájdalom. A kutya állkapcsa nagyot csattant, fogai a húsba mélyedtek, kis híján csontot törtek. Asztalos Péter felszisszent, talpra ugrott, és rúgott, teljes erejéből rúgott, mindent beleadott. Most a kutya nyüszített, csattogtatta a fogait, de egy újabb, jól irányzott, telitalálat-rúgás után visszaiszkolt a bokorba. Ágak törtek, levelek susogtak, amerre járt. Asztalos Péter kezéből vékony patakocska, szinte csak erecske csordogált: piros színű emberi vér, nullás vércsoport, erhá pozitív. Bassza meg, mormolta Asztalos Péter, zsebkendő után kutatva, amibe bebugyolálhatja sebesült kezét. Amilyen szerencsém van, veszett is volt ez a dög, motyogta maga elé. Most mi a csudát csináljak? A hátára vette a zsákot. Nem volt egyszerű feladat, nagyon lüktetett a keze. A bokája is fájt. A kezét a mellkasához szorítva, sántikálva indult el - vissza, Kolozsvár felé. Szüksége van arra a lányra, most szüksége van rá. Vissza kell mennie hozzá, ő az egyetlen biztos pont ebben az országban, s ez az ország jelenleg maga a világ, hogy a rosseb egye meg. Botorkált vissza az úton, várta, hogy feltűnnek Kolozsvár fényei, hogy kihányja magából őket az éjszaka. Hosszabb volt az út, mint idefelé, hosszabb és rosszabb. Asztalos Péter előtt úgy tűnt hosszabb annál az ezer kilométernél, vagy mennyinél, amit vonattal, busszal, stoppal tett meg. És a hátában, a tarkójában érezte, ahogy a Hold kerek holdvilágképét kettéhasítja a gúny mosolya. Végképp le vagyok győzve, gondolta patetikusan, talán a fájdalom miatt. A zsák is húzta a vállát, a keze is hasogatott, szúrta, nyilallt, a bokája alig-alig bírta el a súlyát. Jobbról is, balról is neszegett az erdő. Zörögtek-suhogtak-susogtak a levelek, ágacskák gerince roppant. Asztalos Péter riadtan tekintett maga köré. Nem látta a kutyát, pedig biztos volt benne, hogy ott ólalkodik valahol a sűrűben, rosszindulatú, fénylő szemei rajta csüggenek, követik minden mozdulatát. Az éjszaka élt körülötte, élt és ellenség volt. Mindaddig, míg szét nem folytak előtte a fények, a város fényei, a biztonság lámpásai. Ott kezdődik a biztonság. A valamelyest nagyobb biztonság. A civilizáció biztonsága. Ott van a lány is, akire most olyan égető szüksége van. Ha odaérek hozzájuk, és felferem őket a legszebb, legédesebb álmukból, annyit fogok mondani, határozta el Asztalos Péter, csak annyit, egyszerűen, hogy megharapott egy kutya. És akkor még bármi is történhet.

Ami megmarad II.

(Ahogyan Asztalos Péter egyetlen, jól körülhatárolható és olykor-olykor visszatérő pillanatban látja)

Asztalos Péter évekig keveredett a napok között, s később olykor mégis azt gondolta, életének az volt a legnagyobb időszeke, afféle valódi aranykor, amelyet sem leírni, sem megmagyarázni, sem megérteni nem lehet. Máskor meg egészen másokat gondolt. Sötétbe vont mindent, ha úgy tetszik (bár nem nagyon tetszett úgy sem). Ami valamiképpen mégis bizonyosnak, elmaradhatatlannak, jellegzetesnek, vagy egyszerűen csak meghatározóan jellemzőnek tűnt, ha felidézte azokat az időket, az a füst, a keserű, nehéz szag és a jól körbehátrólható, összetételében alig, belső tartalmaiban egyáltalán nem változó tömeg. Ezek összetéveszthetetlenek és elmaradhatatlanok voltak.¹ Jelentős szubkultúra telepedett ezekre az eseményekre: zenekarok, italos-cigarettás tivornyák előtte, alatta és utána, szerelmek és (sokkal inkább) szerelmeskedések, aztán a kegyetlen másnapok rossz szájjú reggelei, a fejfájós előadások az egyetemen, a karikás, vérekes, lüktető-égő szemek, az állandó kialvatlanság, a számtalan feketekávé - de valahol valami felszabadultság, valamiféle szabadság-érzet (vagy valami ilyesmi). Egy ilyen eseményen, egy keveredés közepette ismert meg valakit. Egy lányt.² S ez a lány (vagy inkább: az a lány) hamarosan hallatlanul fontos, valósággal pótolhatatlanná vált számára: egy ideig³ kézzelfoghatóan, tapasztalhatóan, szembeötöen és szembeötöen, később, mikor a lány elment, a külvilág számára már csak sejtetően - ám valójában kezdettől fogva sokkal mélyebben és meghatározóbb formában, mint azt bárki kívülről megítélhette. Aztán, amikor évek múlva egy óvatlan pillanatban összefutottak az utcán, egy olyan délelőttön, amelynek már tulajdonképpen semmi köze nem volt kettejüköz (nem kellett, hogy legyen), s látszólag nekik sem egymáshoz (nem kellett, hogy legyen), hiszen külön-külön három-négy év telepedett rájuk azóta, hogy nem ébredtek egymás mellett, nem beszélgettek, nem veszekedtek, nem kiabáltak egymással, nem csókolóztak, nem szeretkeztek, nem érintették meg egymást - hát, akkor Asztalos Péter váratlanul megdöbbsent. Hiszen nem sokkal korábban, igaz, nagyon nehezen, de beismerte magának, hogy már nincs az a fájdalom, nincs az a kín, nincs az a hiány, ami oly szerves része lett mindennapjainak, miután elvált a lánytól. S aztán, egyszerre gyanútlanul összetalálkozik vele az utcán, és azt kell tapasztalnia, mégis megvan minden, valahol megvan - és alig változott. Nem változott a pótolhatatlanság és nem változott a gyötrelsem sem, minden ott van a helyén, minden maradt a régiben, csak valahogy másképpen fekszik, másképpen helyezkedik el. Suta szavakból, torokban dobogó szívből, remegő kezek üzenetéből hámozta ki, hogy végső soron nem vészett el semmi sem, nem szűnt

---

¹ Felületesen mindezt, persze, bulinak nevezték, meg efféléknek, valójában senki se tudta, igazából mi a csodák voltak. (Időtöltés, menekülés, szórakozás, hasonló?)

² Egy másik, hasonló alkalommal meg, magától értetődően, minden bizonynal valaki mást. Hovatovább már azt sem tudta, mikor kicsodát. Meg azt sem, hogy egyáltalán többen voltak-e azok, akiket megismert (így-úgy-amúgy), vagy egyetlen egyszer történt csak meg, hogy olyan emberbe botlott, akivel addig még sosem találkozott, s ezt az egyetlen találkozást sokszorozta meg később. Lehet, hogy valóban több ilyen eset fordult elő, lehet, hogy egy, nem kizárt, hogy egy sem. Asztalos Péter előtt egyre titokzatosabbnak tündek a keveredő napok.

³ Mintegy két évet számolhatott volna el, ha el kellett volna számolnia bárkinek is, és elfogadjuk azt, hogy lehet így mérni az időt. Asztalos Péter olvasta Bergsont. Tudta, hogy nem lehet.

meg, nem alakult át: nem történt semmilyen változás.⁴ S miközben, néhány perccel a találkozást követően beültek egy kávéházba⁵, semmitmondó dolgokról beszélgettek⁶, azonban Asztalos Péter valahol titkon várta, hogy elsötétülnek a fények, gomolyogni kezd az áthatolhatatlan füst, kocsmaszag hatol az orrokba, és a lány újra a vállára hajtja a fejét, ő pedig ravasz, szemtelen, mégis tiszta és igaz módon kihasználja az alkalmat, s megcsókolja az ajkát. És akkor végleg tökéletes, megingathatatlan bizonyossággá vált benne, hogy mi az, ami megmarad, bármi történjék is. Megmarad, még ha nem is történik semmi.

---

⁴ És Asztalos Péternek eszébe jutott egy telefonbeszélgetés. Amikor egyszer a lánnyal beszélt. - De inkább úgy állhat a dolog, hogy nem is jutott az eszébe, mert az később történt, mint a találkozás. Mindegy. Inkább:

Volt egy telefonbeszélgetés.

Amikor letette a kagylót, még minden változatlan volt.

Aztán fölállt a székből, és megtett néhány lépést. Aztán megállt. A térde mintha reszketni kezdett volna, hirtelen a levegőből is túl sok került a tüdejébe. Vagy túl kevés. Mint amikor a vércukorszint leesik. Az lehet valami hasonló. A gyomra nyúlós ragaccsá változott. A csontjai ázott kenyérré alakultak. Egyszerre minden fontossá vált. Nem. Egyszerre minden jelentéktelenné vált. Olyan nyugalmat érzett, hogy majd beleroppant. Olyan nyugalmat, ami intenzitásában túlszárnyalt akármilyen nyugtalanságot. Vigasztalanságot ellenben nem. Valahogy most nem. Csak nyugalmat. Keserűség nélkül. Felkavarodott minden, de ezt észre sem vette, s ahogy felkavarodott, azzal a lendülettel le is tisztult. Csak ezt érezte. Ezt a letisztulást. Ez volt a nyugalom, a térdremegés, a vércukorszint, az akármilyen. Ez volt az istenek érintése. Egy kis darabja az élet értelmének. Nem annak, ami a küzdés maga, hanem egy másiknak, ami lehet, hogy nem is létezik. Hanem akkor mégis létezett. Tehát nevezzük csodának. Jó. Hát akkor csoda volt.

⁵ (egy félórát loptam az örökkévalóságnak, gondolta Asztalos Péter)

⁶ - Asztalos Péter részéről túlhajtott udvariassággal és nevetséges, magamutogató öngizolási vágytól hajtva, a lány részéről szelíd elnézéssel, ami lehetett akár érdektelenség, akár szájalom is, de szikrányi esélye van annak, hogy valami olyasféle, erős megrendülésből fakadó érzelm volt, amilyen Asztalos Pétert is erre az ostoba viselkedésre készítette -

III.

Változatok, lehetőségek elmúlt emberekre

A rabszolga és a koldus

1.

Abban a csekély időszakban, ami még akár egy ember életében is elhanyagolható, a történelemben mégis igen nagy jelentőségre tett szert, szóval abban a szemvillanásnyi időben, mialatt I. Válid, omajjád kalifa a hidzsrát követő 88. évben (ami a keresztények időszámítása szerint a Megváltó Jézus Krisztus 710. esztendejének felel meg) megparancsolja a Kairuánban udvart tartó Múszá ibn Numair helytartónak, Ifrikíja tartomány urának, hogy hódítsa meg az igazhitű muzulmánok számára a nyugati gótok uralma alatt álló Hispániát, a jómódú córdobai Athanagild fegyverkovács éppen egyik oldaláról a másikra fordul pihepuha ágyában. Abban a pillanatban pedig, midőn a berber lovasok partra szállnak Julia Tarductánál, amit évszázadok múltán Tarífa néven emlegetnek majd, Athanagild nagy serényen és kéjes nyögdecselés közepette a dolgát végzi kertjének külön erre a célra kijelölt, elkerített részében. S amikor a következő év júliusában, annak is a 19. napján a Tárik ibn Zijáb vezette arab-berber sereg a jóval később

Xeres de la Frontera néven ismert helység mellett tönkrevéri Roderich király gótjait, s magát az uralkodót is megöli, Athanagild éppen jókedvűen nevet, (talán megkockáztathatom:) harsányan kacag, mert öt teljes katonai felszerelést rendel meg nála egy jelentékeny vitéz, aki újabb egy esztendő elteltével majd elesik a Córdoba védelmében Múszá ibn Numair szír és arab martalócai ellen folyó harcokban. Aztán a hidzsrát követő 93., Krisztus születésének 715. esztendejében, pontosan azon a napon, amikor Múszá ibn Numairt, (többek között) Andaluszija meghódítóját, a vizigótok legyőzőjét I. Válid kalifa öccse és utódja, Szulejmán kalifa, trónra lépése alkalmával késedelem nélkül Észak-Ázsiába száműzi, Athanagild fegyverkovács, a nincstelen rabszolga a tizedik korbácsütést viseli összeszorított fogakkal egykori házának udvarán, Kurtubá városában, amit egykor Córdobának hívtak, s amit egyszer újra ezen a néven fognak emlegetni. Csak a tizenötödik csapásnál szisszen fel, s a huszadiknál elájul. Ezzel megbűnhődött, többé nem haragszik rá gazdája, a berber Aziz ibn Jahja, egykori házának új tulajdonosa, sikeres és elismert kereskedő.

Újabb évek telnek, melyek során Athanagild mind megbecsültebb rabszolgája Aziz ibn Jahjának, hiszen Kurtubában senki sincs, aki hozzá fogható páncélzatot készítene, s hamarosan kardjai is olyan megbízhatóak és kiválóak lesznek, mintha csak a messzi Damaszkuszban kovácsolták volna mindahányat. De Athanagild nem elégedett ember; szabad gót kézművesből pogányok rabszolgája lett, s a szégyen miatt felesége elemésztette magát - nem várható el tőle, hogy örvendezzen. A büszkesége azonban nem engedi, hogy elhagyja

magát, s fiának, a rabszolgasorba kényszerített gyermeknek nevével kívül szakmai tudását is örökül hagyja. S mikor a hidzsra utáni 100., a keresztények könyvei szerinti 722. évben elhalálozik, fia híre-neve már az övével vetekszik.

2.

Athanagild, az ifjú kovács, Athanagild, a rabszolgává lett mester fia egyik reggel arra ébredt, hogy már nem álmodik az édesapjával. Ettől megkönnyebbült, s attól fogva olyan remekműveket kovácsolt, amiktől szemét-száját eltátotta mindenki, aki volt olyan szerencsés, hogy láthatta. Sokan a fegyverkovács mesterség értői közül kijelentették, hogy a fiatal Athanagild tehetségben felülmúlja az apját, s megállná a helyét a bagdadi és damaszkuszi kovácsok között is. Ezért egy este, egy forró nap alkonyán Aziz ibn Jahja személyesen kereste fel rabszolgáját, s behunyt szemmel, nagy áhítattal elszavalta neki a Korán huszadik szúrájának tizennegyedik versét: „Én vagyok Allah. Rajtam kívül nincs más isten. Szolgáld hát nekem és az én emlékezetemre végezd az istentiszteletet.” Miután befejezte a verset, elmesélte, hogy egyesek szerint Omár ibn al-Hattáb, a vallás világhossza, a Zajn ad-Din, a második kalifa is e sorok hallatán lépett a Próféta útjára, holott előtte egyike volt Mohamed legádázabb ellenfeleinek. Erre Athanagild azt felelte, hasonlóképpen áll a dolog a keresztény vallásban Szent Pállal, aki Saulus néven hosszú ideig üldözte Krisztus követőit, de egyszer a Damaszkusz felé vezető úton Isten angyala által felismerte az igazságot, s az egyház egyik talpkövévé lett. Hozzátette még, hogy ez a történet bizonyosan igaz, mert az anyjától hallotta egykor, de, természetesen, eszé ágában sincs feltételezni azt, hogy Omár megtérése nem történhetett hasonlóképpen. Aziz ibn Jahja ekkor nagy türelemmel elmagyarázta, hogy nem akar vitába bocsátkozni a hitről, de figyelmébe ajánlja Athanagildnak, hogy amennyiben felveszi az iszlámot, azáltal a szabad emberek ruháját is magára ölti - azzal őszbe vegyülő szakállát simogatva magára hagyta rabszolgáját.

Athanagild egész álló éjszaka töprengett, a gondolatok majd szétrepesztették a koponyáját. Végül arra az elhatározásra jutott, hogy nem hagyja el ősei hitét, s igaz vizigótként inkább a rabságot és jogfosztottságot választja, semmint a rút, ördögi pogányságnak hódoljon. Ezt reggel meg is mondta Aziz ibn Jahjának, aki rosszállóan csóválta a fejét szavainak hallatán.

A következő éjjelen Athanagild újra atyjával álmodott, aki beszélt hozzá. Elmondta, milyen büszke, amiért fia ilyen állhatatos a hitben, és közölte, hogy miként nyerhetné vissza a szabadságát anélkül, hogy lemondana lelki üdvösségéről.

Másnap Athanagild, amint felébredt a rabszolgaszálláson, ama kert mélyén, melynek sudár fáit egykor apja ültette, felkereste Aziz ibn Jahját a házban, melyben egykor ő maga is lakott egész családjával egyetemben. Mikor gazdája, abban a reményben, hogy a fegyverkovács mégiscsak elismeri Allahot az egyetlen istennek, s Mohamedet az ő prófétájának, fogadta őt, elmondta, hogy semmiképpen sem lehet muszlimmá, viszont képes olyan páncélt készíteni a keresztény szentek közösségének segédelmével, ami minden bajtól megóvja viselőjét, és sebezhetetlenné teszi, és olyan kardot, amely csapásával mindent elpusztít, erejének semmi nem állhat ellen. Azt az ajánlatot tette, hogy szabadságáért cserébe három nap alatt elkészül ezzel a csodafegyverrel. Aziz ibn Jahja elfogadta az ajánlatot.

Athanagild három napon által megállás nélkül dolgozott, s közben sűrűn fohászolt. Mindazt elvégezte, amit álmában atyjától utasításba kapott, semmit nem hagyott ki, semmit másképpen nem csinált. A harmadik napon készen állt a páncél és a kard. Aziz ibn Jahja hosszan gyönyörködött a műremekekben, majd behívta egyik legényét, hogy öltse magára a

páncélt, vegye kezébe a kardot, s lovagoljon el a katonákkal, akik északra készülnek, hogy harcba bocsátkozzanak a hitetlen gyaurokkal.

Athanagild és Aziz ibn Jahja egy hónapig várta haza a legényt. A legény azonban soha nem tért vissza Kurtubába, mert valamelyik keresztény harcos nyílt csatában megölte. Aziz ibn Jahja haragra gerjedt, mikor ez a tudomására jutott, megkorbácsoltatta Athanagildot, mint egykor, a felesége halála utáni örjöngése idején az apját, aztán eladta egy karavántulajdonosnak, tegyen vele kénye-kedve szerint, amit akar, de lehetőleg bánjon vele hitványul, durván, mert megátalkodott, gonosz és alávaló ember, aki nem érdemel kíméletet.

Athanagild csalódott volt és megalázott. Hite is, tudománya is cserbenhagyta, s még azt sem tudta eldönteni, melyik fáj jobban, melyik teszi keserűbbé a száját, melyik miatt hasogat erősebben a szíve. Felmerült benne a gondolat, hogy ha már Jézus Krisztus magára hagyta, s még tulajdon apjának lelke vagy szelleme is rászedte, a Próféta hitére tér, de megalázottságában is büszke gót természete nem engedte, hogy ezt megtegye. Sodródott rabszolgaként tova, Ifrikíja tartományon át Arábia forró vidékeire, s még onnan is tovább.

3.

Músza ibn Numair, a száműzött hadvezér hosszú évekig tengődött kies tájakon, az emberek megvetésétől övezve, porig alázva és testileg-lelkileg megnyomorodva. Koldusként tengette gyalázatos, tyúkszaros életét, az igazhitűek adományaiból tartotta fenn magát, cserébe el kellett viselnie a megvetésüket, olykor a köpködést, fintorgást, néhanap a tettelegességet. Egy kis faluban telepedett meg, s az alamiznáért cserébe régi dicsőségéről mesélt, de az újabb s újabb nemzedékek nem hitték, hogy ajkairól a színtiszta igazság úszik füleikbe; ennek ellenére szórakoztató történeteinek köszönhetően kicsit többet kapott, mint sorstársai.

Egy napon gazdag kereskedőkaraván érkezett a faluba, tevék hosszú sora, megpakolva a messzi Kína minden kincsével, selyemmel, borostyánnal, porcelánnal, s ki tudja még, mivel. A karaván vezetője, nagy potrohú, izzadságszagú férfiú véletlenül a Músza ibn Numairt hallgató naplopók közé keveredett, s mivel tájékozott ember volt, tudta, hogy a rövidlátó, vénségesen vén koldus az igazat tárja fel hallgatóságának, csakis a pusztá, meztelen igazságot, semmi mást. És nagyon elszomorodott, mikor látta a lanyhán figyelő arcokon, hogy mindezt csak mesének tartják, egy vén bolond szórakoztató fecsegésének, s még szomorúbb lett, látván, a történet végeztével milyen kevés adománnyal szűrják ki az egykor oly hatalmas ember szemét, akinek olyan sokat köszönhet a kalifátus, beleértve minden igazhitű muszlimot. Ezért elhatározta, hogy páratlan ajándékkal lepi meg Músza ibn Numairt: nekiajándékoz egy rabszolgát.

Attól fogva Músza ibn Numair volt az egyetlen koldus, akinek saját rabszolgája volt. Pénzzé nem tehetett, mivel a karavánvezető a leghasznavehetetlenebb keresztényt adta neki, de esténként elbeszélgethetett vele, reggelenként elkülldhette maga helyett kéregetni, egyszóval valamelyest könnyebb lett az élete.

Azzal is próbálkozott, hogy megtérítse a rabot, de az makacsul ellenállt minden kísérletnek, nem győzte meg egyetlen érv sem, s egy este kijelentette, hogy ha már a keresztény vallás tanításaiban sem hisz, pedig egykoron Córdoba városában abba született bele, akkor ugyan miért hinne éppen Mohamednek? Músza ibn Numair erre felkapta a fejét.

- Azt mondod, hitetlen, hogy Kurtubában születél? - kérdezte.

- Igen - felelte a rabszolga. - Még azelőtt, hogy Te elfoglaltad volna, s apámat és egész családomat rabszolgasorba kényszerítetted.

- Nem én tettem - válaszolt Músza ibn Numair. - Akiket én rabságba hajtottam, azokat Damaszkuszba vittem, a kalifa elé, hogy örvendezzen a szíve látásukon. Boldog is volt, s talán épp e boldogság repesztette meg a szívét, s juttatta a hetedik paradicsomba. Itt, a földön meg Szulejmán ült trónusára, hogy szerencsétlenné tegyen engem! Hanem a te véreid szabadságát nem én, de valaki más vette el.

- Aziz ibn Jahja a neve - mondta a rabszolga. - Kereskedőként követte a seregedet, hogy az új földön telepedjen le. A mi házunk tetszett meg neki, megvette velünk együtt. Már ő is a saját hitére akart téríteni, de neki sem sikerült. Jézus és az Úristen szentjeinek erejével akkor páncélt és kardot kovácsoltam, olyat, amilyen sosem volt még, olyat, ami legyőzhetetlenné teszi azt, aki magára ölti. De az én Istenem elhagyott. A páncél közönséges páncél maradt, a kard egyszerű kard, amilyenből tizenkettő éppen egy tucat. Aziz ibn Jahja megdühödött és eladott, s most a te tulajdonod vagyok, uram, a legnyomorultabb rabszolga ezen az istenektől elhagyatott, förtelmes világon, hiszen neked, uram, a gazdámnak rajtam kívül csak a foltozott, foszladozó köpenyed van, amibe beburkolózhatsz éjnek idején, az elnyűtt papucs a lábodon, s a turbán, amivel kopaszságodat takargatod.

- Szemtelen vagy - állapította meg Músza ibn Numair. - Csakhogy én erre azt mondom, hogy kétségkívül én vagyok a leggazdagabb koldus az égbolt alatt, s te vagy a legszerencsétlenebb rabszolga. Ez is valami ám, ha jól belegondolsz! Hiszen koldusok közt nincs, aki nálam gazdagabb, s rabszolgák közt nincs, ki náladnál szánalmasabb lenne. Mindketten kitűnünk a többi közül, mások vagyunk, mint a többiek. Én koldus vagyok, te rabszolga, de egyikünk sem olyan, mint egy másik koldus vagy egy másik rabszolga. Ez is lehet vigasz! - Vigasznak soványka ez, uram.

- Én Músza ibn Numair vagyok, egykor nagy hódító és Ifrikíja helytartója, aki legyőztem a gótokat és a kalifa olyan ünnepséget rendezett a tiszteletemre, amelyet soha nem láttak még az igazhitűek!

- Én pedig Athanagild vagyok, a rabszolga-kovács, akit elhagytak az istenek.

Többet nem beszéltek. Músza ibn Numair az öregek nyugtalan éber-álmába süppedt, Athanagild a csillagokat bámulta, s azon töprengett, hol lehet a mennyek országa, ha van olyan egyáltalán. Tűnődött, révedezett, s várta a virradatot, amikor kéregetni mehet a piacra, arra a megmosolyogni-valóan apró, szűkös helyre, ahol néhány árus bűdös halat és hasonlókat kínál eladásra, s ahol némelyek igaz muszlimként vetnek egy-két garast neki és gazdájának is. A gazdájának, akit elhagytak az emberek, s neki, akit az istenek hagytak el.

Boszorkányok pörölye

Három éve élek a kolostorban. A csuha alatt tövisekkel telitűzdelt, durva anyagú inget viselek, hogy testem soha ne feledje a húst és a vért, az inakat és ereket, amikből felépül. A testem (immár) szikár. Számptalan sebhely tagolja sárgás, vékony, repedésig feszes bőrét, valahol, általában egyszerre több helyen is, mindig vérzik. Én nem sokat törődöm ezzel a testtel, bár belátom és beismerem, hogy ez a test évek óta (legalábbis három éve) az enyém. Nehéz ugyan elismernem mindezt, mert ezen a világon igazából már nincs hozzá semmi közöm, jóllehet úgy érzem, egykor igencsak közeli kapcsolatban álltam vele, feltétlenül közelebbiben, mint mostanság. Mindenesetre sanyargatom serényen, mert így tartja kedvem. Ha akarnám, nem kétlem, hogy másik testbe költöznék. De nem akarom. Három évvel ezelőtt elfelejtettem a nevemet. Abban a pillanatban elfelejtettem, amint átléptem a kolostor kapujának küszöbét. A testvérek ránéztek testemre, és azt mondták, ez csak Isten felfoghatatlan jósága lehet. Bármire is gondoltak, nem tudhatták, hogy a testem és én nem vagyunk egyek, mégis igazuk lehetett. Valóban felfoghatatlan jósága valakinek, hogy elfelejtettem, mi a nevem. De a Sátán is irgalmas volt hozzám gyakorta. Legelőször Krakóban, ahol az universitás tagja voltam. A gettóba jártam egy szívélyes zsidóhoz, aki mindig hajlandó volt kiségetni mélységes nyomoromból, a lánya pedig olyan gyönyörű volt, mint maga a Boldogságos Szűz. Azon az éjszakán, amikor végre enyém lett, a lányt megszállta egy dibuk, ahogyan a zsidók nevezik, és combjaival alighanem megfojt, ha egyik pillanatról a másikra, még mielőtt kiszorította volna belőlem a szuszt, el nem ájul - a dibuk, Lilith szolgája megkegyelmezett, jó volt hozzám. Másodszor Transsylvania hegyei között éreztem a Sátán kegyelmét, mikor vérszomjas, lucskos bundájú farkasok támadtak rám, ledöntöttek lábamról, letépték combomról a húst, ám mielőtt zsigereimnek estek volna, hirtelen serdületlen ifjakká alakultak, és leborultak előttem. Aztán hordágyat eskábáltak össze, ráfektettek, és becipeltek egy közeli faluba, ahol a tisztességes, istenfélő székelyek orvosolták bajaimat. Harmadik kegye irányomban Lucifernek talán eme utolsó volt, vagyis az, hogy nem emlékszem a nevemre, s testemet sem ismerem: sem azt, hogy kié volt, sem azt, hogy miért lett enyém. Nagy jótétemény ez is, úgy hiszem. Három évvel ezelőtt azonban valami történt még velem, nem csupán annyi, hogy emlékezetemből kiesett a nevem. Három évvel ezelőtt tettem valamit az Úr ellen. Azt hiszem, az ellen az Úr ellen, akit Istennek neveznek - s ezért gondolom, hogy a sorrendben harmadik velem megesett nagy jót is ama másik Úr, a Sötétség Ura, a Kitaszított gyakorolta rajtam. Ennek ellenére egy kolostorba költöztem. Nem tudom, miért. Testvéreim nem ismernek, nem tudják, ki vagyok, ha ismernének, félek, máglyára küldenének. Nem tudom, miért - így hiszem. De tévedhetek is, hiszen magam sem tudom, ki voltam, hogy hívnak, s azt sem, miként kerültem ebbe a testbe, amely idegen tőlem, s amelyet folyton folyvást emlékeztetnem kell anyagi voltára. Furcsa egy test ez. Csak a fájdalom képes rábírní arra, hogy megtalálja a helyét a világban. Ha nem vérzik, azt hiszi, sebezhetetlen. Három évvel ezelőtt még a férfiszükség is kínozta, de elmeséltem neki azt a temérdek nőt, akivel abban az időben volt dolgom, mikor még kívül-belül igazi voltam, egészséges és szép, mikor tudtam, ki vagyok; és elárultam neki azt is, hogy minden nő ugyanolyan volt, mindegyik a csömör és az undor kapuja. Azóta nem érdeklík az asszonyok, én meg jót mulatok rajta. Három éve élek a kolostorban, névtelenül, szóptalan. De holnap kiserkenő vérembe mártom kisujjam hosszúra hagyott körmét, és cirkalmas betűkkel a kőre rajzolólok, hogy ki vagyok. Ráírom a falra, amit magamról gondolok, hogy lángoljon és égjen, világítson a sötétben az idők végezetéig. Utána megvárom, míg eljönnek értem. Elepedek azért, hogy elvigyenek!

(Ezt az írást egy Mainz melletti premontrei kolostor egyik cellájában találták, 1236 telén, a cella lakójának halálát követően. A halott test kénes bűzt árasztott, és egyesek szerint erősen emlékeztetett Marburgi Konrádra, Németország inkvizitorára. A tudós egyházi férfiak azonban mind megegyeztek abban, hogy az elhunyt mégsem lehetett ő, hiszen az inkvizítort három évvel korábban Sayni Henrik gróf emberei az országúton agyonverték. Minden valószínűség szerint a Gonosz űzött gúnyt a jámbor szerzetesekből.)

A harmadik napon

A harmadik napon estem el. Addig álltam a sarat. Három nap, két éjszaka, három reggel, két este. Az első nap végén már mindenem fájt, de én küzdöttem tovább. Csak a harmadik napon estem el. Arccal a sárba. Véres, bűzös lé tolult a számba. Lenyeltem. Mit tehettem volna mást? De ez csak a harmadik napon történt. A harmadik napig bírtam. Küzdöttem, vívtam, fohász-kodtam. Felidéztem az anyám szemét. Felidéztem az apám szakállas arcát. Felidéztem a gyerekeket. Felidéztem az öregeket. Felidéztem mindahány testvéremet. Felidéztem őket, akikkel megküzdöttem otthon. Akiket legyőztem otthon. Akiknél jobbnak, erősebbnek bizonyultam. Nem bántam meg, hogy győzelmet arattam fölöttük. Dicsőség értük halni! Mindannyiukért. Küzdöttem, vívtam, fohász-kodtam. Így, ilyen embertelen erőfeszítéssel bírtam a harmadik napig, amikor is elestem. Arccal a sárba zuhantam, nyeltem a vasízú vért. Belém rúgtak, megtapostak, de már hittek nekem. Meg fognak ölni, nem vitás. De hisznek nekem.

Három napig állta a kínzást az a szerencsétlen gyerek. Az volt még, a szakálla se serkent. Három napig tűrte az izzó vasat, a húsba vágó kötelet, a korbácsot, a körme alá hatoló vastövist, fogai recsegését-ropogását. Sajnálom ezt az eltévelyedett bárányt. És bizonyos vagyok abban, hogy nem hazudik. Nem hazudhat, hiszen ember nem viselhet el ilyen kínokat három napig. Ha mégis hazudik, ha mégis tévedek, úgy azt kell mondanom, nem lehet, hogy a Sötét Úr segíti. Meggyőződésem, hogy ez a fiú Krisztus követője, még ha megbotlott is a Megváltóhoz vezető úton!

A harmadik napon esett csak el. Bűdös volt, az égett hús szaga terjengett körülötte, meg izzadság büze, szarszag és hűgyszag. Undorodtam tőle, nőm pedig arról panaszkodott, megfekszik a gyomrát a látvány. Bizonytal az Ördög cimborája ez a kölyök. Csak az Ördög adhatta emberfeletti erejét...

A háromnapi kínzás teljesen tönkretette, és bár a püspök úr ökegyessége megengedte, hogy felboncoljam, mielőtt megég, nem sok hasznát vettem. Csupa vér volt belül is, alvadt, mocskos vér. Valami démon fattya, én azt hiszem.

Erőtlen volt, a karjai csüngtek, nehezen tudtuk bevinni. Mivel boncolni akarták, eltörtem a nyakát. Akkorát roppant csupán, mint egy csirke nyaka. Szinte megsajnáltam. Nem sokat ehetett az utóbbi időben szegény...

Az eretneket a szent hittételekben jártas atyák kikérdezték. Arra a kérdésre, vajon a valdensék istentelen eretnekségét vallja-e, nemmel válaszolt. Azon kérdésre, hogy tiszteli-e a szenteket, ugyancsak nemmel felelt, hasonlóképpen azokra, amelyek a böjt, a tized, a dézsma és az ereklyék keresztényi és szent voltát firtatták. Azt mondta, Krisztus hívei csak szegénységben élhetnek, és hogy áldozni két szín alatt kell, mert Krisztus és az apostolok is csak erről beszéltek. Mindezekből az atyák megállapították, hogy a kérdezett, állításával ellentétben a valdens eretnekségben tobzódik. Ezek után ő ezt nem is tagadta, csak annyit mondott, ezidáig nem tudta, hogy valdens volna, de ha azokat, akik úgy vallják az Istent, ahogy ő, valdenseknek hívják, hát vállalja ő is ezt az elnevezést. Ezt követően az inkvizitor megkérdezte, hogy abban a faluban, ahonnan jött, a többiek is így gondolják-e, így hiszik-e az Istent? Vajon valdensék-e ők is? Erre azt felelte, négy falut ismert fenn a hegyek közt, mind a négyet magafajták lakták. De mind a négyet elpusztította a pestis. Az atyák és az inkvizitor ennek hallatán úgy döntöttek, tortúrát alkalmaznak, félve attól, hogy az eretnek félre akarja őket vezetni. Az eretnek azonban megátalkodottan ellenállt. Három napig kínozták ügyes kezű

hóhérok, de kitartott amellett, hogy ahonnan érkezett, ott már mindenki halott. A Szent Inkvizíció úgy véli, hinnie kell szavának, mert ilyen mérvű tortúrát még a Gonosz segítségével sem bírhat ki senki. Ezért abbahagyták a vallatást, de mivel a vallatott istentelenségét nem bánta meg, halálra és megégetésre ítéltetett.

Halott ember feje

*„Röttenetes dolog elhagyni Istentül és bíratni az ördögtül.”
(Bornemissza Péter)*

Az apám, Pekri Mihál sokáig kuporgatta az aranyakat, hogy eljöhessek ide, a krakkói universitás hallgatói közé, tudós férfi váljék belőlem és vagy valamelyik zsíros egyházi hivatalt, vagy a királyi udvar valamely magas állását elnyerhessem. Én azonban nem szolgáltam rá jóságára. Bár éles az eszem, tanulni nem szeretek - annál jobban vonzanak a könnyűvérű nők. Még mindig fia vagyok ugyan az Egyháznak és bejárok tudós tanáraink egyik-másik előadására, de a Szent Biblia tanulmányozása helyett inkább vonzódok az ördög bibliájához; ráadásul gyakorta veszítek. Mindenféle alakokkal cimborálok, még husziták és bűbajosak is akadnak közöttük, arról nem is beszélve, hogy nyakig eladósodtam a zsidó pénzváltóknál, akik, ha nem lennének olyan végtelenül megértő emberek, régen börtönbe juttathattak volna.

A jövő héten viszont haza kell mennem a jó Szeged városába, Magyarországra, mert ég a lábam alatt a talaj, s nem húzhatom-halaszthatom tovább adósságaim törlesztését, mert akármennyire megértő és jóságos emberek is a krakkói zsidók, azért elsősorban nekik is az üzletet kell szemük előtt tartaniuk, mert különben harcias asszonyaik papucsuk sarkával verik el kopasz fejüket, s a világ szájára veszi eme csúfságot, mely, ím, megesett rajtuk; ezért lóra kell kapnom, amit egyik barátomtól remélhetek, hazavágtatnom, s nyomban vissza. Bizony, az apámtól el kell kérjem újra mindazt a pénzt, amit a nehéz szücsmesterséggel összekapart, de erősen félek, hogy nem járok sikerrel. Feddésre és szidalmakra számítok, könnyekre és jajveszékelésre. És ez ellen tennem kell valamit. Még nem tudom, hogy mit, de tanácsért, azt hiszem, Margaritához fordulok, aki itt lakik ebben a most következő utcában, itt, a sarkon túl. Margarita mindent tud, mert foggal a szájában született és olyan csúnya, hogy az már szinte szép.

Szeretettel fogad most is, mint mindig, s a tanácsért nem is kér egyebet cserébe, mint hogy adjak egy cuppanós csókot bibircsókos képére és simogassam meg lapos, elszáradt mellét. Szívesen teljesítem kérését, mert tudom, hogy tanácsa hasznomra válik. Meghallgatom, amit mond, s bár belesápadok, tisztában vagyok vele, hogy el fogom végezni mindazon szertartásokat, melyeket javasolt.

Kifordulok újra az utcára, csizmám sarka kopog a kövezeten. Izzadok erősen, a szívem a torkomban ver. Betérek az első italmérésbe, ahol vidám cimboráim danolva fogadnak. Iszom velük, de komorságom el nem űzhetem. Segítséget kérni nem merek, hiszen a saját dolgomban járok, úgy helyénvaló és hatásos, ha magam végzem el, meg aztán csak az segíthetne rajtam, aki elkísér utamon, azt meg nem kívánhatom senkitől. Későn érek haza, nehezen alszom.

Reggel van, a lovat a lábam közé kaptam, vágatok szélvésznel sebesebben. Messze van Szeged városa, messze van nagyon, de én vágatok, a fáradtság elkerül. Napokig száguldok, bokrok alján hállok, míg elérem utam célját. Szeged határában - jól sejtettem, hogy így lesz - három bitó emelkedik, rajta három lator holt teste. Bevárom az éjjelt, s levágom az egyiket, fiatal legényt, ki tudja, mi végett lógót. Előveszem a rongyot, melyet tarisznyámban rejtettem, s belesavarom a fejét, aztán nekilátok késemmel elnyiszálni a nyakat, hogy a fej elváljék a testtől. Olykor okádok, de szorgos munkám meghozza gyümölcsét: enyém a fej, a rongyba tekerve. Tüzet rakok hát, a tűzre bográcsomat állítom, lúgot öntök belé, s főzni kezdem a fejet, ahogy Margarita meghagyta. Nem sokáig főzöm, mert a szagát nem bírom

elviselni. Kihalászom a bográcsból, visszatekerem a rongyba, és tarisznyám mélyére rejtem. A lúgot, melyben főtt, kulacsomba töltöm. Lefeküdnék aludni, de nem bírok. Virrasztok inkább.

Reggel elmegyek apám házába, örvendeznek nékem. Megkérem apámat, ugyan hagy mossam meg a fejét, fiúi alázatomból. Atyám érzékenyül, megengedi. A vízbe öntöm kulacsomból a lúgot, megmosom apám fejét, amiként Margarita meghagyta nekem. Utána beszélgetünk, vígan vagyunk, a pénzt nem említem.

Az éjszaka leple alatt kiosonok a házból, hónom alatt a rongyba csavart fejjel, s meg sem állok a tetemházig. Behajítom oda a fejet, s ezt mormolom: „Mint ez senkire sem feddik, úgy az én apám is énreám ne feddhessen!”.

Elvégeztem hát iszonyú munkámat, ahogyan Margarita meghagyta nekem. Visszasurranok a házba, nincsen már mitől féljek.

Másnap reggel előhozakodok a pénzzel. Bevallom, hogy kártyáztam. Atyám nem szól semmit, kiszámolja elém ezüstben és aranyban, amennyit kérek. Meghajtom előtte a fejemet, megcsókolom a kezét. Az anyám sír. Három napig maradok, s szent esküvésekkel fogadom, hogy megjavulok. Ígérem, hogy nem játszom többé, ha Krakkóba visszatérek, kerülöm a nőket, és két év múlva egyetememet végzett férfiúként, tudósként térek haza ismét.

Indulok vissza, tarisznyámban az erszény, megrakva jó aranyakkal, ezüstökkel, némelyiken Mátyás, némelyiken Ulászló képe. Lovagolok éjt nappallá téve, igyekszem, rohanok. Krakkóba érkezvén első utam hitelezőimhez vezet, markukba számolom a jussuk, elégedettek velem. Még marad is egy kevés, örülhetek neki. Hazatérek szállásomra.

Kipakolom a tarisznyámat. S a legaljából ölembe gurul a halott ember feje...

A tűz jegyesei

„Halál elől ne meneküljön, azki meghaló.”
(Szilágyi Domokos)

Szemben egymással. Tíz esztendő hordaléka ülepedett le mindkettőben. A férfi arca öregedő, szemei akár egy vénember arcában is ülhetnének. A nő még fiatal, pedig éveinek száma alig marad el azon esztendők számától, melyekből a férfi korán vénülő élete építkezik.

- Nem kerestelek volna fel, ha nem lenne elengedhetetlenül fontos, életbevágóan komoly - szól a nő, nagy, tág pupillájú barna szemét a falon csüngő feszületre szegezve.

- Nem kerestél volna fel soha? - kérdi a férfi, tekintetével a nő tekintetét keresve hasztalan.

- Mire lett volna jó?

- Igaz is, mire - mormogja a férfi. - Áldást kérsz vagy átkot?

- Egyiket sem. Nem kérek semmit, pusztán megértést. Bölcsességet. Megfontolást. Jó szándékot.

- Ezeknek, sajnós, egytől egyig híjával vagyok, mind én magam, mind pedig a hivatalom - sóhajt fel a férfi. - Megértés? Az bizony megengedhetetlen, gyengeségre valló irgalom. Bölcsesség? Megleled bármelyik doctor angelicusnál, de mára ugyancsak megcsappant. Megfontolás? Gyengeség! Jó szándék? Árulás, eretnokség, szimónia! Háború dúl. Keményen harcolnunk kell a hitért. Minden ilyesmi végzetes hiba lehet!

- Tehát hiába jöttem. Meg se hallgatsz - horgasztja le szép fejét a nő.

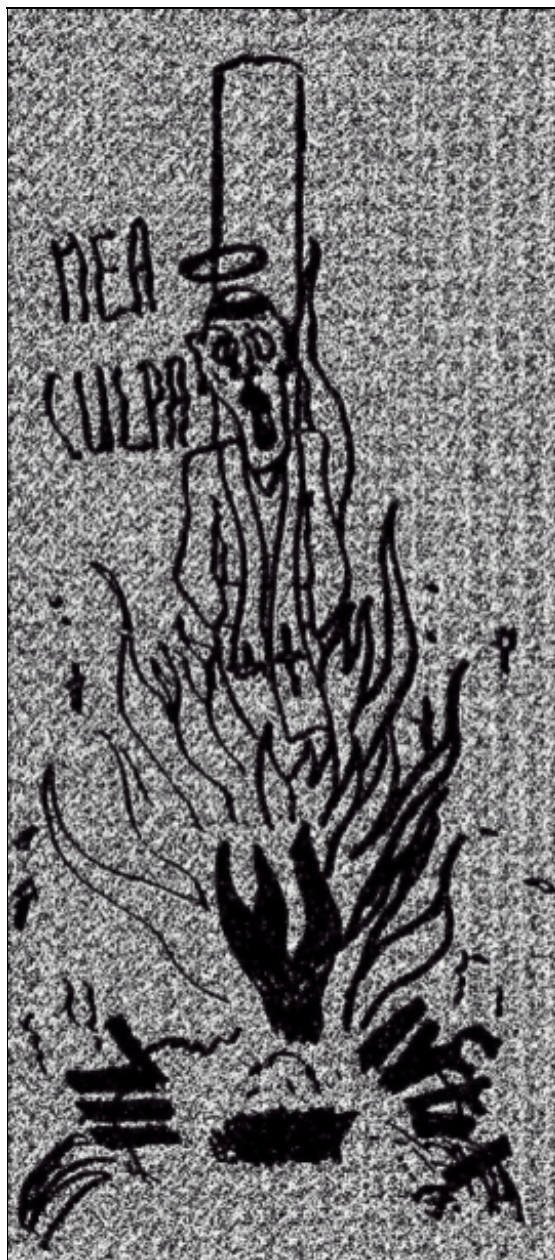
- Meghallgatlak - szól a férfi. - Meghallgatjuk egymást. Kezdd az elején! Csak akkor segíthetek.

- Az elején? - vonja fel vékony, mesterséges szemöldökét a nő, és először pillant a férfi arcába. Milyen fáradt, milyen elhasznált, kiégett arc!

- Dörgött és villámlott. Nem akartam elmenni - kezdi a férfi.

- Dörgött és villámlott. Te el akartál menni - helyesbít a nő. - Boldog voltál, hogy az atyák téged küldenek, s nem Hideg Ferencet.

- Nem akartam pap lenni. Nem volt bennem alázat. S akkor még te is ott voltál.

- Most sincs benned alázat. Gonosz és kérlelhetetlen ember hírében állsz, és én hajlok arra, hogy elhiggyek mindent, amit rólad hallok.
- Azon az éjjelen nem voltam gonosz és kérlelhetetlen.
- Közölted, hogy elmész Bécsbe, az univerzitásra, a magas egyetemre. Elmész, és hosszú-hosszú évekig ott fogsz tanulni, magadba gyűjtöd a világ minden tudását, ahogy mondtad. Sugárzó arccal mutogattad az atyák ajánlóleveleit és erszényedben a fényesen ragyogó aranyakat. Sugárzott az arcod!
- Nem szívesen hagytalak ott.
- Csak a tudást vágytad igazán. Mindenre hajlandó voltál, hogy tanulhass. Ha kellett, elárultad, becsaptad Hideg Ferencet, s végül elárultál engem is! - csattan fel a nő hangja.
- Nem árultam el senkit - rázza a fejét a férfi. - Néhány évről volt csak szó. Néhány nyomorult, túlélhető, kibírható, átvészeltető esztendőről!
- Nem, Bálint. Nem néhány ilyen-olyan évről volt szó. Amikor odaadtam neked azt a gyűrűt, akkor... - a nő megakad, mintha cserbenhagynák a szavak, de csakhamar összeszedi magát, és így folytatja: - Azon az éjszakán, amikor átadtam neked zálogul anyáim gyűrűjét, valahol legbelül halványan megsejtettem, hogy nem csak erről van szó. Akkor még elfojtottam, megöltem ezt a sejtelmet, de az első leveleid után már biztosan tudtam, hogy semmi sem csupán azokról az istenverte évekről szól, még csak nem is a tudásról, még csak nem is rólunk, hanem valami egészen, de egészen másról! Azokban a levelekben ugyanis jól láttam Tar Bálintot, az inkvizítort, aki megégeti Hideg Ferencet!
- Hideg Ferenc a Sátánt választotta - mondja közömbös, hivatalos hangon a férfi. - Holnap megég. Ez így helyes. Így kell lennie. Háború van, mint említettem. Életre, halálra.
- Hatalmadban állna, hogy megkíméld az életét.
- Tehát azért jöttél, hogy egy salvus conductust kérj? Oltalmat egy eretneknél is rosszabb gonosztevőnek? Vagy esetleg végleges felmentést akarsz? Tőlem? Nem tudod, mit beszélsz, asszony!
- Azon az éjszakán odaadtam neked azt a gyűrűt. Félttem, hogy rosszul teszem, de odaadtam, mert hinni akartam benned. Te viszont soha nem hittél bennem. És bennünk sem hittél soha.
- Credo in patrem, az egyetlenben, az igazságosban, aki a legfőbb jószág, a summum bonum maga! És hiszek az egyházban és az egyház igazságában. Az egyetlen, igaz, katolikus és római anyaszentegyházban. Másban nem kell, hogy higgyek. Ez nekem elég. Hideg Ferenc az én igazságom, Isten igazsága, az egyház igazsága szerint boszorkánymester, a gonosz szellem, a spiritus mali gyermeke, aki nem mond ellene a Sátánnak!
- Elmentél Bécsbe, ujjadon a gyűrű. Az arcod szép volt és fiatal, a szíved még nyitott, de a lelkedden már férgek lakmároztak. Az ötödik leveled után végleg és végérvényesen bizonyossá vált bennem, hogy ki vagy valójában. Már nem a tudás vonzott, hanem a mögötte felsejlő hatalom. A hatalom, amihez a tudáson, az univerzitáson keresztül vezetett az út, s végül a felszentelésen keresztül, ha nem tévedek.
- Nem várt itthon senki. Istennek szentelhettem magam. Isten igazságának.
- Magad is tudod, hogy ezúttal nem lehet igazságról beszélni!
- Hideg Ferenc bűnös. Sine dubio.
- Kétségkívül? Te mered ezt állítani? Olyanok voltatok, mint a testvérek!

- Sine dubio!

- Jó. Legyen. Dörgött és villámlott. Te mondtad. A tűz jegyében járunk mi ketten, te meg én, sosem jártunk más jegyben!

- Mikor a harmadik éve éltem Bécsben, Hideg Ferenc meglátogatott. Elmondta, hogy elmentél. Elmondta, hogy férjhez mentél egy nyavalyás kereskedőhöz, én pedig összetörtem a gyűrűt. A házasságod, az nem volt áruvás?

- Ha az volt, vállalom.

- Vállalod? Minő nemes lélek!

- A leveleid, Bálint! Akkor már a szíved sem volt nyitott...

- Nyitott az ma is. Isten irányában. Mindaz elfér benne, aminek forrása az Úr.

- Szeretet mégsincs benne, Bálint - jelenti ki a nő szomorúan.

- A szeretet sokféle - feleli a férfi. - Hideg Ferenc iránt meghalt bennem ez az érzés. A lelkéért imádkozni fogok.

- Ez az egész ügy - kezdi a nő újra, csökönyösen. - Olyan zavaros, olyan borzasztó! Hosszú, kusza, átláthatatlan.

- A vádlottak nyújtották el és bonyolították össze per appellationes.

- De egyetlen föllebbezésnek nem akadt helye! És elrendelted a tortúrát.

- Nem szívesen tettem. A megátalkodott tagadás kényszerített rá.

- Amihez erőt az igazukba vetett hit adott!

- Vagy a Sátán! Ugyan! Hiszen Hideg Ferenc sosem rejtette véka alá, hogy képes varázslásra!

- De a maleficium nem egyenlő a varázslással.

- A varázslás abban és csak abban az esetben maleficium, ha ártó szándék áll mögötte. És Hideg Ferenc esetében a maleficium bizonyítást nyert, sine dubio.

- A kínzókamrában!

- Igen, ott. De megbánást nem tanúsított azóta se. Sem akkor, sem azóta.

- Ha megbánást tanúsítana, nem kellene máglyára mennie?

- Fontolóra venném a kegyelmet.

- Engedd meg hát legalább, hogy beszéljek veled!

- Elegendő, ha imádkozol érte. Vagy szívébe fogadja Istent magától, vagy örökre elkárhozik. Nincs több lehetőség. Csak ez az egy lehetőség van.

- Nem engeded, hogy beszéljek veled.

- Nem tehetem.

- Nincs rá mód, hogy rábíralak arra, hogy segíts? Bármilyen mód?

- Nincs. Már késő.

- Késő. Most már én is tudom, én is látom. És azt is tudom, hogy amikor áruvásal vádolsz, nincs igazad. Lehet, hogy valakit, egy embert elárultam, egy fiatal, kedves embert. De annak semmi köze hozzád. Mert te nem vagy ember, Tar Bálint!

A férfi arca megrándul, régóta fájo zápfoga lüktetni, hasogatni kezd, a szeme egy pillanatra elsötétül. Nagy nehezen erőt vesz magán, és így szól:

- Hideg Ferenc égni fog. Égni fog, mert vétett az ellen, aki minden. Vétkezett a jóság és a felfoghatatlan tökéletesség ellen. Ocsmány életet élt. Ezért fog megégni holnap a máglyán. Sine dubio.

- Jó - bólint a nő, majd így beszél: - Szeretnék gyónni, atyám.

- Nem. A templomban bármelyik testvérem meggyóntat. Én nem.

- Így is jó. Ebben az esetben vallomást szeretnék tenni.

- Vallomást?

- Isten színe előtt és a te színed előtt, atyám. Füleid hallatára és a mindenütt jelen lévő Isten füle hallatára kijelentem, hogy magam is hat boszorkányszombaton vettem részt, amelyeken találkoztam Hideg Ferencsel, és amelyeken éjfélkor megcsókoltam a Sátánnak, mint koromfekete kandúrnak a farka tövét, mi több, egyszer magamba fogadtam jéghideg magját!

- Ez ostoba és zavaros és kétségbeesett beszéd.

- Ez az igazság. A te igazságod, atyám.

A férfi felsóhajt, a torka kiszárad, a feje is hasogatni kezd, versenyre kelve a zápfogával. Egy rövid imát mormol magában, majd azt kérdezi:

- Miért?

- Mert ez az igazság - válaszolja a nő, majd kajánul hozzáteszi: -, sine dubio.

- Hideg Ferenc holnap reggel akkor is égni fog - mondja nagyon halkán a férfi.

- Akkor is, ha kiderül, hogy aki elítélte, maga is el-ellátogatott boszorkányszombatokra?

A férfi elsápad.

- Zsarolsz? Zsarolni mered a Szent Inkvizíciót?

- Eszem ágában sincs. Csak téged zsarollak. Egy kereskedő felesége vagyok, értek az üzlethez, jól kitanultam. Ne beszéljünk hát zsarolásról. Beszéljünk üzletről. Kössünk üzletet: beengedsz Hideg Ferenchez, vagy elfogadod a vallomásomat, amit egyébként papírra is vettem, egyik szolgám pedig csak a parancsomra vár, hogy átadja irományomat az apátnak.

- Csak úgy ömlik a szádból a faeces diaboli!

- Faeces diaboli? Ördögszar? Sine dubio, atyám, sine dubio. Élvezni fogják mégis. Élvezni fogják, elhiheted. És hinni is fognak nekem, meglátod!

A férfi lehajtja a fejét. Zápfoga ütemesen lüktet, a feje alig elviselhetően zúg, a szemei égnek, a nyelve akár egy darab korhadt fa.

- Várom a válaszod - hallja a nő hangját.

- Nem - leheli.

- Nem?

- Nem. Hideg Ferenc holnap égni fog. Holnapután pedig bíránk elé állunk, asszony!

- Már ma vallani fogok!

- Attól még nem halasztják el Hideg Ferenc kivégzését. Ha erre számítasz, csalódnai fogsz. Ahhoz túl kevés az idő. Hideg Ferenc égni fog.

- Akkor pedig égni fogsz te is, te Sátán fattya! A tűz jegye összeköt bennünket, úgy tűnik nem csak kettőnket, de mindhármunkat! Égni fogsz, inkvizítor, a zsírod sisteregve csorog majd a tűzbe, a szemeid sercegve pukkannak szét, a bőrod és a húsođ olyan büzt áraszt majd, mint amelyet holnap reggel Hideg Ferenc bőre és húsa fog árasztani! És égni fogok én is, ha már így rendeltetett. S mert így rendeltetett, lám, általad és általam, ím, elvégeztetett!

IV.

Egy változat és egy lehetőség

Phémé tollai

Az ifjú Marcus Trippa, aki később, meglett férfiemberként Hadrianus császár vezérkarának vált oszlopos tagjává, s egy időben eme megtisztelő rangja mellett (és annak megfelelően) Athén városának katonai parancsnoka is volt, Traianus császár uralkodásának utolsó előtti évében felkereste a legendás-mesés Kréta szigetét. Szívében égett a vágy, hogy megmássza a sziget magas, kies, vadregényes hegyeit, különösen a barlangokkal szabdalta Ida hegyét, ahol Jupiter, a görögök Zeusza nevelkedett egykor; s valahol ott bujkált benne a remény, hogy talán még a Minótaurusz sötét palotáját, a Labürinthoszt is megleli, nem kis csodálkozására az otthoniaknak és nagy-nagy meglelégedésére ifjonti becsvágyának.

Marcus Trippa erős elhatározással vágott neki a fellegekbe vesző hegycsúcsoknak, egyikre a másik után hágott fel, s bár a magasabbak legtetejét egyszer sem sikerült elérnie, azért nem adta fel a próbálkozásokat, nem szegte kedvét a gyakori kudarc, amint levergődött az egyik oromról, nyomban nekifogott a következő meghódításának. Élvezte a csúcsok felől áradó hűvös, bizsergető levegőt, amely elviselhetővé szelídítette a nap kegyetlen sugarait, a völgyek és hegyhátak folyamatos váltakozása különös hangulattal töltötte el, s mit sem érzett izmainak lüktető fáradtságából.

Úgy a kilencedik hegyet mászhatta, mikor egy széles sziklapárkányon terpeszkedő erős falú kővár állta útját. Különös, szokatlan építmény volt. Ablakai egyszerű lyukak voltak, kapuit nem lehetett bezárni, mivel a rozsdáta sarokvasakra nem szerelték fel a kapuszárnyakat. Ezzel szemben falai olyan vastagok voltak, hogy semmiféle ostromgéppel, katapulttal megbontani nem lehetett volna. Négy sarkán négy torony emelkedett, hatalmas, tábla nélküli ablakokkal, amelyen ki s be röpködtek mindenféle madarak. Marcus Trippa elbámészkodott egy kis ideig, szíve hevesebben vert, aztán, szolgálinak heves tiltakozására fittyet hányva, belépett a vár szárnyak nélküli kapuján.

Nem udvarba jutott, hanem egy tágas, hideg terembe, amelyből tizenkét ajtó nyílt tizenkét irányba. Az ajtók nyitva álltak, bezárni éppen úgy lehetetlenség lett volna bármelyiket is, mint a kaput vagy az ablakokat. Az ajtók mögött szűk folyosók kezdődtek. Marcus Trippa a keleti oldal harmadik ajtaját választotta, s nyomában reszkető szolgálival határozott léptekkel elindult a kanyargós, dohos folyosón. Lépteik visszhangot vertek a nedves, nyálkás falak között, s valahonnan gyenge fény szivárgott a térbe - nem kellett mécseszt gyújtaniuk. Hosszan kanyargott útjuk, minden bizonnyal mélyen behatoltak a hegy gyomrába. Marcus Trippában felmerült a gyanú, hogy a Labürinthosra akadt rá, de elhessegette magától a képzelgést, be kellett látnia, hogy túlságosan egyszerű építmény ez az erődítmény a Minótaurusz otthonához képest.

Végül az egyik kanyar után egy újabb, díszes terembe jutottak, ahol székek és asztalok állottak, és három fura szerzet fordult kedvesen az érkezők felé. Kettő hagyományos görög tunikát viselt, hajuk szép hullámban a vállukra omlott, s ha nem lettek volna már-már a törpeségig apró termetűek, igen szép férfiak lettek volna. Minden bizonnyal ikrek lehettek, legalábbis Marcus Trippa így gondolta. A harmadik alak idősebb nő volt, pergamenszerű bőrén mély barázdák futottak, ujjai hosszú, felkunkorodó körmökben végződtek, s ami a legkülönösebb, tollból készült köpönyeget viselt, amely egész testét eltakarta, csak az arcát és könyöktől lefelé a karjait hagyta szabadon. A tollak először pávatollnak tűntek Marcus Trippa előtt, mert mindegyiken egy-egy szem-formájú foltot vélt felfedezni, később azonban úgy tűnt előtte, hogy a szem-forma mellett egy-egy fülhöz hasonlatos rajzolat is díszíti a tollakat, még

később pedig egy harmadik alakzatot is észrevett, amelyet nem tudott mire magyarázni: lekerekített csúcsú háromszöget formázott.

- Üdvözöllek, utazó! Üdvözlöm kísérőidet is, akik úgy reszketnek, mintha szörnnyel találták volna szemközt magukat! - köszöntötte az érkezőket ékes görög nyelven a tollruhás asszony. - Helyezzétek magatokat kényelembe, s legyetek a vendégeim!

Marcus Trippa köszönettel elfogadta az invitálást, mert már erősen megéhezett, és félretéve a furcsaság ébresztette szorongását, letelepedett az egyik asztalhoz.

- Sokakat szoktál itt vendégül látni, úrnő? - érdeklődött a számos asztalra és székre mutatva.

- Előfordul, uram, előfordul - felelte a tollruhás. - Néha komoly nagy társaságok keresnek fel, akiknek örvendezik az én szívem. Olykor saját barátaim és szolgálóim gyülekeznek itt egybe, hogy együtt múlásák az időt. Öltözéked ugyan görögös, mégis megkérdem, véletlenül nem római vagy, uram?

- De igen, úrnő, született római polgár vagyok.

- Róma dicsőséges és kedvemre való város - jelentette ki erre tökéletes latinsággal a vendéglátó. - Gyakran megfordulnak benne híveim.

- Kik a híveid, ha meg nem sértelek, úrnő?

- Olyanok, mint ezek itt - mutatott a két férfira, akik tálcákon mindenféle ínycséséget halmoztak Marcus Trippa elé, és szolgálót is ellátták különféle jókkal.

- Olyanok, akik mindent hallanak, mindent látnak, és mindent, amit hallanak vagy látnak, elmondanak mindenkinek, mert abban lelik örömüket, ha az emberek tudnak arról, ami a világban folyik. Gyors a lábuk, pereg a nyelvük, éles a szemük, hegyes a fülük. Már ma is rengetegen vannak, de ahogy telnek-múlnak az egymás után következő korszakok, rohannak az idők, úgy lesznek egyre többen.

- Nem igazán értem, úrnő, amit mondasz - vallotta be Marcus Trippa két falat ízletes hús között. - Nem beszélnél úgy, hogy én, az egyszerű katona is megértsem?

- Tehát katona vagy. Minden igazi római katona. Ennek örülök. A katonákat kedvelem, mert mindenki tudja, hogy hiszékeny, kényes népség. Öröm látni, ahogy megzavarodnak, ha egy jelentés homlokegyenest ellentmond egy másik jelentésnek! Egyél csak, uram, egyél! Ne törődj azzal, hogy érted vagy nem érted, amit mondok. Az én szavam egyszer ilyen, másszor olyan. Egyszer igazat beszélek, de a következő pillanatban csupa hamisság ömlik ajkaimról. De hogy mi az igaz szavaimban és mi a valótlan, általában én magam sem tudom. Az is előfordul, hogy amit mondok igaz is és hamis is egyben. Ezért ne próbálj megérteni, csak higgy nekem. Az én szavamat érteni nem kell. Hinni kell benne. És hisznek is benne.

Marcus Trippa befejezte az evést, és odaadóan figyelte a tollruhás asszony szavait. Hanem mintha elbódult volna beszéde alatt. Talán az éték tette, amit evett, talán a tollruhás hangja - akármi is volt, Marcus Trippa szemei elé köd ereszkedett, szájában nyúlóssá, omlóssá váltak a szavak, amelyekből kérdéseit és válaszait építette, fülei zúgtak, mintha őszi erdő moraját hallaná. Nem emlékezett később arra, hogy mit mondott még a vár úrnőjének, de jól és viszonylagos pontossággal emlékezett egy sereg dologra, amit nyilván az közölt vele: Rómáról, rómaiakról, krétaiakról, görögökről, egyéb népekről, városokról, az istenekről, akik léteznek és azokról, akik nem, a nőkről, a férfiakról, akiket ismert és olyanokról is, akiket nem - és valahogy úgy érezte, ez a rengeteg új hír, ez a rengeteg új ismeret mind valós, mind helytálló, mind a valóság része. Egész történetek kerekedtek benne, amelyek nem hagyták nyugodni, ki akartak szabadulni belőle, szárnyra akartak kelni: bejárni a világot. Marcus Trippa néhány nap

múlva már alig-alig bírta felidézni a várat, alig-alig emlékezett a tollruhás nőre, a kaputlan kapukra, tábla nélküli ablakokra, nedves, iszamós folyosóra; mindez elhalványult benne, ám annál inkább éltek a történetek, amelyek agyába, lelkébe plántálva önálló életre keltek, s mint börtönéből a rab, szabadulni vágytak.

Amikor Marcus Trippa visszatért Rómába, meggyőződése szerint álmodta a magasan fekvő várat, álmodta a tollruhás asszonyt. De a történetek éltek, elpusztíthatatlanul.

Egy reggelen, hazatérésének másnapján, mikor a nagy fürdőbe indult, hogy elbeszélgessen barátaival, megossza velük mindazt, amit hallott és látott élvezetes krétai útja során, egyik rabszolgája elrendezte utána összekuszált, zilált ágycsészét, majd kipakolta úti holmiját, hogy átadja ruháit a mosónőknek. Az egyik láda alján tizenkét tollat talált. Mindegyik tollon egy-egy szemet és egy-egy fület fedezett fel, meg egy-egy lekerekített csúcsú háromszöget, amely mintha folyamatosan mozgott volna, és vörösen izzott - mint egy emberi nyelv, éppen olyan volt, mint egy soha el nem fáradó emberi nyelv. Gondosan becsomagolta a tollakat egy darab rongyba, ruhája alá rejtette, és jól tudta, hogy néhány könnyebb nap ígéretét rejtegeti: az ilyen különlegességekért jó árat fizetnek majd a ritkaságokra vadászó kereskedők.

***

- - Elmondtam ezt a történetet, mert kedvem kerelkedett hozzá. Hogy igaz-e ez a történet, azt nem tudhatom. Mindenesetre úgy hiszem, Rómában, Traianus utolsó éveiben ezt beszélte, erről pusmogott a fáma - vagy a Fama, ha úgy tetszik, Terra istennő leánya, a hír és a rémhír, a szóbeszéd, a pletyka, a mendemonda istennője, akit a görögök Ossa és Phémé néven is ismernek. - -

Egyetlen nap

„Nuzu, másképpen Nuzi, ma Jorgha Tepe, ókori mezopotámiai város Irakban, Kirkúktól délnyugatra (...) A Kr. e. II. évezred elején az észak-mezopotámiai hurrik szállták meg a települést, és a Nuzu nevet adták neki. A Kr. e. XVI.-XV. század folyamán virágzó közösséget és adminisztratív központot építettek.”

(Britannica Hungarica)

I. A hajnal

Szokatlanul hűvös volt a hajnal, és Ziliptilla mogorván öltözködött szobájának félhomályában. Napok óta, helyesebben szólva egészen pontosan tizenegy napja, tehát azóta, hogy a királyi palota kapujának szánt faanyagot huszadmagával felhalmozta a város határában, hasogatott a háta; de olyan mértékben, hogy ébredés után úgy érezte, mintha három markos legény folyamatosan követ törne rajta. Éppen ezért recsegő-ropogó csontokkal, fájdalmasan fel-felszisszenve, lassan és nehézkesen öltözködött, minden, rá egyébként olyannyira jellemző fűrgesség nélkül, s még csak nem is dudorászott magában, amit rendesen soha nem mulasztott el. Nagy nehezen azért elkészült, és kibotorkált az udvarra, mély sóhajtással üdvözölte a pirkadatot, és otromba szokásához híven gyönyörű díszbokraihoz lépett, hogy könnyítsen magán, s miközben bő sugárban tört elő testének valamelyik, előtte ismeretlen üregéből az éjszaka folyamán felhalmozódott folyadék, nagyokat, kéjeseket nyögött.

Mire a város széles határába, a minden esztendőben bőséges, gazdag terméssel kecsegtető köles-, szezám- és árpaföldekre indulni készülődő polgárok kikászálódtak ágyaikból, Ziliptilla már a vendéglőjében volt, és értelmetlen parancsokat

osztogatott Puzátunak, aki alig néhány hónapja segítette ki anyját, a szakácsnő és felszolgáló Humerellit az örökké szomjas és folyton-folyvást éhes vendégek kiszolgálásában. Puzátunak köszönhetően Humerelli megmenekült ezektől a hajnaloktól, amikor Ziliptilla kivétel nélkül mindig morcos és undok volt, viszont sosem felejtette el megszorongatni a szolgálólányokat. Három szolgálólánya volt: az anyán és leányán kívül nála dolgozott még egy minden valószínűség szerint süketnéma nőszemély, akinek a nevét nem tudta senki, ezért egyszerűen csak Szótlannak nevezték. A három nő közül ő volt az egyetlen, aki a vendéglő épületében is lakott, gazdája házában szomszédságában, hiszen öt hét évvel korábban az arraphai vásárban vette Ziliptilla, míg Humerelli és Puzátu szabadok voltak, saját házukban éltek, és fizetség ellenében dolgoztak a vendéglőben.

Még mindig félhomály uralkodott a város utcáin, amikor az első polgárok megszakították útjukat földjeik felé, és betértek Ziliptilla vendéglőjébe, hogy langyos árpasörrel melegítsék fel álomittas tagjaikat. A kocsmáros kedélyesen elbeszélgetett velük, s egyiknek sem mulasztotta el megemlíteni, mennyire szenved a háta miatt. A vendégek a fejüket csóválták ennek hallatán, és nem győztek sajnálkozni, noha legtöbbszörüknek egyáltalán nem volt ellenére, hogy a dúsgazdag, minden hájjal megkent vendéglősnek hordania kellett a fát, mintha csak valami utolsó közmunkás lenne. Hangosan persze senki nem mondott ilyesmit. Nem is lett volna ildomos, meg sört se kapott volna többet Ziliptillánál, holott mindenki tudta, hogy ez a város legkiválóbb vendéglője, s aki ad magára, az csak ide jár.

Ziliptilla tíz éve nyitotta meg ezt a vendéglőt, alig néhány hónappal atyja halála után. Atyja jelentős földek ura, de elsősorban kerámia- és lókereskedő volt, aki bejárta az arraphai király összes falvait és városait, keresztül-kasul szelte Mitannit, eljutott Babilonba, Sumer városaiba, Fóníciába és Ugaritba, és sehol sem tétlenkedett, így aztán élete végére mesés vagyont halmozott fel. Amikor meghalt, Ziliptilla vált városának legmódosabb férfitjává, ám semmi huzalma nem volt ahhoz, hogy folytassa ősei mesterségét, kitegye magát a rengeteg viszontagságnak, minden áldott reggel asztalhoz üljön a sorssal, és lejátssza vele a bizonytalan kimenetelű napi kockajátékot - inkább úgy határozott, kocsmáros lesz, és döntését soha nem bánta meg. Annak ellenére sem, hogy az első években erősen megcsappant pénzesládáinak tartalma, mert féktelen életet élt, boldog-boldogtalant megvendégtelt, egyszerre négy-öt nőt tartott ki különböző kéjlokokban, és többször került összeütközésbe a törvény embereivel is, s ilyen alkalmakkor általában mélyen a zsebébe kellett nyúlnia, ha nem akart dohos, rossz levegőjű helyiségekben tölteni huzamosabb időt. Aztán egy reggel arra ébredt, hogy ágyéka tűzben ég, és ordítani tudna vizelés közben. Négy éve ment rá, legszebb férfikorának négy pótolhatatlan esztendeje, míg neves babiloni orvosok kigyógyították az undorító bajból, és ő ismét képes volt asszonnyal hálni. Ez alatt a négy év alatt megszelídült, lecsendesedett. Egy napon pedig lelkének egyik eldugott, félreeső rekeszéből előpréselte magát kereskedő őseinek csenevész szelleme, megvívott a duhajtság legyengült, elárvult maradványaival, szinte megsemmisítő győzelmet aratott fölöttük, majd lassan-lassan, de zavartalanul és teljes mértékben feloldódott abban az elegyben, amely attól fogva Ziliptillát alkotta. S ez a félig-meddig új Ziliptilla okosan vezette üzletét, szépen gyarapodott, megismerte a mértéket szerelemben, italban, ételben és az élet valahány területén, s nagy elégedettségben élte napjait, amelyeket népének istenei szabtak ki számára.

A vendéglő egyébiránt a város, a nagy múltú, jelen napjaiban elég módos és meglehetősen szép, jövőjét tekintve bőséget ígérő Nuzi központjában emelkedett, falai erősek voltak, udvara barátságos, belső termei hívogatóak. Egykor raktárnak használták, ezt azonban már nyomokban sem vélte felfedezni rajta senki. Kora hajnaltól késő éjszakáig nyitva állt, jóféle sörét és remek ételeit jól ismerték Nuzi lakosai és az átutazó kereskedők egyaránt, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy sosem lehetett üresen találni, asztalainál mindig üdögéltek, beszélgettek, fogyasztottak.

Ziliptilla lassacskán lecsillapodott. Nem háborgott már annyira kegyetlen hátfájása miatt, s ahogy gyűltek az emberek, úgy lohadt a kín gerincében, úgy sorvadt a szenvedés elgyötört izmaiban, és egész agyonhajszolt testében fokról fokra zsugorodott, az elviselhetőség határaihoz mind közelebb s közelebb araszolt a nemrég még alig elviselhető gyötrelem. Amikor pedig hivalkodóan díszes öltözetű idegenek léptek a helyiségbe, s betoppanásuk nyomán minden hang elhalt - olyan hirtelen, hogy az utolsó halálhörgését tisztán hallhatta bárki, akinek maradt némi lélekjelenléte ahhoz, hogy figyeljen ilyesmire -, a kocsmáros egy időre teljesen megfeledkezett bajairól, és saját kezével szolgálta ki az új vendégeket, akik szemmel láthatóan nemes marjannak voltak. Ziliptilla úgy vélte, nyilván az arraphai királyi udvarból érkezhettek,

vagy talán (bár ezt úgy isten igazából remélni sem merte másutt, mint lelkének legvédettebb, leginkább körülsáncolt, legjobban álcázott zugában) magának a nagy Tusrattának, Mitanni hatalmas uralkodójának közvetlen szolgálói közül valók. Hogy végül is honnan érkeztek, soha nem derült ki. Ziliptilla hiába sürgött-forgott, hiába igyekezett, hiába ügyeskedett, hiába próbálkozott, hiába jártatta megállás nélkül, nagy, de nem bántó, nem fülsértő hangon a száját, melyet időről időre megkenetetett a behízsgáló nyájasság kellemetlen ízű, ám a füleknek igen kedves kenőcsével; hiába szövögette szavai végeláthatatlan szőnyegébe agyafúrta fondorlatos kérdések csalóka szárait - mit sem tudott meg róluk. S mivel minden buzgó erőfeszítése ellenére titok maradt az idegenek kiléte, nem merte szóba hozni azt, amiről valójában beszélni szeretett volna; meg sem merte említeni panaszát, ami miatt tulajdonképpen olyannyira megörült a marjannuk váratlan felbukkanásának - inkább csak saját sörét dicsérte elcsendesedve, elkenődötten, lendületét vesztetten, a szakállába mormogva-susmorogva, meg a bosszantóan lassan, ráérősen, szinte vonakodva bontakozó tavaszra panaszkodott. A nemes marjannukat azonban, csakúgy, mint korábbi, ravaszkodó szóáradata, úgy ezek a szavai sem érdekelték, sőt, meg se hallották, el se jutott a fülükig Ziliptilla hangja, aki ennél fogva orrát felhúzza, megszégyenülten kullogott el asztaluktól, beoldalgott a konyhába és alaposan megtapogatta, meglapogatta, megmarkolászta Humerelli gömbölyűségeit. Ettől mindig megnyugodott.

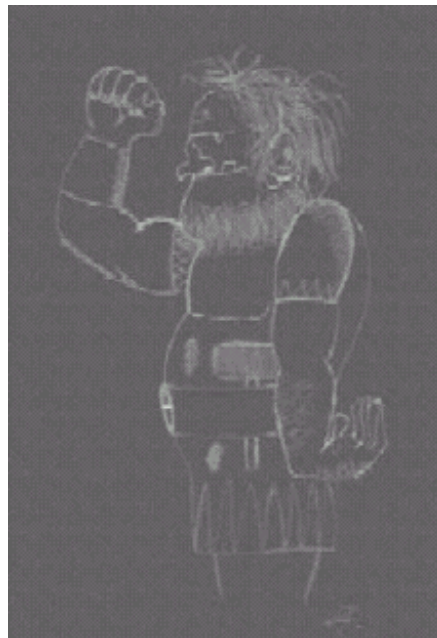
Mire ismét előbújt Humerelli szoknyája mellől, a marjannuknak már hűlt helyét találta. Nagyot sóhajtott, és valami olyasfélét motyogott, hogy nem lesz ennek jó vége, ha egyáltalán lesz valaha is, aztán, mintha meggondolta volna magát, legyintett egyet, és elvonult, hogy meglátogassa szeretett díszbokrait, melyekben oly sok örömét lelte.

II.

A reggel

Hutija (a legkitűnőbb ács az Alsó-Záb vidékén) negyedszer járt a város előjárója, a hazannu, a babiloni Kussiharpe hivatalában, hogy jól megérdemelt fizetését felvegye, ám ez alkalommal is az utcára lökték. Hutija hatalmas, súlyos teste nagyot puffant, kőkemény, torzonborz, busa feje nagyot koppant az utca kövezetén. Mint az előző három esetben, ezúttal is kiköpött, mihelyt komótosan, méltóságát megőrizve feltápászkodott, és irdatlan ökleit rázta. Am ezen, csakúgy, mint korábban, most is csak nyertve nevettek a hazannu fogdmegei.

Ithitesup, az állástalan írnok (aki rettentő büszke volt arra, hogy királyok nevét viseli, és mindenről pontos jegyzeteket készített, amit látott, hallott vagy gondolt) aznap délelőtt, még mielőtt Ninuari megzavarta volna látszólagos nyugalma, erről az esetről azt jegyezte fel egy nyers, puha agyagtáblára, amelyet még kora reggel valamelyik, házában tornyosuló agyagtábla-kupacból bányászott elő, hogy...

...Hutija olyan, mint az öszvér. Makacs és ostoba. Minden áldott nap reggelén kidobják az utcára, pocskondiázzák a családját, de ő minden reggel újra eljön, és el fog jönni ezután is, mintha nem tudná, hogy úgyszem kap semmi egyebet, mint ezt a gyalázást, ezt a mocskolódást

újra meg újra. Persze, igaza van, négy napja letelt a fizetési határidő. De ez senkit nem érdekel manapság...

...s miután mindezeket a szavakat gondosan bevészte a puha agyagba, hátradőlt, fejét megtámasztotta egy alkalmas tárgyon, és figyelte, ahogy szobája falára cikornyás díszítést rajzol egy repedés. Nem tudta, miért esik jól ezzel a semmirekellő repedéssel foglalatostkodnia, amikor oly sok feljegyezni valója lenne még, aztán eszébe jutott, hogy ideje rengeteg, rohanni fölösleges, és a szavak amúgy is egyre nehezebben jönnek. Íróvesszejét mellére fektette, íróvesszejére dús, lassan-lassan elhanyagolttá váló szakállát igazgatta, és mereven bámulta a falat. Hamarosan pontok jelentek meg a fehér felületen, amelyek vibrálni kezdtek, aztán ugrálásba fogtak, majd összevegyültek, zavarossá váltak, végül álló- és mozgóképekké rendeződtek össze: Hutija, az ács, Kussiharpe, a hazannu, Ziliptilla, a kocsmáros, a csupaszarcú Sukritesup és Taisenni, a mindig illatos köntösű városházi előljárók, s beosztottaik, a városi fogdmegek hol kőszobrokként, hol vad táncot járó emberkavalkád formájában kavartak a falon. De akkorra Ithitesup már aludt.

Álmában mély, föld alatti üregbe hatolt, csontvázak és rémek között tört előre valami ismeretlen cél felé, denevérek pihentek a vállán, fáklyájának fénye rettenetes kőarcokat világított meg, izzadt, reszketett, szája különös szavakat mormolt, amelyek értelméről sejtelve sem volt. Mikor felébredt, émelygett és forgott vele a világ. Megrázta a fejét, hogy elűzze a még mindig csimpaszkodó, erőszakos álmot, káromkodott egy cifrát, és feltápászkodott. Általában négy-öt naponta látogatta meg ez az álom, ám mindeddig csak éjszakának idején, nappal sosem. Nem tudta, honnan eredhet, mi okozhatja, nem tudta, milyen nyelven beszél, miközben a barlangban bolyong; csak annyit tudott, hogy körülbelül két-három hónapja nyomul bele durván, kivédhetetlenül és elkésérítő rendszerességgel az éjjeleibe, s ím, most már a nappalaiba is.

Megpróbálta elhessegetni a kellemetlenséget, visszatért a puha agyagtáblához, és Hutijára gondolt.

Hutija, aki hiába kilincselte fizetségéért a városházán, tíz nappal korábban gyönyörű kaput ácsolt Kussiharpének a közeli Anzugallu faluban fekvő házához abból a faanyagból, amit a királyi udvar számára szállítottak Nuziba, hogy később, amikor szükség lesz rá, innen továbbítsák Arraphába. Hutiját nem érdekelte, hogy a hazannu nem a saját anyagát használja fel, az utóbbi években hozzászokhatott ehhez, az viszont határozottan sértette, hogy rab-szolgaként bánik vele, a nevezetes áccsal, akinek munkájáért még mindig mindenki megadta a kiszabott bért. Az pedig egyenesen felbőszítette, hogy még csak nem is ő maga mondja mindezt a szemébe, hanem a talpnyalók főnökét, Sukritesupot küldi, hogy ocsmány hangján elnyávojon neki valamit a tiszteletről és a becsületről, meg a világ rendjéről, amely az istenek akarata szerint olyan, amilyen.

Hutija elhatározta, hogy minden nap, mielőtt munkához látna, felkeresi a hazannu hivatalát, bekopogtat az ajtaján, és követeli a jussát. Erre megesküdték Tesub isten színe előtt, mint azt a kocsmákban Nuzi-szerte hangoztatta.

Ithitesup fejcsóválva azon tűnődött, vajon mikor találnak majd rá Hutija testére késsel a hátában egy szomorú reggelen? Nyíltan nem merik megtámadni, abban bizonyos volt, hiszen akkor esetleg más is felemeli a szavát, meg aztán bizonytalan kimenetelű is volna az ütközet egy ilyen óriással szemben, akárhányan támadjanak is rá. De éjszaka, amikor Hutija sör-mámortól tántorogva imbolyog hazafelé, gyorsan, nesztelenül és biztosan lehet végezni vele! Történt már ilyen máskor is, gondolta Ithitesup, de azért nem írta le, amit gondol. Megtanulta, mi az óvatosság.

Kussiharpe hét évvel azelőtt érkezett Nuziba az arraphai királyi udvarból. Babiloni születésű, választékosan öltözködő és nyájas beszédű férfiú volt, s bár eleinte idegenkedtek tőle, hamarosan nem bánták, hogy őt nevezte ki a király hazannuvá. Egy esztendeig tartott ez az állapot. Egy esztendő elteltével viszont Kussiharpe, talán, mert már biztosnak érezte hatalmát, talán másért, de (legalábbis a város lakói többnyire így érezték - nem minden alap nélkül) sutba vetette a törvényességet és Nuzi lakosainak érdekeit, s pusztán azt tartotta szem előtt, hogy minél több aranyat rejthessen pénzesládáiba, minél többet mulathasson és minél könnyedebben éljen. Hogy annak idején miként férközött az uralkodó kegyeibe, soha nem derült ki, de sokan nem tartották elképzelhetetlennek, hogy varázslat útján, míg mások úgy vélték, a nagy Tusratta királynak, Mitanni urának bírja bizalmát, ezért vált belőle Nuzi első embere. Arrapha királyai akkor már hosszú ideje esküdtek hűséget Mitanni uralkodóinak, kívánságaikat híven teljesítették, semmiben nem szegültek szembe akarataikkal; Ithitesup azonban mégsem hitte, hogy Kussiharpe Tusratta bizalmi embere volna. Inkább hajlott azok véleményére, akik varázslatban látták a hazannu karrierjének titkát, bár erősen elszégyellte magát, hogy tanult írnok létére eszébe juthat, hogy az arraphai udvar bölcsesebbnél bölcsőbb tudósait és varázslóit egy közönséges babiloni kijátszhatja. Ám ha mégis így történt, úgy igazán semmit sem tehetnek ellene. S nem szabad elfelejteni, tette hozzá gondolatmenetéhez hangos szóval Ithitesup, hogy Babilon minden tudás kútfeje és minden valamirevaló tudomány babiloni eredetű. Babilon és Egyiptom, mormogta Ithitesup, a világ két legvénebb és legbölcsőbb országa, ott talán még az egyszerű közemberek is olyan sokat tudnak, olyan sok titkot ismernek a világból, hogy Arraphában nagyhatalmú varázslónak számítanak.

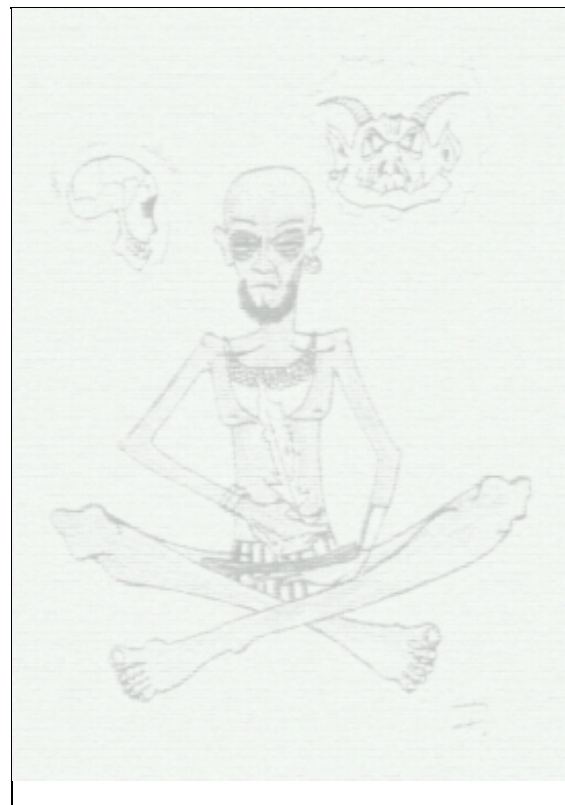
Mikor idáig ért gondolataiban, kis híján rátörték az ajtót.

III. A délelőtt

Ninuari kora reggel óta várakozott a városházán, de már magasan járt a Nap, mikor végre bejutott Taisenninek, Kussiharpe egyik legfőbb bizalmasának magas színe elé. Az viszont, hogy egyáltalán bejutott, még őt magát is meglepte. Az előző esztendei cséplés óta húzódott ügye a hazannuvál, s mindaddig egyetlen egyszer sem fogadták, igaz, ki sem tették a szűrét soha a váróteremből.

Taisenni illatos volt és morózus, lekezelően viselkedett, mint általában, és nem kínálta helytel Ninuarit. Ninuari belekezdett mondókájába:

- Kérlek, uram, hallgass meg engem, és add tovább szavaimat a kitűnő férfiúnak, amikor feléd fordítja mindent meghalló fülét! Az elmúlt esztendőben, cséplés előtt felkerestelek téged, és átadtam neked kicsiny vagyunkámat, hogy közben járj érdekemben a kegyelmes hazannu, a mindenki megelégedésére kormányzó Kussiharpe előtt, s jóságos gondoskodása által végrevalahára munkához jussak. Tudod, uram, s tudtad akkor is, hogy földem nincsen, hiszen szüleim

nem a csodálatos Nuzi városában születtek, és amíg éltek, senki nem fogadta örökbe őket, hogy az új szülők halála után részesülhessenek a föld tulajdonlásának mennyei örömeiben. Így én sem jutottam szántóhoz, legelőhöz, szőlőlugashoz, amire pedig oly nagy áhítattal vágytam, s vágyok mind a mai napig. Tudod azt is, jó uram, s akkor is tudtad, hogy három éve nem tudtam elszegődni senkihez napszámba, mert magasak az adók, s mindenki inkább maga görnyed az eke szarvánál, maga sebzi véresre a vállait a vízholdó vödörök terhe alatt, és maga tisztítja az öntözőárkokat, nehogy elduguljanak. Kevéske állatomnak töletek bérlém a legelőt, de abból, amit keresek rajtuk, alig tudok enni adni folyton éhes gyermekeimnek, akikkel minden nyomorúságom ellenére bőségesen megáldottak a halhatatlan istenek. Ezért esedeztem nálad munkáért, ezért áldoztam neked és a jószívű, igazságos Kussiharpe hazannunak minden vagyonomat! Abban bíztam erősen, hátha csépelhetek az állami földön! Ám ti nem juttattatok nekem munkát, hanem még két kecskét és egy marhát kértetek, azt ígérvén, így majd munkához láthatok, s teletömhetem a családom feneketlen bendőjét! Megadtam, amit kívántatok, uram, pedig összesen öt kecském és két marhám legelt réteten. Ti azonban nem teljesítettétek az ígéreteket! Azért jöttem el most hozzád, hogy legalább marháimat visszakönyörögjem, tekintettel arra, hogy az éhezés mindennapos vendég a házamban, a gyerekeim bömbölnek, a feleségem pedig el akar hagyni!

- Befejezted? - érdeklődött Taisenni, amikor Ninuari elhallgatott. Mikor az félénken bólintott, Taisenni, meghazudtolva addigi morc ábrázatát, kedvesen elmosolyodott.

- Ezért kár volt zavarnod - jelentette ki. - Felnőtt ember vagyok, nem szeretem a meséket. És Kussiharpe még nálam is kevésbé kedveli az efféle haszontalanságokat! Sem én, sem a méltóságos hazannu soha nem fogadtunk el senkitől semmiféle ajándékot azért, hogy kivételt tegyünk az illetővel! S másért sem, természetesen, mint azzal te is, nyilván, tökéletesen tisztában vagy. Mindannyian, akik itt, a városházán a királyunk és Tusratta nagyúr kegyelméből és nagy meglepedésére gondoskodunk rólatok, munkálkodásunkért méltányos bért kapunk. Becsületünk és beosztásunk, hivatalunk tekintélye nem engedi, hogy ilyen tisztességtelen, a törvényekbe ütköző cselekedetek bemocskolják a nevünket, s nevünkön keresztül egész országunkat és uralkodóinkat!

Taisenni mély lélegzetet vett, majd fejét csóválva sokáig nézett a megrökönyödött, mozdulatlanra dermedt Ninuari tágra meredt szemébe, majd kezével mintegy áldást osztva az előtte állóra, így folytatta:

- Megbocsájtom neked, hogy alaptalan vádakkal állítottál be hozzám és elpazaroltad drága időmet. Megbocsájtom, mert végső kétségbeesésedben és a családotért tetted, a családnál pedig nincs szentebb a szememben, kivéve, magától értetődően, az isteneket és királyunkat, valamint Tusratta nagyurat! De nem kapsz semmit, erről ne is álmodj. Melyik éhes szájtól vonjam el a falatot, hogy a te agyafúrt próbálkozásodat gyümölcsözővé tegyem? Nem, nem, jóember, nem adhatok neked semmit. Talán ha tiszteletteljesen, ahogy kell, alázattal, igaz ajakkal kérsz, megeshik rajtad az a puhány szívem, így azonban, utoljára mondom: semmit nem adok! Legyen ez a büntetésed istentelen arcátlanságodért, égbekiáltó pimaszságodért, és örvendezz, hogy ennyivel megúszod! És most azonnal távozz, mielőtt durván kidobtnálak innen!

Ninuari képtelen volt felelni, képtelen volt tiltakozni, ellenkezni, vitatkozni. Nem védte az igazát, meg sem próbálta megvédeni. Lenyűgözte Taisenni magabiztossága, lélekjelenléte, rezzenéstelen arca. Szinte kábultan hajolt meg, s kullogott ki a szobából, oldalgott végig a folyosón, s csak kint, a kapun kívül, az utcán, ahol tüdejébe áramlott a friss, ízes levegő, csak akkor érezte az elkeseredést, a fájdalmat, csak akkor gerjedt fel benne a düh, az elszántság, s minden megaláztatása és keserű nyomorúsága elnyújtott, panaszos üvöltésben testesült meg. S

az üvöltés végigsiklott az utcán, meglepett dobhártyákon tört be és fáradt idegszálakat csomózott egybe, behatolt az ablakokon és megrémítette a gyerekeket és a nőket, száguldozott tébolyultan, remegett és gyöngült egyre, végül visszapattant a falakról, lehemperegett a poros utcakőre, amin össze-vissza zúzta magát, mielőtt kimúlt. Ninuari fásultan nézte a görcsösen rángatózó tetemet, elengedte a füle mellett a felháborodott megjegyzéseket, az ijedt hangokat, a megrovó mondattöredékeket, és erős elhatározással elindult Ithitesup házának irányában.

Ithitesup házában azonban testet öltő, hatalmas szellemek uralkodtak. Az írnok éppen álmot látott, s álmában csodálatosképpen, felfoghatatlanul idegen dolgokkal találkozott, azaz tulajdonképpen ismerősnek tetsző, mégis veszedelmes ismeretlenségekről, borzalmakról, magáról a feneketlen iszonyatról álmodott. (Mély üregekről, csontváz-pofákról, denevérekről, félelemről, ilyesféléről.) Még alig kecmergett ki az ismeretlenül ismerős álmok szokatlanul rémisztő, ugyanakkor mégis vonzó szakadékaiból; éppen hogy csak folytatta, vagy inkább folytatni kezdte álmok-szakította töprengéseit (úgyhogy még nemigen terelhette álomtól zavart gondolatait mélyebb, tudományosabb mederbe), amikor Ninuari dörömbölése megakasztotta elmélkedését.

IV. Dél

Ziliptilla kocsmája zsúfolásig tömve volt, mint mindig ebédidőben. Humerelli és Puzátu mellett a Szótlan is fel s alá rohangált, hogy a megjegyezhetetlenül felhalmozódó kéréseknek eleget tegyen. Ziliptilla mindezek ellenére mogorván gubbasztott a konyhaajtóban. A marjannuk jártak a fejében, s az elszalasztott alkalom, már ha egyáltalán alkalomnak lehet nevezni azt, ami adódott előtte. Megint úgy érezte, leszakad a háta, s mikor megpillantotta az ajtón betoppanó, vörös fejű Hutiját, egyszerre még nagyobb erővel támadt rá a fájdalom.

Hutija száználmasan, tolakodóan részeg volt, ezt nyomban elárulta imbolygó járása és jobb kezének esetlen, erőtlen, bizonytalan mozdulata, ahogy Puzátut próbálta magához inteni. Úgy tűnik, gondolta egy falatozó vendég, aki reggel megfordult a városháza környékén, úgy tűnik, mindenféle italmérésekben töltötte a délelőttjét, hogy enyhet keressen bajára, s vigasztalódjék egy kicsit. Szóval, ezek szerint, ennyire nem tudja már elviselni, amit Kussiharpe meg az emberei tesznek vele.

Alig néhány szempillantással az Alsó-Záb legkitűnőbb ácsa után Ithitesup és Ninuari léptek a helyiségbe. Asztalt kerestek, és mellé telepedtek: Ninuari elszánt, eltökélt arccal, határozottan, Ithitesup elmélázva, bágyatagon, bizonytalan léptekkel. Ninuari szívében izzott a düh, fortyogott az indulat, és bizonyos volt abban, hogy végre a helyes elhatározásra jutott, s mindaz, amire elszánta magát, nem lesz hiábavaló. Ithitesup az álmán gondolkozott. Már nem csupán azon, miért tört rá nappal is, mint gátlástalan, mindenre elszánt betörő a gyanútlan házigazdára, sokkal inkább az foglalkoztatta, mi lehet az oka látomásainak egyáltalán. Nem hagyta, hogy Hutija látványa és Ninuari szavai kizökkentsék, nem gyűjtött képeket, nem gyűjtött híreket, hogy majd puha agyagba vesse, és valamelyik este kiégesse apró kemencéjében, hanem szívósan kutatott lelkének sötét folyosóin. Mit jelenthet a barlang, ahol bolyongok, kérdezte elhaló hangon, talán labirintust, talán a halál birodalmát? Lehet, hogy meg fogok halni? S ha meghalok, hová veszem az utam, suttogott magában, az alattunk vagy a fölöttünk elterülő világba? Tisztában vagyok azzal, mérlegelt tovább, hogy az Alvilág Kapuja Babilon városa alatt található, hiszen Babilon a Kapocs, amely összeköti az Eget a Földdel, s a Földet az Alvilággal, s végső soron az Alvilágot az Éggel: mert Babilon a Világ Közepe, a Köldök, tehát a Teremtés és a Halál helye. Am jól tudom, folytatta, hiszen felvilágosult és

haladó tanáraink a maga idején elmondták nekem, hogy a világnak számtalan közepe van: Egyiptomban, Főnáciában, Hattiban, Mezopotámia összes városában, a távoli Indiában és ki tudja még, merre! Megrázta a fejét, s mivel súlyos lélegzetvétel kellemetlen szagát érezte orrlyukaiban, felemelte a kezét, és felemelve a hangját is, így szólt:

- Még mindig ne beszélj, Ninuari!

- Ezt mondtad a házadban is, meg idefelé jövet is - dörögte ingerülten Ninuari. - És mindeközben mindenféle hülyeségeket pusmogtál. Igyál inkább, az majd helyrerak! De igyál sebesen, mert elegendő van a várakozásból!

Ithitesup bólintott, de nem engedelmeskedett a felszólításnak. Talán megbabonáztak, gondolta, talán beavattak valamibe, valami nagy, titokzatos szertartásba, valami rejtett testvériségbe, amely ismeri a barlangok és labirintusok kifürkészhetetlennek tetsző világát, én azonban méltatlannak bizonyultam, ezért felejtést bocsájtottak rám? Olyan ismerős mindaz, ami kínoz, olyan közeli, s mégsem értem, honnan ered!

- Ithitesup! - szűrődött át valami vastag falon egy rekedt, mély férfihang, s abban a pillanatban átható, áporodott fokhagymabűz nehezítette el még jobban az amúgy sem egészséges levegőt.

- Ó, Ninuari - szólt fáradt hangon az írnök, érezve, hogy fel kell adnia ellenállását. - Persze, persze. Azt kérted, segítek. Egy az ügyünk, vagy valami ilyesmit mondtál, noha ez baromság, hidd el. Kussiharpéról hadováltál idefelé jövet, ha jól emlékszem, bár nemigen figyeltem szavadra, bevallom. Ő lenne a közös ügyünk? Igen, ő mindannyiunk ügye. Lehet, hogy nekünk kettőnknek, hogy úgy mondjam, közösebb, mint hinnéd, Ninuari! Viszont, még ha így is van, akkor sincs sok közünk egymáshoz. És még annál is kevesebb köze van az én akaratomnak a tiédhez, s a tiédnek az enyémmé, az én vágyamnak a tiédhez, a te álmodnak az enyémmé, és így tovább. De azért csak mondd, amit akarsz, ha úgy véled, éppen én vagyok az, aki segíthet. Néha találkozhatunk, ez tagadhatatlan, ahogy a víz is találkozik a tűzzel, s nem feltétlenül oltják ki egymást.

- Badarságokat beszélsz - szögezte le Ninuari. - Sebaj, a hozzád hasonlóktól rég megszoktam már ezt.

- Ismered az ügyemet? - folytatta a tárgyra térve. - Nyilvánvalóan ismered, hiszen állandóan a városházánál lebzszel, hegyezed a füledet, mindent meghallasz, mindenről tudsz, és közben gúnyosan mosolyogsz a bajuszod alatt. - Ebbéli meggyőződése ellenére Ninuari hosszasan ecsetelte panaszát, egyáltalán nem törődve azzal, ki hallja és ki nem, s közben gyakorta vetett reményteljes pillantásokat az elképzelhetetlenül részeg Hutija irányába, mintha onnan várna segítséget, megerősítést, helyeslést, biztatást. Bizonyára meg is kapta volna, ha az ács öntudata és szelleme is jelen lett volna a vendéglőben. Ott azonban csak a teste tartózkodott, az is siralmas állapotban.

Ziliptilla ellenben, a kocsmáros, ügyes helyezkedéssel kielégítette azt az erőszakos, rámenős kíváncsiságot, amely abban a pillanatban telepedett meg széles vállai közül a jobb oldalon elhelyezkedőn, amint az írnök és Ninuari együtt beléptek vendéglője ajtaján. Elképzelni sem tudta, mi dolguk lehet ezeknek együtt - ezért akaszkodott rá a szemtelen, tolakodó kíváncsiság, s kényszerítette arra, hogy leleményesen úgy sűrödjön-forogjon, hogy Ninuari egyetlen szavát se szalassza el. Engedelmeskedett az ellentmondást nem tűrő ösztökélésnek, így csakhamar lerázhatta magáról a neveletlen módon ujjal bökődő, haját cibáló, hisztis kíváncsiságot; vagy (sokkal inkább) az történhetett, hogy az ennek helyébe telepedő türelmetlen izgalom taszította le onnan durván, kegyetlenül, mit se törődve annak további sorsával. A szerencsétlen letaszított azonban egy pillanatig sem bánkódott, nem sírdogált, nem esett kétségbe, hanem ahogy földre huppant, azon nyomban elkapta az éppen arra járó Humerelli szoknyáját,

fölsiklott rajta, elhelyezkedett a széles, puha faron, és koszos, hosszú karmokban végződő ujjjaival tolakodóan szutyongatni kezdte a szakácsnő oldalát. Így aztán Humerelli sem folytatta az útját olyan egyenesen és határozottan, ahogyan azt előzőleg eltervezte és szeretete volna, hanem, mint keselyű a beteg, haláltusáját vívó állat körül, mind szűkülő körökben körözött Ithitesup és Ninuari asztala körül, ahová időközben a felajzott, nyugtalan Ziliptilla is leült, egyetlen szó nélkül, de sokat sejtető, komor ábrázattal.

- Véletlenül hallottam, amiről beszéltek - suttogta félhangosan, lefojtott hangon. - S azt kell mondanom, hogy amit Ninuari mondott, mind szóról szóra igaz. Én is hasonlóan jártam, mint tudjátok, hiszen egyike voltam azoknak, akikkel azt a fát pakoltatta Kussiharpe, amiből aztán Hutija a kaput ácsolta. De ez csak egy a rengeteg baj és bosszúság sorában, amit Kussiharpe okozott! Tavaly nyáron például szerettem volna néhány kisebb ügyemet elintézni, nem is igazán lényeges, miféleképpen, az azonban fontos, hogy az ügyintézés meggyorsítandó pazar ajándékokat vittem neki, amiket szíves-örömezt elfogadott, de semmiben nem segített, a füle botját sem mozdította! Azon kívül több alkalommal evett-ivott ingyen ebben a vendéglőben az egész díszes kompánia. Eddig nem kértem a fizetséget, hiszen jómódú férfi vagyok, nem mentem tönkre ennyitől, ám mostanában már azon tanakodom magamban, hogy nem volna szabad annyiban hagyni a dolgot! Sem ezt, sem a többit.

- Nézzétek - folytatta a kocsmáros, miközben parancsolóan intett a szép ívű, ezüsttel díszített füleit felettébb feltűnően hegyező Humerellinek, hogy hozzon sört, mire az kelleetlenül elvonult -, itt van, ugye az én esetem, itt van az, ami Hutijával történt, nem is beszélve arról, amit Ninuari sérelmez, és ne feledjük, Ithitesup, hogy nyilván téged sem véletlenül nem alkalmaz a hazannu!

- Nem - bólintott az írnok -, valóban nem véletlenül vagyok állástalan. Szerinte én túl sokat foglalkozom a magam gondolataival, hogysen hasznára válhatnék a köznek. De ha már itt tartunk, Ziliptilla, és voltál olyan kedves csatlakozni hozzánk, ne feledjük a többi sérelmet sem! Például a szerencsétlen Wartejjáét, aki hasonlóképpen járt, mint Ninuari: Sukritesup magához hívatta, hogy pásztorává fogadja, ehelyett viszont megkorbácsoltatta, és mindaddig nem engedte haza, míg a felesége ki nem váltotta egy pompás anyajuhhal. Vagy ismeritek Tehiját? Az ő árpáját Kussiharpe erővel elvette és Hamannának adta, annak a nagypofájú bunkónak, aki nem rest egész álló nap ott döngöcsélni körülötte. És mit szóltok Mar-Istarhoz? Szorgos munkával összegyűjtötte legelőin a trágyát, hogy földjét hizlalja vele, ám a hazannu kertésze elvette tőle, őt magát pedig még alaposan el is verette, hogy hét napig nyomta az ágyat, és a mai napig véreset vize! De sorolhatom tovább is, ha érdekel benneteket, és mielőtt magamra hagytok szorgosan mardosó kísérteteimmel, újabb finom sörrrel öblíthetem majd le kiszáradt torkomat!

- Pajától, akinek szép földjei vannak Anzugallu irányában, a feleségét rabolták el - folytatta az írnok, miután elégedetten nyugtázta Ziliptilla kelleetlen, de beleegyezést sejtető fejmozdulatát -, és csak két hízott, puha gyapjas juh, meg némi ólom ellenében engedték szabadon, mivelhogy ólomöntéssel is foglalkozik. Egy másik, közeli gazda pedig minden évben kénytelen termésének felét beszállítani Kussiharpe raktáraiba, különben félholtra verik valamelyik fiát; egy másiknak a lányát erőszakolják meg, ha nem fizet minden hónapban meghatározott összegű váltságdíjat, és így tovább. Akad, akinek felgyűjtötták a hombárjait, mikor megtagadta a havi váltságdíj fizetését, a legtöbb emberből azonban egész egyszerűen kiverik, amit akarnak. Se vége, se hossza nincs a méltánytalanságoknak!

Ziliptilla és Ninuari egymásra néztek.

- Tudtam, hogy mindent tud - jelentette ki Ninuari. - Csak nem érdeklí annyira, hogy beszéljen is róla.

- Mindent tudok? - húzta föl a szemöldökét Ithitesup. - Ugyan! Mindez legfeljebb ismeret, Ninuari. A tudás ennél jóval nagyobb szabású, felfoghatatlanul csodálatos és felemelő dolog! A tudás beláthatatlan birodalma mindaz, ami az ismeretek mögött terül el. Ennek a birodalomnak egészét soha senki nem lesz képes feltérképezni, legfeljebb egy-egy szeletet ismerhetünk meg belőle, ki többet, ki kevesebbet. Magam is bejártam egyes vidékeit, bár oly csekély és jelentéktelen tájakat csupán, hogy joggal szégyenkezhetem. Nálam kiválóbbak ellenben egész országokat fedeztek fel benne. Én pusztán az ő nyomdokaikban hatoltam be ide-oda, nem túl sok helyre, nem túl mélyen. Birtokomban van ugyan némi tudás, nem tagadhatom, de elenyésző mennyiségű ahhoz a mérhetetlen tudáshoz képest, ami ősidőktől fogva felhalmozódott Babilonban, Egyiptomban, Sumerban, a távoli India vidékein, s ki tudja még, merre; s végképp figyelmen kívül hagyható mindahhoz képest, amit még nem pillantott meg emberi szem, s talán nem is fog soha a tudás végeérhetetlen, kiismerhetetlen birodalmában! Ezért mondom neked, Ninuari, hogy a tudás egészen más, mint amiről én az imént, a Nuzi városában történetek kapcsán beszéltem nektek. Összehasonlíthatatlanul más, hidd el nekem, ha fel nem is foghatod.

- Bizonyal így van - hagyta rá Ziliptilla Ninuarit megelőzve. - De nekünk most elegendők az ismereteid is. Keressük fel titokban az összes embert, akit Kussiharpe megrövidített, írjuk le mindannyiuk történetét, beleértve a sajátunkat is, lássuk el pecsétjeinkkel, és késedelem nélkül jutassuk el Arraphába!

- Mindezek előtt viszont, ha jól emlékszem, vendégeid vagyunk még egy sörre, Ziliptilla! - figyelmeztette a kocsmárost Ninuari, némiképp elferdítve az igazságot.

V. A délután

Azon a délutánon Ziliptilla vendéglőjének hátsó fertályában, egy dohos szobácskában Ithitesup leült egy sebtében a célra alkalmassá tett asztalhoz; friss, puha agyagtáblákat fektetett maga elé, és íróvesszejével ék alakú jelekkel rótt a teli őket, egyiket a másik után. Munkája nyomán szabályos agyagtábla-tornyok nőttek ki az asztal lapjából: apró, egyszerűségükben fenséges templomok, hirdelve az írás valóságát, éppen ezért cáfolhatatlan, megkérdőjelezhetetlen szentségét és igazságát, nagyra törését, és eredendően, tagadhatatlanul isteni mivoltát. A tornyocskák gyarapodtak egyre, és Ithitesup fáradhatatlanul, szakadatlanul csak írt. Megtehetette volna, hogy elhozza vagy elhozatja saját korábbi feljegyzéseit a házából, s megkönnyítvén munkáját, azok alapján dolgozik, ám azok nem feleltek volna meg a célnak, mert személyes jellegű bejegyzéseik elterelték volna az írnok amúgy sem túl éber figyelmét a lényegről.

Ninuari eközben nyakába vette a várost, hogy először legbizalmasabb barátait keresse fel, majd néhányukkal együtt visszatérjen a vendéglőbe. Ziliptilla hasonlóképpen cselekedett. Az ily módon összegyűlt férfiak aztán szétszéledtek a szélrózsa minden irányába, hogy áldásos tevékenységet fejtsenek ki a köz javára és megelégedésére, nem utolsósorban pedig a sajátjukéra.

Mindezenközben Ithitesup szorgalmasan írt. Több tucat méltánytalanság hiteles történetét alakította beszélő, vádló agyaggá. Feltűnően, szokatlanul serényen munkálkodott, ugyanakkor nagy szaktudással, igen gondosan, és a lehetőségekhez mérten fölöttébb alaposan. A lehető legpontosabb, legmegfelelőbb (éppen ezért nem egy alkalommal a leginkább tiszteletlen) jogi szöfordulatokat használta. Ék alakú jelei szilárd eltökéltséget, erős, megingathatatlan elhatáro-

zást sejtetve formálták a vádiratok tucatjait, melyek hamarosan csinos agyagtábla-templo-mocskákból álló valóságos város gyanánt sorakoztak előtte katonás, rendezett sorokban.

Olykor Ithitesupot elragadta a hév. Ilyenkor megfélekedett a célról, s előtérbe helyezte saját gyönyörűségét, minek következtében kétszer kellett fáradnia; a saját gyönyörűségére telerótt agyagtáblák ugyanis egyáltalán nem felelhetek meg vádiratnak, túlságosan szószátyárok, személyesek, mindamellett igen kevésbé hivatalos hangvételűek voltak - inkább történetek, semmint esetleírások, inkább mesék, nem pedig szövegek. Ezekből egy külön tornyot emelt - nem kevésbé csinosat, mint a többi torony az asztalon.

Időnként egyéb nehézségek is hátráltatták a munkáját. Nevezetesen például az, ami eszébe jutott több alkalommal is, vagyis: hogy az utcák eltöredezett, elhasználódott, kocsikeréktörő, tehén- és lópata-repesztő, bokaficamító köveit mind kicserélték Kussiharpe előljáróságának idején; a falakat két babiloni öllel magasztották meg (jóféle terméskőből, szakértő kőművesek keze munkája által); továbbá négy új közutat fűrtak; a kapukat felújították; a koldusoknak rendszeren, rendszeresen, a jó szokásoknak megfelelően osztják az alamizsnát; a hatalmas babiloni istennő, Istar templomában éppolyan gazdag (de semmivel sem gazdagabb) az áldozat, mint az ősi hurri Tesub és Hepat, vagy Kumarbi szentélyeiben; és legalább másfélszer annyi kereskedőkaraván ejti útba Nuzit, mint korábban. Mindez pedig, akárhogy is csűrjük-csavarjuk, kétségtelenül Kussiharpe ügyességének köszönhető. Amikor ilyen gondolatok zaklatták, Ithitesup keze kicsit lehanyatlott. Vajon, kérdezte magától, szokása szerint fennhangon szónokolva, mindezt csak olyan áron tehetta meg a hazannu, amilyen áron megtette? Vagy egyáltalán van összefüggés ezen cselekedetek és azok között, amelyek retteget, szorongást, bizonytalanságot, s, íme, végül felháborodást váltottak ki a város és vidéke legkülönbözőbb pontjain és legkülönfélébb polgárainak körében? Aligha, felelte meg a saját magának feltett kérdést saját maga, s ideig-óráig megszabadulva kétségeitől, folytatta munkáját.

Mikor végre elkészült, s az utolsó jelet róttá az agyagba, újra megtámadta ez a gondolatmenet, ez a mardosó kétség, és Istar, a nagy istennő neve, mint hömpölygő, zavaros folyóvízből az elragadott fatörzs, újra felmerült gondolatainak zagyva kavalkádjából. S mint rendszeren, most is megborzongatta ez a név, de ezúttal azt is tudta, miért: Istar megjárta a poklot, s visszatért onnan, mint Gilgames, az ősidők királya. Talán ez az oka izgatottságának? Talán Istar csábítja barlangokba, ismeretlen, rémisztő bugyrokba, halál-pofák közé, a rettenet birodalmába? Talán amit tesz, pokoljárással egyenértékű? S kikeveredhet-e a pokolból, vagy ott ragad az idők végezetéig, és tehetetlen, elfelejtett árnyként megfeneklik az Alvilág sarában?

Ithitesup letette az íróvesszőt. Minden erő elhagyta, a feje zúgott és zsbongott. Odakint alkonyodott.

VI. Az este

Ziliptilla és Ninuari fáradtan roskadtak le egy sarokasztalhoz, Ithitesup mellé.

- Elkészültél? - kérdezte fásult hangon a kocsmáros.

- Leírtam, amit tudok - felelte Ithitesup halkán. - Az agyagtáblákat még ki kell égetned, de ez már legyen a te gondod, ahogyan az a szállítás is. Találsz négy tornyot az asztalon, azokat kell Arraphába küldened, az asztal alatt álló tornyot meg vitesd a házamba égetetlenül.

- Rendben - hagyta rá Ziliptilla. - Úgy lesz. Nagy szolgálatot tettél mindannyiunknak.

- Az majd elválík - titokzatoskodott az írnök. - Hozass nekem sört.

Ziliptilla intett Humerellinek, s az asszony éppen akkor lépett az asztalhoz, mikor Hasipapu, a hazannu martalócainak vezére toppant be a helyiségbe, egyenesen a vendéglőshöz lépett, és minden köntörfalazás nélkül így szólt:

- Urunk, az igazságos Kussiharpe hazannu langymeleg árpasört és tüzes külországi borokat kíván tőled, s azt parancsolja, hogy a szakácsnőd meg a lánya vigyék el neki finom falatok kíséretében, hogy kedvét tölthesse velük!

- Te rohadt féreg! - ordított fel nem emberi hangon Humerelli. - Te szemét, te céda ivadéka, te aljas nyomorult! Hát kurva vagyok én? Kurva az én lányom? Mit képzelsz az a tetves babiloni! És mit képzelsz te, te okádék, te seggnyaló tolvaj?! Kilátszana a szaros üleped a rongyos ruhád alól, ha nem vetne koncot neked az a városházán terpeszkedő disznó! Szégyen és gyalázat, hogy az ő maradékán élsz, mint keselyű a dögön, s még van pofád úgy beszélni tisztességes nőkről, ráadásul éppen rólam meg a lányomról, mint valami olcsó lotyókról! - s hogy szavainak nyomatékot adjon, Humerelli ütlegelni kezdte a martalócok parancsnokát. Ütötte, ahol érte, rúgta, harapta, karmolta, pofozta, az meg menekült volna, ha teheti, ám tagjait elnehezítette a rengeteg sör, amit a nap folyamán leengedett a torkán, s végül a nagy menekülésben, sürgés-forgás-helyezkedés-védekezésben nagyot morrant, majd átrendezte belső viszonyait a gyomra, minek következtében Hasipapu végighányt a vendégek egy részén, akik ennek ellenére moccanni sem mertek, pisszeni is gyávák voltak, inkább próbáltak mosolyt erőltetni arcukra, miközben orrukat szúrta-csavarta-tekerte, torkukat kaparta a felszínre jutott martalóci gyomortartalom éktelen büze.

Ebben a fertelmes bűdösségben törtek be Hasipapu hűségese emberei az asztalok közé, megragadták a férfiasan küzdő szakácsnőt, aki olyan volt, mint oroslán a bányász birkanyájában, berontottak a konyhába, felkapták a sikoltozó, átkozódó Puzátut, s illa berek, nádak, erek, elszeleltek. Csak öklendező vezérük maradt hátra, de csakhamar ő is követte a hordát, miután odavetette Ziliptillának:

- Ne feledd a sört meg a bort! Tudod, hova kell vinned, azt is sejtethed, hogy nem keveset. Ezt a némbert meg helyettesítsd valakivel, vagy inkább keress helyette valami másikat, mert reggel el fogom verni bivalybőrből font korbáccsal, mint egy veszett kutyát, utána pedig kivágom a nyelvét! Igyekezz, ha nem akarod, hogy téged is elverjelek, mint egy nyomorult, kóbor kutyát!

Ziliptilla nem felelt semmit, hanem intett két közelben üldögélő vendégének, és eltűnt a raktárban.

- Most nem hősködhetünk - jelentette ki Ninuari, ahogy a kocsmáros és két kísérője eltűntek egy ajtó mögött. - Nem bukhatunk el a cél előtt.

Ithitesup bólintott.

- Nem is - motyogta. - Semmi szín alatt! Kit érdekel két védtelen nő? Minket nem. Ránk sokkal merészebb tettek várnak, mint az, hogy megvédjük őket.

- Most gúnyolódsz? Te se csináltál semmit!

- Én sosem csinállok semmit, Ninuari. Sem ma, sem holnap. Nem vagyok a tettek embere. A szavak embere vagyok, az írott szavaké. A kimondott szavakat semmire se becsülöm. A tetteket se túl sokra. Meg a bátorságot se, s a hasonló agyrémeket. Ami például most engem érdekel, az Istar és Gilgames. A többit leszarom, az a nagy igazság, Ninuari, az a nagy igazság!

- Ne idegesíts! Egyszer szájon fognak vágni, és senki nem fog sajnálkozni emiatt.

- Ha te mondd, így lesz. De ez sem tud érdekelni.

A kocsmáros visszatért a raktárból, egy kancsó habos sört koppantott le az asztra.

- Elvittem, amit kértek - közölte. - Sajnálom Humerellit és Puzátut, de nem hiszem, hogy okosan viselkedtek. És ne feledjük: nem tart ez már sokáig!

- Nem bizony - helyeselt Ninuari. - és akkor majd áldani fogják a nevünket!

- Ebben bizonyos vagyok - mondta Ithitesup, kitöltött magának egy pohár sört, felhajtotta, megtörölte a bajuszát, és feltápáskodott. - Ne felejtsetek el elküldeni a tábláimat - vetette még oda, miközben elindult a kijárat felé. - Minden mással meg hagyjatok békén. Amit tehettem, megtettem, nem szívesen, de tőlem telhetően a legjobban. Minden további rátok tartozik.

- Esetleg küldhetnétek a táblákkal egy kevés sört és némi harapnivalót is - tette még hozzá. - De ha nem küldötök, akkor sem fogok megharagudni. Na, az istenek áldjanak benneteket! - ezt már a kijárat ajtóban mondta, szinte kiabálva, választ nem várva. Sokkal fontosabb dolgok foglalkoztatták.

Ziliptilla és asztaltársa egyáltalán nem bánták, hogy elment. Elegük volt belőle, szükségük viszont már nem volt rá. Ha nem is jókedvűen, ha nem is elégedetten, de reményekkel telve beszélgettek tovább, s várták a megbízható férfiakat, akik majd lebontják az írás csodájának, a tudás hatalmának szentelt templomokat, belenyomják a puha agyagba pecsétnyomóikat, és tűz által együttes erővel halhatatlanná teszik Ithitesup munkáját, felkészítvén ezzel az utazásra, mely kereskedőutakon, poron és izgalmon, szorongásokon és várakozásokon keresztül Arraphába vezet, a királyi udvarba. Ott aztán a király tanácsadói elolvassák a táblákon az ék alakú jeleket, elméjükben kibontakozik az igazság magasztos képe, kezük ökölbe szorul, és vádiratok gyanánt, puha párnákon tárják őfelségének, a királynak, a hatalmas Tusratta barátjának csalhatatlan, mindent látó szemei elé. A király pedig végigfuttatja rajtuk isteni tekintetét, arca elborul; s parancsot ad nyomban valamelyik magas rangú katonájának, hogy erős kísérettel és törvénytudó hivatalnokokkal vonuljon Nuziba, hallgassa meg személyesen és jegyeztesse le ismét, ezúttal hivatalosan is a tanúk vallomásait, s ha bebizonyosodnak az agyagtáblák vádjai, ha megcáfolhatatlan igazsággá alakulnak, Kussiharpe fejét késelem nélkül válassza el testétől, a testet vesse disznók elé, majd hozza el udvarába az álnok, szakállas fejet, és a palota kapuja előtt tűzze ki egy lándzsára, hogy a madarak kivájhassák a szemét és letakaríthassák a húst az arcáról. Végül pedig még egy parancsot ad ki a király: gazdagon megjutalmazza azokat, akiknek bátorsága felnyitotta szemét, és bőkezűen kárpótol minden kárvallottat.

Ziliptilla és Ninuari tudta jól, hogy így fog történni.

VII. Az éjszaka

A Szótlan nehezen cipelte a kosarat, s minduntalan megbotlott az utca köveiben. A kosárban agyagtáblák feküdtek, azokon pedig két lepecsételt korsóban sör, meg néhány lepénykenyér. Húzta a súly a lány vállát, ő mégsem kesergett emiatt. Inkább örült, hogy megszabadult a vendéglőből, amely az éjszaka leple alatt felbolydult méhkassá változott, feltüzelt méhek röpködtek ki s be az ajtaján, eltűntek a raktárban, fullánkjukat beleszúrták egy-egy agyagtáblába, s bízva bíztak abban, hogy ezúttal túlélik a dőfést. A méhek forgalma nyomán a kenyérsütő kemence egyre több agyaggal lett terhes, s Ziliptilla egyre idegesebb és idegesebb, Ninuari pedig fokról fokra részegebb és részegebb, olyanmire, hogy a legelemibb jó ízlés és a legalapvetőbb óvatosság mellőzésével minden érkező méhnek azt bizonygatta, mekkora szerencse, hogy Kussiharpénak éppen aznap támadt gusztusa Humerellire meg a lányára, így nagy biztonságban végezhetik a dolgukat. Ziliptilla és a méhek

ilyenkor azonnal lehurrogták, s minden folyt tovább, ahogyan folynia kell.

A Szótlan ezenközben ellépkedett egy jól megtermett, ürülék-, vizelet-, hányás- és izzadtság-szagot árasztó, fülrepesztően hortyogó, emberforma test mellett, amiben Hutijára ismert, az Alsó-Záb legkiválóbb ácsára, aki, mint szembeötlő volt, a nagy dolgoktól távol, semmiről sem sejtve fűrészelt a porban, ezúttal nem acélpengéjű szerszámával, hanem irdatlan torkának segítségével. Rajta kívül viszont senki nem volt az utcán, de ha lett volna sem szólítja meg a Szótlant, hiszen lehetetlen a süketet hallóvá tenni, képtelenség a némának szavát venni, s ami nem lehetséges, azzal nem szívesen próbálkozik senki.

Ithitesup azonban, akihez a lány igyekezett, ahogy beengedte a házába, nyomban beszélni kezdett hozzá. Először is félszegen megköszönte fáradtságát, miközben leültette, megkínálta étellel-itallal, aztán a dolgok közepébe vágva elmesélte a kosárban lapuló agyagtáblák történetét, s közben beszélt neki Istarról, aki leszállt az alvilági terekbe, és Gilgamesről, aki barátja, Enkidu óriás nyomában ereszkedett le a pokolba, s vissza is tért onnan. Mesélt a gyilkos bikáról, akit Gilgames és Enkidu győzött le, s heréit Istar szeméi közé vágták; mesélt Utá-na-Istirról, aki jól ácsolt, gigantikus bárkájában megmentett minden fajból egy-egy párat a vízözöntől, s akinek ezért az istenek örök életet ajándékoztak egy távoli szigeten, ahová később az a bizonyos Gilgames is elvetődött. De hiába vetődött el oda, mert az élet vizében nem fürdött meg, pedig annak a forrása éppen ott található, azon a szigeten, Tilmun szigetén, s nem volt képes arra sem, hogy hét napon át ébren maradjon, ezáltal nyerve el az örök életet, az örök jelent. Így ez a páratlan férfiú, ez a csodálatos Gilgames halandó maradt. Ithitesup elmosolyodott, mikor idáig érkezett beszédében:

- Ma délelőtt még azt hittem, titkos szertartásokba avattak be - mondta -, csak érdemtelennek bizonyultam, ezért feledést bocsátottak rám. Ehelyett csupán annyi történt, hogy zaklatottságomban túlságosan beleéltem magam Gilgames történetébe és az Istar istennőről olvasottakba. Nem kerültem kapcsolatba egyetlen titkos szertartással sem, nem árultak el nekem semmit, ami a halhatatlanság és a halandóság titkai közé tartozna. Mégis, amikor ma délután a gazdád kocsmájának hátsó szobájában igyekeztem fényt eszközálni a méltánytalanságok és sérelmek homályos erdejében, gyakran elkalandoztam, s úgy éreztem, valamiféleképpen mégis meg-

jártam a lenti világot, titkos szertartások, beavatások nélkül, miként Gilgames. Nem tudom megmagyarázni, hogyan. Talán csak képzelődöm. Valószínűleg képzelődöm.

- Most, hogy immár belátom, képzeletem buta játéknak áldozata voltam, s nem vagyok beavatott, nem vagyok kiválasztott, nem vagyok különleges - folytatta Ithitesup -, most már felröppenthetem én is a hollót és a galambot, mint réges-régen a bárkaépítő Utá-na-Istim, hogy megbizonyosodjak az özönvíz végéről, s várhatom, hogy bárkám megfeneklik-e a Niszir hegyén, ahol kibőjtölhetem, míg a szárazföld előbújik a tenger alól. Hát, magam sem tudom, mit is akartam ezzel mondani, te lány. Nem kell menned? Örülnék, ha még maradnál.

A Szótlan nem mozdult, csak mélybarna, komoly, nagy szemeivel figyelte Ithitesupot. Ithitesup is elmerült a lány látványában: arca finom vonású volt, haja leomló, dús, barna, összhangban állt a szemeivel; vékony, hosszú ujjait a térdein nyugtatta. Ithitesup nem beszélt. Ködszerű, tapintható csend ereszkedett közéjük.

- Nem akarok visszamenni Ziliptillához - oszlatta el hosszú idő elteltével a ködöt egy reszelős, távoli hang: a Szótlan hangja.

- Ha a király netán igazságot szolgáltatna, kérj a vendéglőstől engem fizetségül, amiért segítettél tervük valóra váltásában. Nélküled semmire se mentek volna.

Ithitesup határozottan igent mondott. Nem lepődött meg, nem csodálkozott, nem kérdezősködött.

- Így kell tenned - jelentette ki a Szótlan.

- Így kell tennem - jelentette ki Ithitesup.